

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1891—1895.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Skaraborgs län har under de fem år, som denna berättelse omfattar, icke undergått någon annan förändring till sina i föregående berättelser beskrifna *gränser*, än som blifvit en följd af nådiga brefvet den 20 april 1894 angående förändrad indelning mellan Bottnaryds samt Bjurbäcks och Habo socknar. Genom detta nådiga bref är förordnad, bland annat, att från 1895 års början hemmanen Bönared n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, Gaståsen n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Grytered n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Kråmered n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Källekulla n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, Sundsered norra n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal och Sundsered Södergård, i jordeboken betecknad med n:r 2, 1 mantal, skulle i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Bottnaryds till Bjurbäcks socken; samt att från samma tid följande hemman skulle upptagas i jordeboken för Mo härad i Jönköpings län under Bottnaryds socken och till följd deraf förläggas till Mo härad, detta härads länsmansdistrikt, Tveta, Vista och Mo härads fögderi, tingslag och domsaga, nemligen:

från Vartofta härad, Slättängs tingslags vestra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga hemmanet Tolabo n:r 1 eller Stora Tolabo, $\frac{1}{2}$ mantal, förut i jordeboken upptaget under Bjurbäcks socken; och från Vartofta härad, Slättängs tingslags östra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga hemmanen Mohemmet n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal, och

Oset n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal, förut i jordeboken upptagne under Habo socken.

Genom denna reglering har *länets ytvidd*, som vid senaste femårsperiods slut utgjorde 8,487.19 kvadratkilometer eller 84.8719 kvadratnymil, minskats med 7.59 kvadratkilometer eller 0.0759 kvadratnymil och uppgår således nu till 8,479.6 kvadratkilometer eller 84.796 kvadratnymil. Häraf belöpa å fastland samt å öar, holmar och skär uti smärre insjöar 79.083 kvadratnymil, å öar, holmar och skär i Venern och Vettern 1.66 kvadratnymil samt å insjöar och vattendrag 4.053 kvadratnymil. Rörande de länet angränsande stora sjöarne Venerns och Vetterns ytvidd äro uppgifter meddelade i berättelsen för åren 1881—1885. Huru stor del af dessa sjöar bör anses tillhöra Skaraborgs län, kan ej heller nu med visshet uppgifvas.

Länet har fortfarande 6 *städer*, alla med egen rådstufvurätt och magistrat. I Mariestad, Sköfde och Falköping är magistraten samt i Skara, Lidköping och Hjo borgmästaren öfverexekutor. Lidköping är fortfarande den enda af dessa städer, som har stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt.

Domsagornas antal är äfven oförändradt och utgör 7. Af dessa domsagor är Norra Vadsbo delad i två tingslag, benämnda Hasselrörs och Hofva, Södra Vadsbo utgör från femårsperiodens början ett tingslag, Gudhems och Kåkindes härads domsaga är

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-35.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	3.
Tab. A. Fångantalet vid länsfängelset i Mariestad åren 1891-1895..	4.
3. Näringar.....	8.
Tab. B. Skaraborgs läns hushållningssällskaps användning åren 1891-1895 af de till sällskapets förfogande ställda medel...	11.
Tab. C. Af Statens landbruksingeniörer uppgjorda odlingsplaner inom Skaraborgs län åren 1891-1895.....	12.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	16.
Tab. D. Afgifterna för bränvinsförsäljningen samt städernas, landstingets och hushållningssällskapets andelar deruti.....	21.
5. Kameralförhållanden.....	22.
6. Politi.....	24.
Tab. E. Uppgift å Skaraborgs läns enskilda banks ställning vid utgången af åren 1891-1895.....	30.
Tab. F. Lasaretten och kurhusen i Mariestad, Lidköping och Falköping åren 1891-1895.....	33.
Tabellbilagor	36-54.
Tab. 1. Folkmängden i Skaraborgs län åren 1891-1895.....	36.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Skaraborgs län åren 1891- 1895.....	37.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Skaraborgs län år 1895.....	38.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Skaraborgs län år 1895.....	39.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Skaraborgs län år 1895.....	39.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Skaraborgs län år 1895.....	41.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Skaraborgs län år 1895.....	42.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1891—1895.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Skaraborgs län har under de fem år, som denna berättelse omfattar, icke undergått någon annan förändring till sina i föregående berättelser beskrifna *gränser*, än som blifvit en följd af nådiga brefvet den 20 april 1894 angående förändrad indelning mellan Bottnaryds samt Bjurbäcks och Habo socknar. Genom detta nådiga bref är förordnad, bland annat, att från 1895 års början hemmanen Bönared n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, Gaståsen n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Grytered n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Kråmered n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal, Källekulla n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, Sundsered norra n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal och Sundsered Södergård, i jordeboken betecknad med n:r 2, 1 mantal, skulle i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Bottnaryds till Bjurbäcks socken; samt att från samma tid följande hemman skulle upptagas i jordeboken för Mo härad i Jönköpings län under Bottnaryds socken och till följd deraf förläggas till Mo härad, detta härads länsmansdistrikt, Tveta, Vista och Mo härads fögderi, tingslag och domsaga, nemligen:

från Vartofta härad, Slättängs tingslags vestra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga hemmanet Tolabo n:r 1 eller Stora Tolabo, $\frac{1}{2}$ mantal, förut i jordeboken upptaget under Bjurbäcks socken; och från Vartofta härad, Slättängs tingslags östra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga hemmanen Mohemmet n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal, och

Oset n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal, förut i jordeboken upptagne under Habo socken.

Genom denna reglering har *länets ytvidd*, som vid senaste femårsperiods slut utgjorde 8,487·19 kvadratkilometer eller 84·8719 kvadratnymil, minskats med 7·59 kvadratkilometer eller 0·0759 kvadratnymil och uppgår således nu till 8,479·6 kvadratkilometer eller 84·796 kvadratnymil. Häraf belöpa å fastland samt å öar, holmar och skär uti smärre insjöar 79·083 kvadratnymil, å öar, holmar och skär i Venern och Vettern 1·66 kvadratnymil samt å insjöar och vattendrag 4·053 kvadratnymil. Rörande de länet angränsande stora sjöarne Venerns och Vetterns ytvidd äro uppgifter meddelade i berättelsen för åren 1881—1885. Huru stor del af dessa sjöar bör anses tillhöra Skaraborgs län, kan ej heller nu med visshet uppgifvas.

Länet har fortfarande 6 *städer*, alla med egen rådstufvurätt och magistrat. I Mariestad, Sköfde och Falköping är magistraten samt i Skara, Lidköping och Hjo borgmästaren öfverexekutor. Lidköping är fortfarande den enda af dessa städer, som har stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt.

Domsagornas antal är äfven oförändradt och utgör 7. Af dessa domsagor är Norra Vadsbo delad i två tingslag, benämnda Hasselrörs och Hofva, Södra Vadsbo utgör från femårsperiodens början ett tingslag, Gudhems och Kåkindes härads domsaga är

delad i två tingslag, sammanfallande med häradena, Vartofta och Frökinds härads domsaga delad i Dimbo, Slättängs och Leaby tre tingslag, Skånings, Vilske och Valle härads domsaga delad i tre tingslag, sammanfallande med häradena, Åse, Viste, Barne och Laske härads domsaga enligt det i senaste berättelsen omförmälda nådiga brefvet den 28 juni 1889 sammanförd till ett tingslag, hvilken förändring kommer att tillämpas från och med den 1 januari 1897, samt Kållands, Kinnefferdings och Kinne härads domsaga delad i tre tingslag, sammanfallande med häradena.

I administrativt hänseende är länet fortfarande indeladt i 7 *fögderier*, hvilka sammanfalla med domsagorna, samt 27 *länsmansdistrikt*.

På grund af föreskrift i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet är länets landsbygd indelad i 18 *väghållningsdistrikt*, nemligen: Hasselrörs tingslags, Hofva tingslags, Södra Vadsbo härads, Kåkinds härads, Gudhems härads, Dimbo tingslags, Slättängs tingslags, Leaby tingslags, Vilske härads, Valle härads, Skånings härads, Laske härads, Barne härads, Viste härads, Åse härads, Kållands härads, Kinnefferdings härads och Kinne härads.

Två *köpingar* hafva under ifrågavarande tidrymd blifvit bildade, benämnda Tidaholm och Vara. Enligt nådiga brefven den 17 juni 1893 och den 13 juli 1894 har nemligen Kungl. Maj:t i nåder föreskrifvit, att $\frac{3}{4}$ mantal n:r 1 Ångarp eller Agnetorp Stommen, $\frac{167}{228}$ mantal Holmagården eller n:r 1 Tidaholm, $\frac{23}{78}$ mantal Agnetorp eller n:r 4 Tidaholm Brogården och $\frac{20}{283}$ mantal n:r 1 Siggestorp inom Agnetorps socken samt $\frac{2}{51}$ mantal n:r 7 Baltak Nolgården och $\frac{35}{924}$ mantal n:r 1 Marbotorp inom Baltaks socken skulle från och med år 1895 såsom kommun för sig bilda en jemväl i fattigvårdshänseende från Agnetorps och Baltaks socknar afskild köping, benämnd Tidaholm.

Likaledes är genom nådiga brefvet den 16 december 1892 förordnat, att förutvarande municipalsamhället Vara, omfattande länsmansbostället Vara Stommen samt de intill detta närmast gränsande $\frac{1}{4}$ mantal Assarsgården och $\frac{1}{4}$ mantal Nils Ersgården skulle från och med år 1894 utgöra en köping och en från Vara socken i kommunalt och fattigvårdshänseende skild kommun.

I öfrigt har indelningen i *kommuner* icke undergått förändring. Då förutnämnda två köpingar inberäknas, utgör således antalet af de till länet hörande landskommuner eller delar af sådana kommuner numera 264, och som stadskommunerna äro 6 till antalet, uppgår hela antalet af länets kommuner till 270. Kyrkosocknarne äro deremot fortfarande endast 268, delade på 98 pastorat. I afseende å kontraktsindelningen hänvisas till de i berättelsen för åren 1881—1885 meddelade upplysningar. Antalet af de inom länet befintliga för sitt ändamål begagnade kyrkor och kapell uppgår fortfarande till 239.

Utom den här ofvan omförmälda, på länets gränser inverkan reglering hafva under nu ifrågavarande tidrymd följande *förändringar i länets indelning* blifvit föreskrifna:

1. Genom nådiga brefvet den 5 mars 1891 förordnades, att med 1892 års ingång de till staden Falköping hörande hemmanen $\frac{1}{2}$ mantal Ballersten n:r 1 och $\frac{1}{2}$ mantal Ranten n:r 2 jemte dem påförd grundskatt, med undantag af allmänningsskatten, skulle uteslutas ur jordeboken för Falköpings socken och den på sådant sätt uteslutna grundskatten af staden Falköpings uppboordsförvaltning uppbäras och till kronan redovisas, äfvensom

att hemmanens å Mösseberg belägna utmarkslotter med derå belöpande skatt skulle vid sagda tid upptagas såsom särskilda lägenheter i jordeboken för Falköpings socken i Gudhems härad samt i administrativt, judicielt, kyrkligt och kommunalt hänseende skiljas från Falköpings stad och förenas med Falköpings landsförsamling, Gudhems härad samt Kåkinds och Gudhems härads domsaga.

2. Nådiga brefvet den 2 april 1891 föreskrifver, att med 1892 års ingång dels hemmanen Broderåsen n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, och Dagsnäs n:r 1, 1 mantal, skulle öfverföras från Mårby socken till Bjerka socken, dels hemmanet Millomskog n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal, skulle öfverföras från Bjurums kyrkoförsamling, Bjurums kommun och Mårby socken till Bjerklunda kyrkoförsamling, Bjerka kommun och Bjerka socken, dels ock de Mårby och Hångers socknar tillhöriga hemman och lägenheter, med undantag af förenämnda hemman Broderåsen, Dagsnäs och Millomskog, skulle sammanföras i jordeboken under en socken, benämnd Bjurum.

3. Genom nådiga brefvet den 26 januari 1894 är beträffande de till Falköpings kyrkosocken hörande två särskilda sockenområden, hvilka i administrativt, judicielt och kommunalt hänseende redan bildade sjelfständiga, från hvarandra skilda kommuner, föreskrifvet, att Falköpings socken inom Vartofta härad derefter skulle benämnas Falköpings Östra socken och Falköpings socken inom Gudhems härad Falköpings Vestra socken.

4. Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 14 april 1893 förordnat, att fräselägenheterna Kulla n:r 1, en tullqvarn, och Kulla n:r 1, en qvarntomt, samt skattelägenheterna Turaströmmen n:r 1, en tullqvarn, och Turaströmmen n:r 1, en qvarnplats, skulle i jordeboken öfverföras från Hvalstads till Kymbo socken.

5. Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 3 maj 1895 förordnat, dels att Grolanda kyrkosocken skulle med 1896 års ingång i sin helhet förenas med Vilske härad samt att i följd häraf de fastigheter, hvilka enligt jordeboken för Frökinds härad bildade Grolanda socken, skulle i jordeboken samt i administrativt och judicielt hänseende skiljas från nämnda härad, Leaby länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag, Vartofta och Frökinds härads domsaga samt förläggas till Vilske härad, samma härads länsmansdistrikt, Skara fögderi, Vilske härads tingslag samt Skånings, Vilske och Valle härads domsaga, dels ock att från samma tid den så kallade Rya rote, som enligt jordeboken för Vilske härad bestode af $\frac{1}{4}$ mantal krono Grönehögen n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal skatte Rya Smedsgården n:r 1, 1 mantal frälsesäteri Höfveröd n:r 1, 1 mantal frälsesäteri Olofstorp n:r 1, rå- och rörsheemmanen $\frac{1}{8}$ mantal Flatöna n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal Hagöna n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal Johannelund n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal Kolöna n:r 1 och $\frac{1}{8}$ mantal Torpåsen n:r 1 samt frälsheemmanen 1 mantal Erikstorp n:r 1 med qvarn, $\frac{1}{8}$ mantal Hemmingsholmen n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal Rya Vestergård n:r 2, $\frac{1}{2}$ mantal Rya Ledsgården n:r 3, $\frac{1}{2}$ mantal Rya Eriksgården n:r 4 och $\frac{1}{2}$ mantal Smörkullen n:r 1, skulle i jordeboken öfverföras från Jäla socken för att i alla hänseenden förenas med Grolanda socken, dervid frälsesäteriet Olofstorp n:r 1 skulle betecknas med n:r 2.

Af de 105 särskilda förslag, som utsedde komiterade uti betänkande den 9 oktober 1882 framställt för afhjelpande af oregebundenheterna i länets indelning, hafva numera alla varit föremål för slutlig pröfning.

Här ofvan och uti berättelsen för åren 1881—1885 omförmälda förändringar i länets indelning hafva i vissa fall verkat rubbning i den fördelning af länets hela ytvidd mellan häradena och städerna, som angifves uti sistnämnda berättelse. Men Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är icke i tillfälle nu uppgifva de i och för sig obetydliga rättelser, som de i samma berättelse meddelade arealuppgifter till följd häraf böra undergå. Beträffande de särskilda socknarnes areal hänvisas nu, såsom förut, till Ekonomiska Kartverkets häradsbeskrifningar.

Då *folkmängdstätheten* är en ganska tillförlitlig mätare af jordens fruktbarhet och odling inom en ort, der jordbruket är hufvudnäringen, antecknas här, att vid 1895 års slut belöpte på 1 kvadratomil land af länets ytvidd 3,028 invånare. Vid 1890 års slut var förhållandet sådant, att på 1 kvadratomil belöpte 3,058 invånare. Folkmängdstätheten har således något aftagit. Men detta oaktadt torde Skaraborgs län i detta hänseende fortfarande inom riket vara det femte i ordningen samt öfverträffas allenast af Malmöhus, Kristianstads, Blekinge samt Göteborgs och Bohus län, hvilket sistnämnda läns större folk-mängdstäthet emellertid till väsentlig del är beroende deraf, att den stora staden Göteborg medtagits i beräkningen.

Inom landsbygdens särskilda förvaltningsområden var förhållandet mellan ytvidd och folk-mängd den 31 december 1895 sådant, att på 1 kvadratomil belöpte i Barne fögderi 3,497, i Lidköpings fögderi 3,129, i Sköfde fögderi 2,905, i Skara fögderi 2,779, i Vartofta fögderi 2,395, i Södra Vadsbo fögderi 2,247 och i Norra Vadsbo fögderi 2,066 invånare. Beträffande folk-mängdens fördelning emellan de särskilda socknarne torde till undvikande af vidlyftighet nu, såsom förut, få hänvisas till Statistiska Centralbyråns publikationer.

I fråga om länets *naturbeskaffenhet* i öfrigt och väderleksförhållanden samt hvad angår den *ekonomiska kartläggningen* af länet återopas, hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt.

Af Generalstabens karta öfver Sverige hafva bladen 34 (Ulricehamn) och 44 (Hjo) under perioden utkommit, och är dermed den *topografiska* kartläggningen af länet fullbordad. Arbetena för åstadkommande af ett *geologiskt* kartverk öfver riket hafva deremot icke under samma tidrymd utsträckts till detta län.

De tre senaste berättelserna innehålla uppgifter om de *tryckta arbeten*, hvari meddelas beskrifning öfver och upplysningar om Skaraborgs län. Under ifrågavarande tidrymd har tillkommit »Handbok för resande till Kinnekulle», af N. G. Strömbom.

2. Invånare.

Länets *folkmängd* utgjorde vid 1895 års slut enligt presterskapets anteckningar 244,514 och enligt mantalslängderna 245,112. Se bilagde **tabell 1**. Inom de särskilda förvaltningsområdena voro de mantalsskrifne invånarne sålunda fördelade:

	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Norra Vadsbo fögderi	13,280	14,016	27,296
Södra Vadsbo »	15,773	16,223	31,996
Sköfde »	14,599	15,675	30,274
Vartofta »	17,438	18,556	35,994
Skara »	13,636	14,351	27,987
Barne »	17,699	18,868	36,567
Lidköpings »	15,925	17,022	32,947
Mariestad	1,456	1,877	3,333
Skara	1,756	2,275	4,031
Lidköping	2,365	3,020	5,385
Sköfde	2,071	2,730	4,801
Hjo	668	844	1,512
Falköping	1,342	1,647	2,989
Summa	118,008	127,104	245,112

Vid 1890 års slut uppgick folk-mängden enligt presterskapets anteckningar till 247,074 och enligt mantalslängderna till 248,622. Folk-mängden har således under ifrågavarande tidrymd minskats och länet förlorat 2,560 kyrkoskrifne och 3,510 mantalsskrifne invånare flere, än som under samma tid tillkommit. Minskningen, som, enligt hvad berättelserna för de tre närmast föregående femårsperioderna gifva vid handen, började redan år 1880 och därefter, med undantag allenast för år 1886, hvarje år fortgått, har emellertid under nu ifrågavarande fem år fortsatts endast till och med år 1893. Vid sistnämnda års slut uppgick antalet

kyrkoskrifne invånare till 243,227 och mantalsskrifne till 244,585. Således hade under de 14 år, som förflutit sedan den 31 december 1879, då länet räknade 260,797 kyrkoskrifne och 260,016 mantalsskrifne invånare, antalet minskats med 17,570 kyrkoskrifne och 15,431 mantalsskrifne. Under åren 1894 och 1895 har deremot folk-mängden, om än icke i lika hög grad som under åren närmast före 1880, dock i beaktansvärd mån vuxit. Denna tillväxt har, såsom ofvan är antydt, icke kunnat uppväga minskningen under femårsperiodens första tre år. Som befolkningen i länets städer ökats, träffar *minskningen* under femårsperioden uteslutande länets *landsbygd*.

Denna minskning belöper sig till 3,784 kyrkoskrifne och 4,895 mantalsskrifne. Om härifrån afräknas talen för folk-mängdens aftagande inom hela länet, så finnes antalet af städernas invånare hafva ökats med 1,224 kyrkoskrifne och 1,385 mantalsskrifne invånare.

Under denna femårsperiod, likasom under de två närmast föregående, har den mantalsskrifna befolkningens antal städse varit större än den kyrkoskrifnas. Förhållandet har förut varit motsatt. Beträffande orsakerna till dessa olikheter återopas nu, såsom förut, hvad som anförts i berättelsen för åren 1876—1880. Skillnaden mellan de bada slutsiffrorna har emellertid under denna femårsperiod icke varit så stor som förut, till väsentlig del antagligen beroende deraf, att de administrativa oregelbundenheterna i länets indelning numera blifvit afhulplna. Större noggrannhet vid förandet af föreskrifna anteckningar har måhända ock här-till medverkat.

Med hänvisning i öfrigt till förutnämnda tabell 1 sammanställas här följande kända sifferuppgifter rörande de faktorer, som inverka på folk-mängdens till- och aftagande inom länet:

År.	Ökning.		Minskning.		Öfver-skott.
	Lefvande födde.	Från utrikes ort inflyttade.	Af-lidne.	Till utrikes ort utflyttade.	
1891	6,015	183	3,429	2,318	+ 451
1892	5,936	201	4,055	2,322	— 240
1893	5,804	351	4,259	1,950	— 54
1894	5,929	431	3,500	547	+ 2,313
1895	¹⁾ —	277	¹⁾ —	929	¹⁾ —
Summa	—	1,443	—	8,066	—

¹⁾ Siffrorna ännu ej kända.

Vid jämförelse mellan dessa siffror och motsvarande uppgifter i närmast föregående tre femårsberättelser inhemtas, att årliga antalet lefvande födda varit mindre än under någon af de tre föregående perioderna, och att dödligheten varit något större under denna än under nästföregående femårsperiod. Lika som förut ådagalägga dessa sifferuppgifter äfven, att om å ena sidan tillkomsten af lefvande födde och från utrikes ort inflyttade samt å andra sidan afgang genom dödsfall och utflyttning till utrikes ort vore ensamt bestämmande i fråga om folkmängdens till- och aftagande, så skulle antalet af länets invånare hafva under ifrågavarande tidrymd ökat. Antalet har emellertid i afsevärd mån minskats, och anledningen dertill torde fortfarande vara att söka uti flyttningar från länet till andra delar af riket, företrädesvis de större städerna. Dessa flyttningar hafva i ungefär lika hög grad som under nästföregående femårsperiod årligen minskat den jordbruksidkande befolkningens antal. Angående förklaringsgrunden till detta förhållande återopas, hvad i senaste berättelsen anföres.

Att emellertid länets befolkning icke under denna femårsperiod minskats i lika hög grad som under den närmast föregående, och att till och med under de två sista åren af perioden

ökning börjat ånyo inträda, beror till väsentlig del deraf, att *utvandringen* varit icke obetydligt mindre. De utvandrandes mål har fortfarande till ojemförligt största delen varit Amerika. Beträffande orsakerna till utvandringen återopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad i föregående berättelser anförts. Före-teelserna inom detta område hafva under ifrågavarande tidrymd icke i någon mån gifvit anledning till att frångå de omdömen, som uti dessa berättelser uttalats.

Invandringen har nu som förut till hufvudsakligaste delen uppkommit derigenom, att personer, som utflyttat till Amerika, återvändt till sin förra hembygd. Beträffande invandringen erinrar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i öfrigt endast, att de inflyttades antal varit betydligt större än under någon af nästföregående femårsperioder.

Till *Riksdagen* sänder länet fortfarande på grund af folkmängden 8 *ledamöter* af första kammaren; samt af den andra, enligt nuvarande valkretsindelning, 1 ledamot för städerna Mariestad, Sköfde och Falköping, 1 för städerna Lidköping, Skara och Hjo och en för hvarje af länets sju domsagor, eller tillsammans 9 ledamöter.

Beträffande befolkningens *gudsfruktan, laglydnad* och *sedlighet* återopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad som anförts i berättelsen för åren 1876—1880. Något af vikt är derutöfver icke nu att omförmåla.

Enligt senaste tillgängliga anteckningar funnos vid femårsperiodens början inom länet sammanräknade endast 603 *främmande tresbekännare* jemte *odöpta barn*. Bland dem voro 21 metodister, 95 baptister, 430 odöpta barn, 13 andra odöpta, 3 ej konfirmerade, 2 »separatister», 1 fransk reformert, 36 mosaiske och 2 mormoner. Någon anledning finnes icke till antagande, att statskyrkan skulle under de senast förflutna fem åren i afsevärd mån förlorat flere anhängare inom länet. Frälsningsarmén har emellertid under de senare åren börjat uppträda här och hvar inom länet, men torde åtminstone ännu icke hafva vunnit någon mera betydande anslutning. Enligt kungl. resolutionen den 13 oktober 1882 finnes inom Lidköping särskild för-

Tab. A.

Fångantalet vid länsfängelset i Mariestad åren 1891—1895.

År.	Häktade för		D ö m d e a t t u n d e r g å												Barn, som åtföljt för-äldrar.	Trans-port-fångar.	Summa.						
			Straffarbete						Fängelse				Tvångsarbete										
	brott.		lösdrifveri eller bettlande.		i 2 år och derunder.		på bestämd tid utöfver 2 år.		för lifetid.		urbota.		i brist på tillgång till böter.				för lösdrifveri.		på grund af fattigvårdsförordningen.		m.	q.	
																							m.
1891	51	4	35	2	19	3	10	—	—	—	15	1	215	11	17	—	—	—	—	—	1	363	21
1892	63	8	32	1	34	3	7	3	—	—	19	—	201	9	15	—	—	—	1	1	3	375	25
1893	50	7	52	3	22	5	3	7	—	—	24	1	168	5	17	—	—	—	1	—	2	339	28
1894	82	12	59	3	35	5	11	9	—	—	38	2	229	14	24	2	—	—	1	1	—	479	48
1895	86	3	48	2	36	7	6	6	—	2	34	—	237	9	23	2	—	—	2	1	1	473	32
Summa	332	34	226	11	146	23	37	25	—	2	190	4	1,050	48	96	4	—	—	5	3	7	2,029	154
Årligt medeltal 1891—1895	67	7	45	2	29	5	8	5	—	—	26	1	210	9	19	1	—	—	1	1	1	406	31
» » 1886—1890	56	8	53	9	34	4	7	2	1	—	18	1	216	15	17	4	1	—	1	1	2	406	44

samling af metodist-episkopalkyrkan. Afvikande religiösa åsigt hafva icke gifvit anledning till särskilda åtgärder från den borgerliga myndighetens sida.

Chefens för Justitiedepartementet två senaste tillgängliga berättelser utvisa, att under år 1893 blifvit inom hela riket vid underdomstolar och hos polismyndigheter handlagda 47,332 *twiste*- och 60,371 *brottmål*. Å domstolarne i Skaraborgs län belöpte 1,534 af det förra och 1,321 af det senare slaget. För gröfre brott sakfaldes under samma tid inom Skaraborgs län 15 på 100,000 invånare. Endast ett län hade att uppvisa ett gynsamare och endast ett län ett lika gynsam förhållande. År 1894 uppgick tvistemålens antal till 44,990, hvaraf 1,393 belöpte å Skaraborgs län, samt brottmålen till 61,480, hvaraf inom Skaraborgs län 1,470. För gröfre brott sakfaldes samma år inom Skaraborgs län 23 på 100,000 invånare, och hade då sex län att uppvisa ett gynsamare och ett län lika gynsam förhållande. Fångvårdsstyrelsens berättelse för år 1894 gifver vid handen, att antalet af de under året nykomne straffarbetsfångar, hvilka varit födde i Skaraborgs län, förhöll sig till folkmängden som 1:2,712, medan samma förhållande beträffande hela riket var 1:2,823.

I sammanhang med dessa anteckningar meddelas här vidstående tabell A angående *fångantalet i länsfängelset*.

De vid domstol åtalade *fylleriförseelsernas* antal har utgjort:

	Städer.	Landsbygd.	Summa.
1891	296	96	392
1892	311	90	401
1893	299	90	389
1894	398	92	490
1895	461	111	572
Summa	1,765	479	2,244

Då under nästföregående femårsperiod åtalats allenast 2,067 *fylleriförseelser*, har således antalet under nu ifrågavarande tidrymd ökat med 177. Denna ökning, som till största delen förekommit inom landsbygden, är icke af den betydelse, att ensamt derå kan grundas antagande om dryckenskapslastens ökade utbredning inom länet. Förhållandet torde, dessbättre, snarare vara motsatt. Från alla delar af länet vitsordas, att missbruket af starka drycker fortfarande varit i aftagande, och Kungl. Maj:ts Befallningshafvande saknar anledning att jäfva detta uttalande. Då detta oakadt antalet af åtal för *fylleriförseelser* vuxit, synes orsaken härtill vara att söka allenast uti större nit och stränghet hos åklagaremagten, hvartill nykterhetsverksamheten måhända i sin mån bidragit. Sålunda uppgifves från det fögderi, der åtalens antal mest ökats, att goodtemplarne de senare åren börjat uppträda som angifvare i fråga om *fylleriförseelser* och såmedelst hos de allmänna åklagarne framtvingat en större stränghet i afseende å beifrandet af dylika förseelser.

Förbrukningen af vin och maltdrycker torde under ifrågavarande tidrymd hafva haft ungefär samma omfattning som under nästföregående femårsperiod. Missbruket af dessa drycker kan icke sägas hafva tilltagit och kommunerna hafva fortfarande enigt samverkat med polismyndigheten för att hindra försäljning af sådana drycker, så snart sig visat, att derigenom ordningar och oloflig utskänkning främjats. Nykterheten har således, enligt Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes omdöme, ingalunda aftagit, utan snarare gått framåt. De flesta fall, då bruket af rus-

gifvande drycker icke inskränkts inom måttlighetens gränser, hafva nu som tillförne förekommit vid marknader, torgdagar och andra tillfällen, då folksamlingar egt rum. Vid arbetet för nykterhetens främjande hafva goodtemplarlogerna, blåbandsföreningarna och nykterhetsföreningarna fortfarande utöfvat ett välgörande inflytande. I fråga om dessa nykterhetsförbund återoppar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad som anförts uti senaste femårsberättelsen. Vål har under nu ifrågavarande tidrymd icke alldeles saknats anledning till fruktan, att förbundens verksamhet skulle riktas mot vinnande af andra syften än nykterhetens främjande; men någon mera afsevärd afvikelse från det ädla mål, som dessa förbund satt sig före, kan dock hittills icke sägas hafva egt rum. För närvarande finnas inom länet 22 loger af Verldsgoodtemplarorden med sammanräknade 1,412 medlemmar samt tillsammans 72 blåbandsföreningar, fristående nykterhetsföreningar, loger af Nationalgoodtemplarorden och »tempel» tillhörande Templarorden med sammanräknade 6,510 medlemmar.

Lofgifven *minuthandel med och utskänkning af spritdrycker* har egt rum på sätt, som efterföljande tabell utvisar.

År.	Minuteringsställen.						Utskänkningsställen.									
	Marstrand.	Skara.	Lidköping.	Sköfde.	Hjo.	Falköping.	Landsbygden.	Summa.	Marstrand.	Skara.	Lidköping.	Sköfde.	Hjo.	Falköping.	Landsbygden.	Summa.
1891	1	1	—	2	1	2	1	8	3	2	10	6	2	4	1	28
1892	1	1	—	2	1	2	—	7	3	2	10	6	2	4	1	28
1893	1	1	1	2	1	2	—	8	3	2	6	6	2	4	1	24
1894	1	1	1	2	1	2	1	9	3	2	6	6	2	4	2	25
1895	1	1	1	2	1	2	1	9	3	2	6	6	2	4	2	25

Dessutom hafva några tillfälliga utskänkningsrättigheter varit beviljade, hvarom uppgift meddelas å annat ställe i denna berättelse.

Oloflig försäljning af dylika drycker, hvarför personer blifvit vid domstol sakfälda, har förekommit i följande antal fall:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
I städerna	2	—	1	2	3
På landsbygden	21	19	16	16	8
Summa	23	19	17	18	11

Lönkrögeriet kan således numera icke sägas vara af afsevärd betydelse. I städerna hafva nu som förut förekommit några få fall, då innehafvare af försäljningsrätt blifvit fäld för det han afyttrat spritdrycker å tid, då försäljning icke varit tillåten. Såväl i städerna som å landsbygden hafva personer blifvit fälda till böter för oloflig försäljning af vin och maltdrycker, men dessa fall hafva varit jemförelsevis få och förtjena ej någon särskild uppmärksamhet.

Oloflig bränvinstillverkning har, såvidt känt är, icke förekommit under ifrågavarande tidrymd.

Under återopande af hvad som anförts uti berättelsen för åren 1876—1880 anser sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra här likasom uti föregående berättelser meddela följande, med ledning af hittills tillgängliga uppgifter, sammanfattade redogörelse för *ingångna och upplösta äktenskap*:

År.	Antal ingångna äktenskap.	Antal upplösta äktenskap.			
		Genom mannens död.	Genom kvinnans död.	Genom skilsmessa.	Summa.
1891	1,272	675	498	9	1,182
1892	1,252	800	685	6	1,491
1893	1,254	778	610	4	1,392
1894	1,269	652	534	7	1,193
Ärligen 1891—1894	1,262	726	582	7	1,315
» 1886—1890	1,357	651	530	5	1,186

Medeltalet årligen ingångna äktenskap, som under hvarje af senaste tre femårsperioder varit lägre än under den närmast föregående, har således nu ytterligare minskats. Såsom redan i senaste berättelsen anmärktes, torde denna minskning i viss mån vara beroende af omständigheter, hvilkas utredande falla inom befolkningsstatistikens område. En orsak till detta förhållande torde vara att söka deri, att folkmängden från och med år 1880 till och med år 1893 alltjemt genom utflyttningar från länet minskats, enär de utflyttande till stor del varit eller snart kommit i den ålder, vid hvilken äktenskap vanligen plägar ingås. Att konjunkturerna äfven under ifrågavarande tidrymd varit ogynnsamma för jordbrukarne, har väl ock i sin mån medverkat till berörda förhållande.

Af samtliga födda barn utgjorde för periodens fyra första år de *oäkta*:

År 1891	6.90 procent.
» 1892	6.79 »
» 1893	6.47 »
» 1894	6.91 »

Motsvarande medelprocenttal för hela riket uppgick år 1891 till 10.21, år 1892 till 10.56, år 1893 till 10.42 och år 1894 till 10.71.

Dessa tal utvisa såväl för riket i dess helhet som för Skaraborgs län ungefär samma förhållande som under näst föregående fem år.

Såvidt inkomna uppgifter gifva vid handen, finnes numera inom länet endast en *förlikningsdomstol*, och denna kan icke anses hafva under femårsperioden utöfvat någon verksamhet.

Beträffande det så kallade *lösdrifveriet* återoppar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad som anförts uti de tre senaste berättelserna, och erinrar här endast derom: att antalet af dem, som för lösdrifveri och bettleri blifvit häktade och till länsfängelset insände, utgjört

åren 1876—1880	968
» 1881—1885	1,202
» 1886—1890	311
» 1891—1895	237

samt att antalet af dem, som af Länsstyrelsen på grund af förut gällande stadgar om försvarslöse, lagen om lösdrifvares behandling eller gällande fattigvårdsförordning dömts till tvångsarbete, uppgått till följande:

åren 1876—1880	119
» 1881—1885	68
» 1886—1890	106
» 1891—1895	100

Antalet af de till länsfängelset insände lösdrifvare och bettlare har således under denna femårsperiod fortfarande varit betydligt lägre än under den tid, då stadgan angående försvarslöse egde tillämpning, samt något understigit antalet under nästföregående femårsperiod, hvaremot antalet af dem, hvilka dömts till tvångsarbete visat sig föga vexlande och under denna femårsperiod varit nära nog lika med antalet under den nästföregående. Någon förändring till det bättre kan lösdrifveriet, dessvärre, icke sägas hafva undergått. Såväl genom inkomna polisförhørsprotokoll som annorledes har under ifrågavarande tidrymd, måhända mera än tillförne, försports klagomål deröfver, att lösdrifvare, ofta under rusets inflytelse, uppträdt på ett pockande, trotsigt och hotfullt sätt. Väl hafva i afseende å bekämpandet af detta onda de fåtalige polistjenstemännen å landsbygden kunnat fortfarande påräkna biträde af de kommunala myndigheterna och i öfrigt af ordningsälskande samhällsmedlemmar, men detta biträde har dock aldrig varit och kan aldrig blifva sådant, att behofvet af den särskilda polisstyrkans på landet ytterligare förstärkning derigenom undanröjdes.

Folkets *lynne*, *lefnadssätt* och *bruk* hafva icke under de senaste förflutna fem åren undergått afsevärda förändringar, hvadan derom torde få återopas, hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt. Väl har uppfattningen, om hvad som må anses nödigt för fyllande af lefnadsbehofven, icke kunnat undgå att i detta län som annorstädes röna inflytande af den alltjemt fortgående utvecklingen, så att anspråken i detta hänseende äro större än under äldre tider. Men lefnadssättet kan dock fortfarande sägas vara enkelt och lämpadt efter en hvars samhällsställning och förmögenhetsvilkor.

Klädedräkten hos allmogen företer fortfarande icke någon egendomlighet. Begäret att följa med de vexlande moderna herskar fortfarande, och fabrikeras väfnader finna för sin prisbillighets skull fortfarande god afsättning hos allmogen. Men den till följd af bemödandena för slöjdskicklighetens främjande mer och mer utbredda skickligheten i väfnad visar dock sina välgörande verkningar äfven inom nu ifrågavarande område. Hemmavädda tyg användas nu mera än tillförne såväl till kläder som till prydnad i hemmen.

Användandet af *födoämnen* har icke undergått någon förändring. Förbrukningen af kaffe är fortfarande betydlig och har snarare ökats än minskats. Potatis utgör ännu den fattigare befolkningens hufvudsakligaste näringsämne.

Nybyggnader hafva väl förekommit här och hvar inom länet, men ingenstädes i så stort antal, att de af sådan anledning böra här särskildt omförmälas. Deremot har den glädjande utveckling, som byggnadskonsten genom arkitektbildningens höjande ernått, särskildt under nu ifrågavarande tidrymd visat sina välgörande verkningar i afseende å byggnadssättet.

Nu likasom förut äro egendomliga *folknöjen* icke att omförmäla. Deltagande i danstillställningar och marknadsbesök äro fortfarande allmogens hufvudsakligaste förlustelser, hvarjemte bruket att å sön- och helgdagar samlas vid jernvägsstationerna synes mer och mer vinna insteg bland landtbefolkningens ungdom. Till folknöjen torde ock numera kunna räknas de utflygter och lustresor med bantåg eller ångbåt, som pläga anordnas af nykterhetsföreningar och andra sällskap.

Rörande befolkningens *upplysning* och *bildning* gäller fortfarande, hvad i föregående berättelser blifvit omförmäldt. Läs-

ningen af de billiga tidningarne har dock mer och mer undanträngt *sockenbiblioteken*, hvilkas antal ytterligare minskats. Såvidt känt är, finnas af sådana 1 i hvarje af städerna Mariestad, Lidköping och Hjo, 16 i Norra Vadsbo, 13 i Södra Vadsbo, 16 i Sköfde, 16 i Vartofta, 23 i Skara, 13 i Barne och 26 i Lidköpings fögderi, eller tillsammans 126.

Befolkningens intresse för tidens händelser, riksdagens förhandlingar och andra offentliga angelägenheter väckes och underhålls fortfarande genom flitig *läsning af tidningar*. Hågen härför synes fortfarande tilltaga och uppmuntras derigenom, att till följd af den starka konkurrensen priset på tidningar mer och mer sänkes. Icke mindre än 10 tidningar utgifvas inom länet, nämligen 2 i Mariestad, 2 i Skara, 2 i Lidköping, 2 i Sköfde samt 1 i hvarje af städerna Hjo och Falköping. Minst en af dessa tidningar läses numera i nästan hvarje hem. För att gifva en föreställning om öfriga tidningars spridning inom länet meddelas här följande uppgift rörande ungefärliga antalet prenumeranter år 1895 å de mest lästa tidningarne:

	Antal prenumeranter.		Antal prenumeranter.
Aftonbladet, dagliga uppl.	970	Missionstidning för Israel	15
Aftonbladet, veckouppl.	2,600	Missionstidning (Sv. kyrkans)	50
Annonsblad till Tidskrift för landtmän	700	Ny Illustrerad Tidning	50
Dagens Nyheter	350	Nya Dagligt Allehanda	350
Fosterlandet	170	Reformatorn	40
Fäderneslandet	38	Sanningsvitnet	540
Göteborgs Aftonblad	210	Stockholms Dagblad	220
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning	210	Stockholmstidningen	660
Göteborgskuriren	400	Svenska Dagbladet	220
Helsövännen	30	Svenska Morgonbladet	410
Idun	300	Trumf	550
Missionstidning af Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	35	Vårt Land, dagliga uppl.	220
		Vårt Land, veckouppl.	1,550

Hvad Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uti sin berättelse för åren 1876—1880 yttrat angående folkets *fysiska utveckling*, gäller fortfarande. Något af vikt är icke dervid att tillägga.

Länet har under denna femårsperiod tid efter annan varit hemsocht af sjukdomen influensa, som kräft jemförelsevis många offer.

Under vapenöfningarna år 1893 yppades å mötesplatsen Axvall fall af smittkoppor, och efter mötestidens slut angrepos på skilda orter inom länet flere personer, hufvudsakligen soldater, af denna sjukdom. Genom läkarnes nitiska och kraftiga bemödande lyckades man dock begränsa sjukdomens framfart, så att densamma ej erhöi afsevärd utbredning. I öfrigt har länet under ifrågavarande tidrymd varit förskonadt från härjande far-soter. Folksjukdomar hafva här som annorstädes varit gängse, men *helsotillståndet* kan dock, på det hela taget, sägas hafva varit ganska tillfredsställande. Till upplysning härom och angående *dödligheten* inom länet torde få intagas följande från befolkningsstatistiken hemtade uppgifter.

Dödlighetsprocenten har under periodens fyra första år varit:

	Hela riket.	Skaraborgs län.
År 1891	1.68 %	1.39 %
» 1892	1.79 »	1.65 »
» 1893	1.68 »	1.75 »
» 1894	1.64 »	1.44 »

I så kallade folksjukdomar afledo å länets landsbygd: år 1891 tillsammans 207 personer, hvaraf 159 barn, mest i skar-lakansfeber och elakartad halssjuka; år 1892 tillsammans 383 personer, hvaraf 187 barn, mest i skarlakansfeber, elakartad hals-sjuka och influensa; år 1893 tillsammans 503 personer, hvaraf 372 barn, mest i skarlakansfeber, elakartad halssjuka, kikhosta och influensa; samt år 1894 sammanräknade 258 personer, hvaraf 168 barn, mest i skarlakansfeber, elakartad halssjuka, kikhosta och influensa.

I länets städer: år 1891 sammanräknade 64 personer, hvaraf 60 barn, mest i skarlakansfeber och diarré; år 1892 samman-räknade 92 personer, hvaraf 30 barn, mest i skarlakansfeber och influensa; år 1893 tillsammans 76 personer, hvaraf 56 barn, mest i skarlakansfeber, kikhosta och diarré; samt år 1894 till-sammans 38 personer, hvaraf 18 barn, mest i influensa och diarré.

Följande antal personer hafva under femårsperiodens fyra första år aflidit af *våldsamma orsaker*, egen handaverkan ej in-beräknad, nämligen:

År 1891	63, hvaraf 24 genom druckning
» 1892	73, » 25 » »
» 1893	68, » 29 » »
» 1894	75, » 33 » »

Genom *sjelfmord* hafva följande antal personer under sama tidrymd beröfvat sig lifvet: 18 år 1891, 16 år 1892, 23 år 1893, 20 år 1894, således i medeltal för dessa fyra år 19. Under femårsperioden 1886—1890 uppgick sjelfmordens antal till 104, eller i årligt medeltal 21.

För jordbrukarne, hvilka utgöra den ojemförligt största delen af länets befolkning, hafva näringsförhållandena under femårs-perioden varit ganska ogynsamma, hvadan de i *ekonomiskt hän-seende* haft stora svårigheter att bekämpa. Genom sparsamhet och träget arbete hafva dock dessa svårigheter öfvervunnits så-tillvida, att befolkningen kan sägas hafva i allmänhet varit nå-gorlunda välbergad.

Länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt och sparbanker, för hvilkas verksamhet å annat ställe i denna berättelse redogö-res, hafva fortfarande hopsamlat och förkofrat de medel, som icke måst tagas i anspråk för de närvarande behovens tillfreds-ställande. I samma syfte har äfven *Postsparbanken* nu som förut verkat. Huru denna verksamhet inom länet utvecklats, inhämtas af följande, från Styrelsens berättelse hemtade, upp-gifter:

År.	Insättningar i kronor.	Uttagningar i kronor.	Antal utfärdade motböcker.	Antal dödade motböcker.
1891	415,745	282,966.00	2,923	821
1892	595,133	288,335.00	3,494	902
1893	704,319	326,646.00	2,902	965
1894	935,522	486,445.00	3,388	1,220
1895	1,371,504	603,601.24	4,079	1,598

Vid 1895 års slut utgjorde antalet i omlopp varande mot-böcker 23,405. På dessa motböcker inestod en behållning af 2,680,520 kronor 22 öre.

I sammanhang härmed meddelas här, att vid hvarje års slut inestodo på *depositionsräkning i Skaraborgs läns enskilda bank*:

År 1891	8,163,072 kronor
> 1892	8,771,256 >
> 1893	9,360,758 >
> 1894	9,561,630 >
> 1895	9,090,514 >

Jemföres denna öfversigt med den, som finnes införd i senaste berättelsen, inhemtas, att summan af de på depositions-räkning insatta medel under denna femårsperiod varit icke obetydligt större än under den nästföregående.

Till vidare upplysning rörande folkets bergningsförhållanden meddelas här följande uppgift om *lagsökningsmål*, som hos Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden blifvit afgjorda:

År.	Anhängig- gjorda lag- sökning- mål.	Antal per- soner, som ålagts be- talnings- skyldighet.	Belopp, för hvilka ålagts betalnings- skyldighet. Kronor.
1891	1,246	678	263,801.41
1892	1,360	539	319,881.69
1893	1,209	574	239,150.05
1894	1,138	453	187,619.44
1895	1,021	521	166,083.80

Frie från mantalspenningars erläggande voro vid slutet af nedanstående år:

1875	127,636 personer eller 50.87 % af hela befolkningen
1880	128,653 > > 49.54 > >
1885	124,754 > > 48.95 > >
1890	122,716 > > 49.36 > >
1895	117,735 > > 48.03 > >

Länets *skytteföreningar* äro numera 10 till antalet, nemligen 1 i hvarje af städerna Mariestad, Skara, Lidköping, Sköfde och Falköping, 1 i Gullspång, 1 i Hofva, 1 i Vara, 1 i Gråstorp och 1 på Kinnekulle. De tillhöra alla länets skytteförbund.

Känslan af pligten att göra offer för värnandet af fäderneslandets ära och sjelfständighet har utan tvifvel medverkat vid bildandet af dessa skytteföreningar; och åt den till nytt lif vaknande *fosterlandskärleken* har under ifrågakvarande tidrymd äfven på andra sätt gifvits uttryck. På särskilda högtidsdagar svajar numera den blå och gula flaggan öfverallt inom länet från skolhus samt från andra offentliga och enskilda byggnader.

3. Näringar.

Jordbruk och **boskapsskötsel** hafva städe varit och äro fortfarande länets hufvudnäringsar. Under den tid, som denna berättelse omfattar, hafva jordbrukarne haft att kämpa med stora svårigheter, enär väderleksförhållandena ofta varit mycket ogynnsamma samt prisen på jordbruksalster och ladugårdsprodukter nästan oafbrutet hållit sig särdeles låga. Men det framåtsträvande, som omförmäles i senaste berättelsen, har under denna tidrymd alltjemt fortgått.

Enligt Hushållningssällskapets berättelse för år 1895 uppgick länets hela egovidd (utan vatten) då till 807,496 hektar. Af detta egoområde användes till träd-, humle- och kålgård 3,738 hektar, såsom åker och annan odlad jord 321,593 hektar, såsom naturlig äng 40,920 hektar och såsom skogbärande mark 294,431 hektar. Jemföras dessa sifferuppgifter med motsvarande från år 1890, inhemtas, att den till träd-, humle- och kålgård använda mark under femårsperioden ökats med 152 hektar, att 8,191 hektar under samma tid odlats, men att deremot de naturliga ängarnes område minskats med 1,854 samt den skogbärande marken med 361 hektar.

I fråga om jordens beskaffenhet återoppar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad i föregående berättelser finnes anfördt.

Beträffande åter brukningssättet, utsädet, antalet hektar, som användts åt odling af hvarje sädeslag, årliga behovet af utsäde samt skördens beskaffenhet torde nu som tillförne få hänvisas till Hushållningssällskapets berättelser angående jordbruk och boskapsskötsel samt Årsväxtberättelserna, hvilka offentliggöras af Statistiska Centralbyrån.

Förbrukningen i medeltal för hvarje person uppgafs i senaste berättelsen vara: af hvete 13.1, råg 261.7, korn 13.1, ärter och bönor 18.3, potatis 471.1 och andra rotfrukter 15.7 liter. Denna uppgift torde kunna antagas såsom gällande äfven för den tid, som

denna berättelse omfattar. Härvid bör dock nu som förut erinras, att i de nordligaste trakterna förbrukningen af säd lärer hafva varit något mindre än i öfriga mera fruktbara orter.

Sädesproduktionen har för länet i dess helhet icke allenast varit tillräcklig, utan äfven lemnat öfverskott till afsalu utom länet.

De i *markegångstaxorna* under *litt. A* bestämda *pris* hafva i kronor utgjort:

År.	1 hl. hvete.	1 hl. råg.	1 hl. korn.	1 hl. hafre.	1 hl. ärter.	1 kg. smör.	1 kg. ost.	1 vin- terlass hö om 340 kg.	1 år- ligt dags- verke.
1891	11.50	10.25	7.54	4.25	10.43	1.55	0.76	19.18	1.36
1892	10.00	8.42	7.17	4.00	9.81	1.57	0.76	23.75	1.47
1893	8.57	6.75	6.50	4.75	9.05	1.57	0.78	23.22	1.50
1894	6.85	5.76	5.25	3.25	8.41	1.48	0.76	19.72	1.50
1895	7.82	6.00	5.25	3.00	8.50	1.50	0.76	19.72	1.50
I medeltal	8.95	7.44	6.34	3.85	9.24	1.53	0.76	21.12	1.47

Markegångsprisen under *litt. C* hafva i kronor uppgått till:

År.	1 hekto- liter råg.	1 hekto- liter korn.	1 hl. kronotonde.		1 kilo- gram smör.
			1/2 råg, 1/2 korn.	1/3 råg, 2/3 korn.	
1891	7.96	6.98	7.47	7.31	1.62
1892	8.18	7.04	7.61	7.42	1.62
1893	8.11	7.05	7.58	7.40	1.62
1894	7.94	7.01	7.47	7.32	1.63
1895	7.78	6.89	7.33	7.19	1.62
I medeltal	7.99	6.99	7.49	7.33	1.62

Vexlingar i handelsprisen å de hufvudsakligaste sädeslagen och potatis hafva förekommit på följande sätt:

År.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
	Kronor för 1 hektoliter.				
1891	9.10—12.25	6.50—13.90	6.00—9.00	3.00—7.00	1.53—5.00
1892	8.50—14.50	6.00—13.50	6.00—9.75	3.50—6.70	1.80—4.00
1893	7.80—11.50	6.00—8.50	5.50—7.90	3.50—5.10	1.70—4.00
1894	7.80—11.20	5.50—8.00	5.00—7.00	2.60—5.40	1.50—4.00
1895	7.80—11.85	5.40—8.00	4.95—6.50	2.75—4.40	1.70—4.00
Medeltalen utgöra:					
1891	10.68	10.20	7.50	5.00	3.27
1892	11.50	9.75	7.88	5.10	2.90
1893	9.65	7.25	6.70	4.30	2.85
1894	9.50	6.75	6.00	4.00	2.75
1895	9.83	6.70	5.73	3.58	2.85

Understödd af allmänna medel i anledning af missväxt eller skada å gröda har icke ifrågakommit under den tid, denna berättelse omfattar.

Icke heller äro försök med nya sädeslag att omförmåla.

Beträffande trädgårdsskötseln och fruktträdsodlingen åberopas, hvad i föregående berättelser finnes anfördt. En af Hushållningssällskapet affönad länsträdgårdsmästare har fortfarande tillhandagått med råd och upplysningar vid trädgårdars och parkers anläggning och vård. Den i senaste berättelsen omförmålda trädgårdsskolan i Skara har fortfarande arbetat med framgång. Deri undervisas årligen 5 elever, af hvilka hvartannat år antagas 2 och hvartannat 3.

Humleodlingen har icke heller under ifrågavarande femårsperiod kunnat tillvinna sig någon mera betydande plats inom jordbruksnäringen. Der sådan förekommit, torde densamma i allmänhet hafva gifvit god afkastning.

Rörande antalet underhållna kreatur meddelas upplysning uti Hushållningssällskapets tryckta berättelser, hvilka således i denna del åberopas. Här torde dock få intagas följande uppgifter angående förhållandet vid slutet af denna och närmast föregående femårsperiod:

	Antal underhållna kreatur	
	1890.	1895.
Hästar öfver 3 år	25,380	26,298
Hästar under 3 år	6,278	7,079
Oxar	22,901	21,932
Tjurar	2,243	2,526
Kor	108,292	114,346
Ungnöt under 2 år	35,903	36,896
Fär	66,026	59,894
Getter	15	60
Svin	61,617	71,623

Dessa siffror tala för sig sjelfva och visa, att boskapsskötseln fortfarande skridit framåt. Öfver allt inom länet röjer sig lifligt intresse för anskaffande af goda afvelsdjur, hvilket intresse i väsentlig mån framkallas och uppmuntras genom de af staten och Hushållningssällskapet anordnade premieringar. Att sträfvanerna på detta område bära god frukt, derom vittna bäst de

utställningar af kreatur, som varit anordnade vid länslantbruksmötena under ifrågavarande tidrymd. Afkastningen af ladugårdarne har varit tillräcklig för länets behof samt derjemte lemnat icke obetydligt öfverskott, som fortfarande hufvudsakligen afyttrats i Stockholm, Göteborg, Norge och England.

Handelsprisen för kreatur och ladugårdsprodukter hafva på grund af tillgång och efterfrågan samt varans större eller mindre godhet vexlat och utgjort för:

1 arbetshäst	125	till 600	kronor
1 par oxar	175	» 500	»
1 ko	40	» 200	»
1 får	6	» 20	»
1 svin	8	» 125	»
1 kilogram smör	1	» 2.20	»
1 liter mjölk	0.05	» 0.10	»
1 kilogram sötmjölksost	0.50	» 1.60	»
1 » skumost	0.12	» 0.70	»
1 » ull	1.40	» 3.50	»

Bland åtgärder för djurrasernas förbättring bära här likasom uti föregående berättelser i främsta rummet omförmålas de, som äro anordnade genom gällande reglemente för prisbelönande af hästar och genom landtbeskalleriet, hvilka åtgärder fortfarande bidragit till hästafvelns förbättring inom länet. Medel till erforderliga prisbelöningar hafva, i den mån desamma ej bekostats af staten, tillskjutits af länets hushållningssällskap. Sådana belöningar äro utdelade för:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Beskällare af fullblod	3	4	3	3	3
Beskällare af andra slag	25	25	36	31	27
Fölston	79	71	62	60	85
Vagnhästar	157	172	140	146	129

Föreningen för hästafvelns förbättrande inom Skaraborgs län har fortsatt sin verksamhet. Sedan föreningens styrelse år 1892 utarbetat och i tryck utgifvit »Grunder och plan för en stuteribok inom Skaraborgs län», har en stambok eller stuteribok blifvit i enlighet med detta förslag upplagd.

Derjemte har Hushållningssällskapet fortfarande verkat för hästafvelns förbättring genom att dels utlemla lån för inköp af framstående afvelsdjur, dels sjelf från utlandet inköpa och inom länet försälja sådana djur.

De inom länet tillgängliga hingstar af god ras hafva fortfarande flitigt anlitats.

Hästafveln kan ock numera, åtminstone hvad angår den »kallblodiga» rasen, sägas hafva inom länet gått betydligt framåt, så att till och med framstående sådana inom länet uppfödda djur finna köpare inom andra delar af riket. Beträffande uppfödandet af »varmblodiga» hästar, eller sådana af så kallad ädel ras, återstår väl ännu mycket, innan man uppnått den ståndpunkt, som på grund af naturförhållandena bör kunna hinnas; men otvifvelaktigt har man under den ifrågavarande tidrymden kommit målet närmare.

De i senaste berättelsen omförmålda fem föreningar för försäkring mot förlust af hästar hafva fortsatt sin verksamhet

och derjemte har en ny sådan förening tillkommit. Kungl. Maj:ts Befallningshafvande torde å annat ställe i denna berättelse få återkomma till dessa föreningar.

Nötkreatursrasernas förbättrande har fortfarande utgjort föremål för Hushållningssällskapets och enskilde jordegares synnerliga omsorg och nitiska sträfvan. I fråga om de åtgärder, som för sådant ändamål vidtagits och hvilka under ifrågavarande tidrymd fortsatts, åberopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad i föregående berättelser finnes anfördt. Framstående djur, särskildt af ayrshireras, voro utställda vid de för länet anordnade landbruksmöten, som höllos den 16 juni 1893 i Mariestad och den 20 juni 1895 i Lidköping.

Af ofvanintagne uppgifter inhemtas, att *fårens* antal minskats. Beträffande fårafveln gäller ock fortfarande det i senaste berättelsen uttalade omdöme, att densamma icke kan sägas i afsevärd mån sträcka sig utöfver hvad som erfordras för fyllande af behovet inom länet. Det på egendomen Olsborg inom Sandhems socken af Vartofta härad anordnade mindre schäferi eger fortfarande bestånd.

Svinafveln har deremot ytterligare betydligt tilltagit och tidtals varit synnerligen lönande. Det vid Herrljunga inom Elfsborgs län inrättade svinslagteri har fortfarande i väsentlig mån underlättat afsättningen af denna närings produkter. Ensamt från Vara jernvägsstation lära hvarje vecka försändas omkring 150 lefvande svin till detta slagteri.

Från Falbygden försäljas nu som förut gäss och höns till orter utom länet. Men i öfrigt uppfödas *fjäderfän* hufvudsakligen för tillgodoseende af hvarje ords behof. Ägg afsättas fortfarande utom länet, mest i Stockholm, Göteborg, Jönköping och Norrland.

Om *biskötseln* är ej något särskildt att omförmäla. Lika som förut kan densamma icke tillerkännas afsevärd betydelse såsom näringskälla för länet.

Fall af smittosamma sjukdomar hafva visserligen under femårsperioden förekommit, men från verkliga *farsoter bland husdjuren* har länet, dessbättre, varit förskonadt.

Veterinärinrättningen i Skara, för hvars verksamhet redogöres å annat ställe i denna berättelse, har fortfarande med förtroende anlåtats för kreaturssjukdomars botande. Dessutom äro för sådant ändamål tillgängliga 1 länsveterinär och 12 distriktsveterinärer. Till de sistnämndes afönande hafva lands ting och hushållningssällskap anvisat årliga anslag.

Under den tid, denna berättelse omfattar, hafva flere *vattenaflednings- och odlingsföretag* egt rum.

Sälunda uppgifves, att å egendomen Kråk inom Ransbergs socken af Vadsbo härad 30 hektar mossar nyodlats, hvarvid vattnet utpumpats med en vindmotor.

Följande i senaste femårsberättelsen omförmälda, med statsbidrag eller lån understödda företag hafva under nu ifrågavarande tidrymd blifvit fullbordade och godkända:

afdikning och odling af vattensjuk mark vid Sjögerås i Klefva socken af Vilske härad; samt

sänkning af Kullsjön och reglering af Rullsbäcken samt afdikning och odling af deromkring belägen mark, tillhörande hemman i Istrums socken af Valle härad och Ledsjö socken af Kinne härad.

Genom nådigt bref den 29 april 1892 anvisades 3,400 kronor såsom länebidrag för invallning och odling af vatten-

skadade marker, tillhörande hemmanet Brängesås i Kylingareds socken af Vartofta härad. Företaget, hvarmed åsyftats att torrlägga 11.37 hektar för en beräknad kostnad af 3,450 kronor till afdikning och 892 kronor 60 öre till odling, var vid femårsperiodens slut fullbordadt.

Till afdikning af vattenskadade marker, tillhörande hemmanen Skogslund, Björkhulan och Slättebråten i Holmestads socken, Hellekisäng, Stommen, Byslätterna, Slätterna, Kungsäng, Stora Slättebråten, Löfåsa, Skattegården, Holmestorp, Lerlyckorna och Stakängen i Vedums socken samt Lilla Tisslegården, Korsgården och Siggesgården i Lugnås socken af Kinne härad, anvisades enligt nådigt bref den 8 juli 1892 lån till belopp af 10,600 kronor. Detta företag åsyftade att torrlägga 188.14 hektar för en beräknad kostnad af 10,625 kronor till afdikning och 7,902 kronor till odling; och blef afdikningen år 1894 afsynad och godkänd.

Lån till belopp af 10,200 kronor anvisades enligt nådigt bref den 28 oktober 1892 till afdikning och odling af vattenskadade marker, tillhörande Bäckgården, Tyskagården, Lillegården, Ödegården, Värmagården, Malma, Lillebacken, Siggesgården, Skattegården och Sörgården inom Fullösa socken af Kinne härad. Härigenom skulle torrläggas 66.07 hektar för en beräknad kostnad af 11,624 kronor 80 öre till afdikning och 3,182 kronor 50 öre till odling. Detta företag är numera fullbordadt.

Till afdikning och odling af vattenskadade marker, tillhörande byarne Hornborga, Lilla Fårhaga och Kjellerstorp i Vedums socken af Laske härad, anvisades likaledes år 1892 lån till belopp af 3,000 kronor. Företaget åsyftade torrläggning af 56.78 hektar för en beräknad kostnad af 5,470 kronor till afdikning och 3,177 kronor till odling. Utdikningen blef år 1894 afsynad och godkänd.

År 1893 beviljades lån till belopp af 19,000 kronor till afdikning och odling af vattenskadad mark, tillhörande Hjo stad med lägenheten Åkarp samt hemmanen Svärtan, Åsen, Nygård och Knäppetorp i Hjo landsförsamling af Kåkindes härad. Detta företag, hvarmed åsyftades att torrlägga 145.26 hektar för en beräknad kostnad af 19,000 kronor till afdikning och 10,462 kronor till odling, är enligt uppgift fullbordadt.

Till afdikning af frostförande mossar, tillhörande egendomen Långholmen i Luttra socken af Vartofta härad, beviljades enligt nådigt bref den 11 maj 1894 statsbidrag till belopp af 4,000 kronor. Vidare är enligt nådigt bref den 12 oktober 1894 lån till belopp af 3,900 kronor beviljad för afdikning och odling af vattenskadade marker, tillhörande hemmanen Slättered, Bosgården, Bränneberg, Mölneryd, Ellekulla och Lilla Boda i Visttorps socken af Vartofta härad jemte åtskilliga hemman inom Elfsborgs län.

Slutligen har Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 31 december 1895 beviljat lån till belopp af 3,000 kronor för afdikning och odling af vattenskadade marker, tillhörande kyrkoherdebo-stället 1 mantal Kinneved i Kinneveds socken af Frökinds härad.

Sistnämnda tre arbetsföretag voro vid femårsperiodens slut ännu icke fullbordade.

I öfrigt tillåter sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att beträffande vattenaf tappningar, nyodlingar, underdikning och ängsvattning hänvisa till Hushållningssällskapets samt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens tryckta berättelser. Ur sistnämnda styrelses senaste tillgängliga berättelse torde dock böra här an-

tecknas, att odling och jordförbättring, afsedd att vinnas genom de arbetsföretag, som från och med år 1884 till och med år 1895 erhållit understöd från odlingslånefonden, omfattar sammanräknade 7,458.39 hektar för en beräknad kostnad af tillsammans 1,337,468 kronor 99 öre samt att lånen härför från nämnda fond uppgå till sammanräknade 954,450 kronor.

I fråga om behandlingen och tillgodogörandet af ladugårdsspillningen och artificiella gödningsämnen åberopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som meddelats i föregående berättelser. Kännedomen om rätta sättet att tillvarata och använda gödningsämnen har dock under den tid, som denna berättelse omfattar, mer och mer vunnit spridning äfven bland innehafvarne af mindre jordegendomar. Under denna tid har bildats en hela länet omfattande förening för anskaffande af goda och billiga artificiella gödningsämnen; och har denna förening särskildt inom vissa trakter med framgång verkat för sitt ändamål.

Tab. B. Skaraborgs läns hushållningssällskaps användning åren 1891—1895 af de till sällskapets förfogande ställda medel.

Beviljade anslag och arvoden.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kretsafdelningarne	1,704	1,704	1,704	1,704	1,704
Veterinärer	4,800	4,800	4,800	4,800	4,600
Hästpremieringen	5,327.90	5,485.30	5,498.50	6,589.40	6,488.60
Nötkreaturspremieringen	8,285.38	8,135.33	7,000	7,392.34	6,163.93
Gödboskapsutställningar	932.99	822.82	1,154.34	679.08	798.17
Länsmejeriet	3,300	3,000	3,000	3,000	3,000
Mejeriutställningar	500	500	1,454.34	1,338.03	1,350
Laktokriter	100	—	—	—	—
Elever i ladugårdsskötsel	400	500	400	400	400
Kemiska stationen i Skara	2,500	3,500	2,500	4,000	4,000
Landtmannaskolan i Skara	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Premier till elever vid landtbruksskolor	200	200	200	200	200
Undervisning i hofbeslagningskonst	225	150	300	450	375
Slöjdundervisningen	2,600	2,600	2,600	2,600	2,600
Länsträdgårdsmästaren	1,250	625	500	1,000	1,000
Belöningar för trädgårdsskötsel	100	100	100	100	100
Skogsodling	3,826.25	2,000	3,536	3,579	3,445
Fiskerinäringen	3,330.56	3,159.60	2,903.20	3,126.74	2,922.60
Mosskulturföreningen	400	400	400	400	400
Frökontrollanstalt	500	1,000	500	450	450
Svenska fröodlingsföreningen i Svalöf	1,000	1,000	500	500	500
Meteorologiska anstalten i Stockholm	208.28	196.08	224.28	220.56	222.32
Landbruksmöte i Göteborg	1,000	—	—	—	—
Do i Mariestad	—	—	4,789.68	—	—
Do i Lidköping	—	—	—	—	6,446.32
Förlust å införskrifna avfvelshästar	995.79	3,552.04	—	492.69	3,410.38
Förlust å införskrifna ayrshiredjur	3,172.72	—	—	—	—
Körskolan i Sköfde	—	—	—	—	500
Jordbruksstatistiken	600	600	600	600	600
Fårafvelns befrämjande	—	—	—	68.99	239.89
Biskötsel	—	—	—	—	200
Utställningsmedaljer	367.63	222.68	1,610.47	440.26	1,605.16
Tryckningskostnad för sällskapets tidning	2,035.99	2,190.08	1,823.47	3,492.02	2,715.42

Rörande stängselväsendets tillstånd och inflytande är icke något särskildt att omförmåla i denna berättelse.

Fortfarande gäller det omdöme, som i föregående berättelser uttalats angående länets Hushållningssällskaps och dess förvaltningsutskotts nitiska och framgångsrika verksamhet för jordbrukets och boskapsskötselns utveckling och förkofran. För inhemtande af närmare kännedom om detta sällskaps verksamhet och dess omfång får Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu som förut hänvisa till sällskapets tidning, hvilken fortfarande utgifvits med ett häfte i hvarje månad; dock torde här böra intagas vidstående *tabell B* angående användningen under åren 1891—1895 af de till sällskapets förfogande ställda medel.

Derjemte meddelas följande uppgifter i afseende å sällskapets inkomster och tillgångar:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Andel i spirituosa-försäljningsmedel kr.	39,980.53	41,960.54	43,326.40	49,615.54	51,734.63
Anslag af staten och landstinget	6,926.25	6,759.00	10,136.00	9,629.00	9,495.00
Ledamotsavgifter	582.44	870.14	863.03	882.22	989.00
Kapitalbehållning	176,593.78	182,209.26	190,586.11	240,562.60	243,123.09

Under sällskapets vård och förvaltning stående *fonder* uppgingo vid 1895 års slut till följande belopp:

Ehrenborgska fonden	1,854.38 kr.
Nonnenska fonden	4,127.36
Fonden Gustaf Löfvenskiölds minne	16,650.00
Ch. E. Löfvenskiölds fond	6,360.59
Stallbyggnadsfonden	2,849.51
Skogsodlingsfonden	314.50

Angående syftemålen med de fyra förstnämnda fonderna meddelas upplysning i de två senaste berättelserna.

Det har redan blifvit omnämndt, att sällskapet under ifrågasvarande tidrymd anordnat två landtbruksmöten för länet. Dessa möten hafva, måhända i ännu högre grad än något af de föregående, ådagalagt, att länets jordbruk och boskapsskötsel fortfarande gått framåt.

Den i föregående berättelser omförmålda kemiska stationen i Skara har fortfarande upprätthållits. Fullständiga redogörelser för verksamheten vid denna station, hvilken som förut omfattats med förtroende, finnas för hvarje år införda i Hushållningssällskapets tidning. Här torde få meddelas följande sammanställning af *undersökningsföremål*, insända till stationen:

Undersökningsföremål.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	Summa.
Grupp I. Jord- och jordförbättringsmedel	5	6	15	10	33	69
" H. Gödslingsämnen	122	148	112	109	103	594
" III. Fodermedel	43	26	67	45	27	208
" IV. Vatten	12	13	16	25	144	210
" V. Mejeriartiklar	784	227	371	2,068	2,209	5,659
" VI. Närings- och ujutningsmedel	4	15	10	7	7	43
" VII. Arsenikprof.	85	150	125	150	168	678
" VIII. Tekniska saker	26	25	21	9	20	101
" IX. Diverse	26	17	—	20	11	74
Summa	1,107	627	737	2,443	2,722	7,636

Inom länet finnas fortfarande två *lägre landtbruksskolor*, den ena å egendomen Klagstorp i Kåkind och den andra å egendomen Sätenäs i Åse härad. Beträffande dessa skolors organisation samt de för dem anvisade årliga anslag är intet att här omförmåla, utöfver hvad som redan i föregående berättelser finnes upplyst. Lärlingarnes antal har utgjort:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Vid Klagstorp . . .	17	16	15	16	15
Vid Sätenäs	19	17	18	19	18

Ingen af dessa lärlingar har varit betalande. Med undantag för dem, hvilka återgått till föräldrahemmet för att der biträda vid jordbruket, hafva samtliga öfrige lärlingar, då de lemnat skolan, erhållit anställning, en som bokhållare och de öfrige som rättare. Tillloppet af sökande till lärlingsplatserna har fortfarande varit så stort, att icke alla kunnat antagas, och till erhållande af rättare från skolorna hafva årligen anmält sig så många jordbrukare, att allas önsknningar icke kunnat uppfyllas. Genom årliga examina är fortfarande ådagalagdt, hvad ock vid verkställda inspektioner vitsordats, att skolorna såsom förut söka att motsvara de förväntningar, som kunna i fråga om dem hysas.

Den i senaste berättelsen omnämnda *landtmannaskolan i Skara* har fortsatt sin verksamhet. I medeltal hafva 24 elever årligen der åtnjutit undervisning.

För de af staten aflönade *landtbruksingenjörers* verksamhet inom länet redogöres i nedanstående *tabell C*.

Mejerihandling kan sägas hafva under ifrågavarande tidrymd gått säkert framåt, särskildt hvad angår smörberedningen. Härtill hafva i väsentlig mån bidragit de så kallade andelsmejerierna, hvilka understödjas med lån mot billig ränta ur Hus-hållningssällskapets mejerifond. Femton sådana mejerier finnas inom länet och deras antal synes vara i ständig tillväxt. I öfrigt finnas mejerier inom länet i stort antal. Enligt uppteckning af länsmejeristen för år 1894 voro inom de olika kretsafdelningarne då i verksamhet sammanräknade 321 mejerier. Tillförlitliga uppgifter angående omfånget och beskaffenheten af den vid alla dessa mejerier bedrifna tillverkning hafva icke kunnat anskaffas. Det vitsordas, att ett stort antal af dessa mejerier blifvit under femårsperioden ändrade och förbättrade, särskildt genom anskaffande af nya inventarier för tillämpning

af förbättrade produktionsmetoder. Sedan år 1892 deltagar länet i de svenska smörprofvingarne i Göteborg. Derjemte har Hus-hållningssällskapet åren 1894 och 1895 hållit en särskild smörutställning i Sköfde, hvarvid mejerskor för öfnings skull fått deltaga i prisbedömandet.

Ostberedningen kan ock sägas hafva i någon mån gått framåt, ehuru svårigheten att bereda afsättning för varan måste verka hämmande på handteringen utveckling. Åtgärder äro dock vidtagna för att söka införa tillverkning af sådana ostsorter, som lämpa sig för export.

Inom länet finnas fortfarande fem mejeristationer, förlagda å Kilagården, Prinshaga, Frugården, Knistad och Torestorp. *Länsmejeristen* har fortsatt sin gagnande verksamhet. De af honom för meddelande af råd och upplysningar besökta ställenas antal uppgick år 1891 till 101, 1892 till 86, 1893 till 77, 1894 till 138 och 1895 till 124.

Kringresande undervisaren i boskapsskötsel och mejerihushållning har tillhandagått länets jordbrukare, men Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är icke i tillfälle att meddela närmare upplysning om denna verksamhet.

Rörande *bränneriernas* inflytande på jordbruket och näringarne i allmänhet är icke heller nu något särskildt att omförmåla, utöfver hvad i föregående berättelser finnes anfördt.

Liksom under nästföregående femårsperiod har *tillgången på arbetare* för jordbruket varit knapp samt inom de mera fruktbara orterna under skördetiden icke ens tillräcklig, hvilket förhållande nu som förut torde till hufvudsaklig del vara beroende af den på annat ställe i denna berättelse omförmålda starka utflyttningen från länet. Jordbruksarbetena verkställas nu som tillförne af jordtorpare, tjenstehjon i husbondens bröd och legdt arbetsfolk, mera sällan, och då å de större egendomarne, af statorpare.

Dagsverksprisen hafva på landsbygden utgjort under sommartid för mansdagsverke lägst 1 krona, högst 2 kronor, vanligast 1 krona 75 öre, och för qvinsdagsverke lägst 50 öre, högst 1 krona 25 öre, vanligast 85 öre; samt vintertid för mansdagsverke lägst 75 öre, högst 1 krona 25 öre, vanligast 1 krona, och för qvinsdagsverke lägst 37 öre, högst 1 krona, vanligast 75 öre, allt på egen kost. Vissa af dessa pris äro något högre än de, som uppgäfvos vara gällande under nästföregående femårsperiod.

Skogshushållningen intager nu såsom förut bland länets näringar rummet näst efter jordbruk och boskapsskötsel. Här ofvan är redan uppgifvet, att den skogbärande marken vid femårsperiodens slut beräknades till 294,431 hektar, utgörande 36.5 % af länets hela egovidd. Procenttalet, som i senaste berättelsen uppgafs utgöra omkring 36.5 år 1889, är således temligen oförändradt. Någon tillökning har skogsmarken under mellantiden vunnit genom derunder verkställda skogsplanteringar.

Enligt senaste berättelsen funnos vid 1890 års slut inom länet 20 *kronoparker*, innehållande tillsammans 15,929 hektar 42 ar. Under femårsperioden hafva ytterligare två sådana egendommar tillkommit. Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har nemligen för skogsväsendets räkning inköpt dels enligt bemyndigande i nädiga bref den 12 maj och 18 augusti 1892 hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Vestra Ekenäs med tillhörande lägenheterna Jutamossen nr: 1 och Ekenäs nr: 3 för 8,000 kronor, dels ock enligt bemyndigande i nädigt bref den 2 december 1892 visst område

Tab. C. Af Statens landtbruksingenjörer uppgjorda odlingsplaner inom Skaraborgs län åren 1891—1895.

År.	För indelning till vaxelbruk. Hektar.	För omläggning af åkerjorden		För myr- och kärrutdikning		För sjösänkning. Beräknad vinst. Hektar.	För invallningar. Beräknad vinst. Hektar.	Summa. Hektar.
		genom täckdikning. Hektar.	genom öppen afdikning. Hektar.	för beredande till odling. Hektar.	för fridande mot frost. Hektar.			
1891 . . .	—	18 56	188 54	831 72	232 73	142 68	22 05	1,436 28
1892 . . .	64 20	24 00	365 23	746 90	—	—	—	1,200 33
1893 . . .	—	27 87	24 21	919 87	—	—	46 70	1,018 65
1894 . . .	—	4 00	587 17	550 83	229 65	—	—	1,371 65
1895 . . .	—	57 93	477 67	140 04	23 40	—	—	699 04
Summa	64 20	132 36	1,642 32	3,189 36	455 78	142 68	68 75	5,725 95

af Skagersholms egendom för 400,000 kronor. Länets kronoparker äro således numera till antalet 22, nemligen Tiveden, Folkeberg, Skagersholmskogen, Sundsmarken, Vestra Ekenäs, Bromö, Marieholmskogen och Granviksskogen inom Vadsbo revir; Kungslena åsar och Haboskogen inom Vartofta revir; Stenåsen, Vestra Kinneskogen, Klyftamon, Ledsjömon, Varaskogen och Östra Kinneskogen inom Kinne revir; samt Mösseberg, Furu-backa, Edsmären, Rådaås, Östra Hillet och Vestra Hillet inom Slättbygds revir. I saknad af noggrann uppgift angående de två senast inköpta kronoparkernas ytvidd kan uppgift om samtliga kronoparkernas hela ytvidd ej här meddelas.

Beträffande de *kungsgårdar och boställsskogar*, som blifvit till ordnad hushållning indelade, torde nu som förut få hänvisas till Domänstyrelsens berättelser om skogsväsendet.

Häradsallmänningar finnas fortfarande inom länet, 5 till antalet, nemligen Vadsbo härads allmänning Östra Stöpen, Vartofta härads allmänning Hökensås eller Sveamo, Kåkindes härads allmänning Vestra Stöpen, Vilske härads allmänning Gryten samt Viste härads allmänning Rolken. Angående samtliga dessa häradsallmänningars areal äro uppgifter meddelade uti berättelsen för åren 1886—1890.

Sockenallmänningar finnas icke inom länet.

Angående förutnämnda skogars afkastning inhemtas upplysning af Domänstyrelsens berättelser.

Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är icke heller nu i tillfälle att meddela tillförlitliga uppgifter angående ytvidden af enskilda skogar.

Hvad i föregående berättelser anförts rörande värden af och hushållningen med de enskilda skogarna, gäller i hufvudsak fortfarande. Äfven nu har från flere fögderier uppgifvits, att de enskilda skogarna blifvit för afverkning anlitade hårdare, än som kunnat anses med klok hushållning öfverensstämmande. De i senaste berättelsen omförmälda af Landstinget och Hushållningssällskapets förvaltningsutskott anordnade åtgärder för främjande af skogssådd och återplantering hafva emellertid blifvit med nit och kraft fortsatta under ifrågavarande femårsperiod; och torde härom få meddelas följande.

Då erfarenheten ådagalagt, att behovet af bidrag inom Hushållningssällskapets tolf särskilda kretsafdelningar var mycket olika och att flere af dem ej hade användning för så stort belopp som 250 kronor, har ny fördelning dem emellan varit gällande, så att af Landstingets anslag, som varit nedsatt till 2,000 kronor, men från och med nästa år ånyo utgår med 3,000 kronor årligen, lemnats till kretsafdelningarna sammanräknade 1,500 kronor årligen. Dessutom har till Åse och Viste härads kretsafdelning anslagits dels 400 kronor för fyllande af uppkommen brist och dels 500 kronor för skogsodling å en inom kretsens område befintlig gammal kalmare om 70 hektar, benämnd Särestads löt. Utom Landstingets anslag har förvaltningsutskottet haft till sitt förfogande för ändamålet de sedan år 1889 utgående statsanslag för skogsodlings främjande inom länet, till belopp af 11,833 kronor. Dessa medel jemte öfverskottet af Landstingets anslag hafva användts till kostnadsfri skogsodling genom så kallad rutsådd å gamla kalmarker, der afverkning ej skett under senaste femtio år, mot förbindelse af egarne att under tio år efter sådden freda marken från betning och annan skadegörelse. Så beskaffad odling har företrädesvis egt rum å de så kallade Skaraborgssvältorna inom Lekåsa, Öster-

och Vester-Bitterna samt Larfs socknar, der vid 1895 års slut omkring 900 hektar, eller ungefär fjerdedelen af hela arealen, blifvit besädda och ingåfvo goda förhoppningar, att det derå nedlagda arbetet skulle bära tillfredsställande frukt. Huru stor sammanräknad areal, som genom kretsafdelningarnes försorg gjorts skogbärande, kan ej uppgifvas, men att denna areal icke är obetydlig, framgår deraf, att exempelvis under år 1893 ensamt från Åse och Viste härads kretsafdelnings 11 plantskolor utlemnats 567,000 plantor till folkskolor och enskilda personer.

Länet, som tillhör Vestra öfverjägmästaredistriktet, är fortfarande indeladt i 4 *revir*, nemligen: Vadsbo revir, omfattande Norra och Södra Vadsbo, eller hela Vadsbo härad; Vartofta revir, omfattande Kåkindes, Vartofta och Frökinds härad; Kinne revir, hvartill räknas Gudhems, Valle, Kinnefjerdings och Kinne härad jemte Skara, Skånings-Åsaka, Härlunda, Händene, Synnerby, Skallmeja och Vestra Gerums socknar af Skånings härad; samt Slättbygds revir, hvilket utgöres af samtliga öfriga socknar inom Skånings härad jemte Vilske, Laske, Barne, Viste, Åse och Kållands härad.

I fråga om afverkningssättet å skogarne och häradsallmänningarnes förvaltningssätt är ej något särskildt att omförmäla, utöfver hvad i föregående berättelser blifvit anfördt.

Allmänningsskassornas ställning var vid 1895 års slut följande:

Östra Stöpen, behållning	26,131:20 kr.
Vestra Stöpen, behållning (i räuteriet)	1:02 .
Hökensås	6,526:91 .
Gryten	473:05 .
Rolken	2,881:06 .

Af Östra Stöpens behållning äro omkring 22,000 kronor, eller 20 kronor för hvarje hemman, afsatta för tingshusbyggnader inom Vadsbo härad. För samma ändamål hafva under ifrågavarande tidrymd utdelats omkring 21,000 kronor.

Inom länet finnes icke någon *undervisningsanstalt för skogsskötsel*. Ej heller förekomma *ek- eller mullbärsplanteringar*. Länet är icke besväradt af *flygsandsfält*.

Enligt hvad uti föregående berättelser omförmäls, finnes inom länet ett icke obetydligt antal mindre *sågar* samt åtskilliga mera betydande såg- och träförelingsverk. Men det har icke varit möjligt att åstadkomma en i någon mån fullständig och tillförlitlig utredning rörande omfånget och beskaffenheten af tillverkningen vid alla dessa sågar.

Göteborg är fortfarande den hufvudsakligaste *afsättningsorten för länets skogsprodukter*, utom hvad angår träkol, som försäljas till Bergslagen.

Svedjande förekommer numera icke inom länet, åtminstone icke i afsevärd mån.

Genom minderåriga pojcars förvållande uppkom den 22 maj 1893 *skogsel* å fideikommissegendomen Ek inom norra delen af Vadsbo härad, utan att likväl häraf förorsakades mera betydande skada. Å Skagersholms egendom inom samma härad i närheten af Finnerödja jernvägsstation afbrändes den 19 juni 1895 omkring 17 hektar skogsmark, hvilken skogsel förorsakades af gnistor från jernvägslokomotiv. Samma år utbröt till följd af flåhackning eld å hemmanet Ebbabolets skog inom södra delen af Vadsbo härad, men denna eld hämmades snart genom uppbådadt manskap utan

att hafva förorsakat nämnvärd skada. Den 11 juni likaledes år 1895 afbrändes omkring 85 hektar ungskog, tillhörande hemmanen Lilla och Stora Fiskebäck samt Ekeberg inom Vartofta härad. Branden hade uppkommit till följd deraf, att en tioårig gosse gjort upp eld i en skogsbacke. Vidare blefvo under år 1893 omkring 3 hektar ungskog vid hemmanet Hallebergå inom Åse härad afbrända.

I afseende å fabrikers och särskilda tillverkningars samt stängselsättets inverkan på skogshushållningen finnes nu, såsom förut, ej anledning till annan erinran, än att skogsafverkningen uppenbarligen måste uppmuntras och ökas i samma mån, som de inom länet befintliga träförädlingsverk taga i anspråk råmateriel för sin tillverkning.

Getter hafva, enligt hvad ofvan är upplyst, icke heller under denna femårsperiod funnits i så stort antal, att de kunnat föröfva någon mera nämnvärd skada å skogarne.

Prisen å skogsprodukter hafva under ifrågavarande fem år likasom förut vexlat mycket. De kunna å följande varor an gifvas sålunda: för ett byggnadstimmer, 9 m. långt 17 cm. i topp, från 1.50 till 4 kr.; för en sågstock, 6 m. lång och 20 till 26 cm. i topp, från 2 till 5 kr.; för en tolf plank (7×22 cm.) från 15 till 40 kr.; för en tolf bräder (2.5 cm.) från 2.50 till 8 kr.; för en famn (2.38×1.78×0.89 m.) björkved från 10 till 25 kr., för en sådan famn alved från 8 till 16 kr., för en sådan famn barrved från 5 till 12 kr.; för 1.6 hektoliter kol från 60 öre till 1 kr. 50 öre; för 100 st. gärdlestänger från 3 till 6 kr. samt för 100 st. stör från 2 till 5 kr. Här af framgår, att vexlingarna varit ännu större än under åren 1886—1890, och att prisen i medeltal hållit sig lika låga.

Förbrukningen af torf torde hafva tilltagit. Den i senaste berättelsen omförmälda, till egendomen Skagersholm hörande »Hallemosse» har fortfarande blifvit bearbetad, och hafva dervid under åren 1892 och 1895 tillverkats sammanräknade 106,000 hektoliter bränntorf, hvilka, värderade till 29,680 kronor, användts vid det aktiebolaget Bofors—Gullspång tillhöriga Bofors bruk inom Örebro län. Å den likaledes i senaste berättelsen omförmälda torfmossen inom Torsö socken har af egarne till Årnäs glasbruk bedrifvits torfupptagning i stor skala, hvarvid under arbetstiden användts 100 till 150 man dagligen. Under maj till och med oktober månader åren 1893, 1894 och 1895 hafva inom Ransbergs socken tillverkats sammanräknade 162,800 hektoliter bränntorf för en kostnad af 23,100 kronor, hvilken torf å platsen betingat ett pris af 25 öre hektolitern.

Af anslag, som Landstinget för ändamålet anvisat, hafva fortfarande årligen utdelats premier för räfvares och kräkors dö dande. Men i öfrigt äro icke att omförmäla några särskilda *åtgärder för rofjurs utdölande*, och erfarenheten har icke heller visat, att sådana varit af behof påkallade.

Beträffande **bergs- och brukshandtering** samt **fabriker, manufaktur** och **handverk** tillåter sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu såsom vid afgifvande af föregående berättelser hänvisa till Kommerskollegiets årligen offentliggjorda berättelser angående bergshandteringen och i fråga om fabriker och manufaktur. Dessa berättelser gifva väl vid handen, att inom länet finnas ganska många industriella verk och inrättningar samt att utveckling och framåtskridande äfven inom detta område förekommit. Men, om man undantager tändsticksfabriken Vulcan å Tidaholm, Katrinefors pappersbruk i Mariestad och Forsviks

bruk i södra delen af Vadsbo härad, har tillverkningen vid desamma icke i allmänhet varit af mera framstående betydelse. Länets sex jemförelsevis små städer hafva icke heller under denna femårsperiod kunnat tillkämpa sig någon framstående plats bland de industriidkande samhällena. Och på landsbygden har, såsom redan förut är antydt, jordbruk, boskapsskötsel och skogshushållning fortfarande varit hufvudkällorna för länets näringslif. Enligt Kommerskollegii berättelse för år 1889 uppgick sammanräknade värdet af tillverkningarne vid länets dåvarande 143 fabriker till 3,630,922 kronor.

Motsvarande siffror för de följande fem åren äro:

År 1890	vid 146 fabriker	tillverkningsvärde	3,900,196 kr.
> 1891	> 161	>	5,202,496 >
> 1892	> 211	>	8,236,138 >
> 1893	> 231	>	8,871,758 >
> 1894	> 237	>	9,070,884 >

År 1889 innehade länet i berörda hänseende det fjortonde rummet bland rikets län, Stockholms stad inberäknad, och blef år 1890 det femtonde i ordningen. Men år 1891 intog länet det trettonde, år 1892 det tolfte, år 1893 likaledes det tolfte och år 1894 det trettonde rummet.

Den stora skilnaden mellan 1891 och 1892 års tillverkningsvärde beror till stor del deraf, att för sistnämnda år bränvinsbrännerierna första gången af Kommerskollegium medtagits i beräkningen. Det bör dessutom i afseende å dessa sifferuppgifter erinras, att sågverk, mjölqvarnar och mejerier med deras tillverkningar icke äro inberäknade.

Vid *tändsticksfabriken Vulcan*, som vid 1895 års slut sysselsatte 1,256 arbetare och hvars tillverkningar fortfarande afsätas i nästan alla verdens delar, hafva under femårsperioden tillverkats 5,473,217 kg. säkerhetständstickor och 75,235 kg. cigarrtändare till värde af 3,267,872 kr. 15 öre, 10,301,152 kg. fosfortändstickor och, under åren 1894 och 1895, 2,740 kg. cigarrtändare (ny sort) till värde af 4,914,361 kr. 29 öre, samt 1,579,000 kg. svafveltändstickor till värde af 724,889 kr. 98 öre, eller tillsammans tillverkningar i vikt af 17,431,344 kg. till värde af 8,907,123 kr. 42 öre. Som sammanräknade värdet under nästföregående femårsperioden utgjorde 4,727,722 kr., har fabriken tillverkning således under nu ifrågavarande tidrymd nära fördubblats.

Katrinefors *pappersbruk* har under samma tid i medeltal sysselsatt 172 personer dagligen. Tillverkningsvärdet vid denna fabrik har uppgått för år 1891 till 356,015 kr. 28 öre, år 1892 till 380,244 kr. 3 öre, år 1893 till 586,308 kr. 38 öre, år 1894 till 674,898 kr. 80 öre och år 1895 till 704,570 kr. 70 öre.

Vid *Forsviks bruk*, som tillverkar gjutgods, manufakturjern, mekaniska arbeten och pappersmassa, hafva i medeltal årligen 112 arbetare varit sysselsatte. Tillverkningsvärdet vid detta bruk har, afkastningen af landtbruk, skogs- och quarnrörelse oberäknad, uppgått 1891 till 361,665 kr., 1892 till 334,050 kr., 1893 till 303,290 kr., 1894 till 430,330 kr. och 1895 till 434,260 kr.

Af de i föregående berättelser omförmälda fabriker och industriella verk hafva tändsticksfabriken i Mariestad och Hellekis stenförädlingsverk under femårsperioden blifvit *nedlagda*. Dremot hafva tillkommit följande *nya fabriker*: en kakelfabrik i Skara, en mössfabrik i Falköping, hvarvid sysselsätts omkring

100, mest qvinliga arbetare, Skarpemo stärkelsefabrik, Tunarps stärkelsefabrik, Mariebergs stärkelsefabrik, Frideneds torfströfabrik, trätoffelfabriken Blixten i Fridene och en smergelfabrik vid Sibbatorp, de sex sistnämnda alla inom Vartofta härad, samt en cementfabrik vid Hönsätters hamn och en oljefabrik vid Gösäter inom Kinne härad.

Det i senaste berättelsen omförmälda *stenhuggeri* å hemmanen Sägetorp, Torkilsryd och Häldeholm i Brandstorps socken har under de fyra första åren af femårsperioden varit nedlagdt. Men arbetet upptogs åter under år 1895, och har tillverkningsvärdet för detta år uppgifvits till 13,450 kr.

Qvarnstentillverkning har fortfarande egt rum vid flere stenbrott å Lugnäsberget. Enligt uppgift har de under alla fem åren tillverkade stenarnes antal uppgått till omkring 1,350, till ett sammanräknadt saluvärde af omkring 80,000 kr. Öfriga i föregående berättelser omförmälda qvarnstensbrott inom länet hafva deremot icke bearbetats.

Vid *slipstensgrytet* å Katorp inom Böja socken hafva nu som förut endast 4 arbetare årligen varit sysselsatte. Tillverkningen har under de fem åren uppgått till omkring 2,000 slipstenar, hvilka betingat ett pris af 1 kr. 25 öre till 2 kr. hvardera. Slipstensbrottet inom Brandstorps socken har deremot endast i ringa mån bearbetats.

Länets betydande *sandstens- och kalkstenslager* hafva äfven under den tid, som denna berättelse omfattar, gifvit anledning till betydande verksamhet.

Så har tillverkningen af trappor och spishällar vid sandstensbrottet å Billingen i Sätters socken fortgått. Två personer hafva derigenom årligen beredt sig en sammanräknad inkomst af omkring 500 kr.

Stenförädling har vidare egt rum i ganska stor omfattning inom Våmbs socken, men närmare uppgifter om denna tillverkning hafva icke erhållits. Sandstensbrotten inom Dimbo socken hafva deremot icke i afsevärd mån bearbetats.

Inom Medelplana, Vesterplana och Österplana socknar har stenhuggeri bedrifvits af åtskilliga hemmansegare, men uppgifter angående omfattningen och värdet af denna tillverkning hafva icke lemnats.

Tillverkningsvärdena vid de i föregående berättelser omförmälda stenförädlingsverken vid Gösäter och Råbäck hafva utgjort:

	Vid Gösäter.	Vid Råbäck.
År 1891	Kr. 20,000	15,000
» 1892	» 25,000	16,700
» 1893	» 30,000	18,300
» 1894	» 40,000	18,800
» 1895	» 55,000	16,200
	Summa kr. 170,000	85,000

Värdet af tillverkningen vid Hönsätters *cementfabrik* har uppgått år 1892 till 450,000 kr., år 1893 till 330,000 kr., år 1894 till 215,000 kr. och år 1895 till 364,000 kr.

Den näringsverksamhet, som framkallats för tillgodogörande af skatterna i länets öfvergångsberg, har dock under ifrågavarande tidrymd liksom förut varit i främsta rummet riktad på *kalktillverkning*. Genom denna verksamhet hafva åstadkommits i medeltal inom Bergs och Sätters socknar omkring 42,000 hl., vid kalkbrotten inom Sköfde, Våmbs, Kyrketorps och Friggeråkers socknar åtminstone 50,000 hl., inom Slöta, Karleby, Åsle,

Hvarfs, Kungslena och Hvalstads socknar omkring 260,000 hl., inom Vilske härad omkring 23,000 hl., inom Valle härad omkring 20,000 hl., vid foten af Hunneberg inom Åse härad omkring 15,500 hl. samt inom Medelplana, Vesterplana, Österplana, Kinne-Klefva, Fullösa, Husaby och Källby socknar å Kinnekulle omkring 295,000 hl., allt årligen. Försäljningspriset å denna kalk har vexlat från 20 till 65 öre hektolitern.

Ett nytt sätt att tillgodogöra Kinnekullebergets tillgångar har under denna femårsperiod kommit till användning genom förutnämnda *oljafabrik* vid Gösäter. Dervid hafva tillverkats:

År 1893	100,000 kg. bergolja till värde af 20,000 kr.
» 1894	40,000 » » » » 7,000 »
» 1895	120,000 » » » » 18,000 »

Tegeltillverkning har fortfarande varit en för länet kännetecknande näringskälla. Inom Norra Vadsbo fögderi har sådan tillverkning i afsevärd omfattning bedrifvits å Skagersholm i Finnerödja socken, å Lidetomten i Elgarås socken, å Nyhemmet i Hofva socken och å Säby i Berga socken. Från Södra Vadsbo fögderi uppgifves, att sådan tillverkning egt rum å Sättra i Undenäs socken, å Holmen i Fägre socken och å Björkhult i Ransbergs socken. Tillverkningen å dessa bruk utgjorde år 1895 sammanräknade 265,000 murtegel, 155,000 taktegel och 25,000 dikesrör. Tegelbruk finnas vidare å Almnäs, Vreten och Varola Skattegården inom Sköfde fögderi. Vid 6 tegelbruk inom Vartofta fögderi uppgifves tillverkningen under år 1895 hafva utgjort 514,100 murtegel och 394,250 taktegel. Inom Barne fögderi hafva årligen tillverkats å Frugården omkring 1,000,000 murtegel, 80,000 taktegel och 70,000 dikesrör, å Margreteberg omkring 1,000,000 murtegel och 200,000 taktegel, samt å Sätenäs omkring 70,000 murtegel, 90,000 taktegel och 90,000 dikesrör. Slutligen hafva å Ågården, Bostorp, Storeberg, Mariedal, Qvarntorp och Myrebacken inom Lidköpings fögderi tillverkats årligen i medeltal omkring 357,100 murtegel, 317,000 taktegel och 74,200 dikesrör. Priset har varit 16—30 kr. för tusen murtegel, 35—60 kr. för tusen taktegel samt 14—20 kr. för tusen dikesrör.

Vid Årnäs *glasbruk* hafva i medeltal tillverkats årligen 581,000 hel- och 4,327,000 halfbuteljer till sammanräknadt värde af 220,000 kr.

Den i föregående berättelser omnämnda *förgroftfabriken* vid Sved i Gustaf Adolfs socken, hvars fabrikat benämnes »umbra» och »åkra», har fortfarande drifvits, och har tillverkningsvärdet uppgått till omkring 1,750 kr. årligen.

För tillgodogörande af *naturligt mineralvatten* från en källa å Skofteby inom Norra Härene socken af Kinnefjerdings härad har bildats ett aktiebolag, hvilket med benämning »Aktiebolaget Secularis» trädde i verksamhet den 21 februari 1894. Vattnet har såsom läskedryck förts i marknaden under namn af Secularis, och har tillverkningen utgjort:

År 1894	400,000 flaskor vatten, värda 24,000 kr.
» 1895	250,000 » » » 15,000 »

På annat ställe i denna berättelse torde Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få återkomma till åtgärderna för slöjdskicklighetens främjande. Här bör endast omförmälas, att dessa åtgärder utan tvifvel fortfarande utöfvats ett välgörande inflytande på *huslöjden* äfven med hänsyn till densamma's anlitande som *vinä-*

ring. Linne- och ylleväfnad samt förfärdigande af laggekärl, träskor och roddbåtar intaga härvid fortfarande främsta rummen. Angående tillverkningen af åkdon och möbler inom Kyrkefalla och Mofalla socknar återopas, hvad i senaste berättelsen är anfördt.

Hvad angår *afsättningsorter* och *transportmedel* samt *anstalter för arbetare* är ej något särskildt att omförmåla, utöfver hvad i föregående berättelser blifvit upplyst och på andra ställen i denna berättelse meddelas.

Å Göta kanalbolags *reparationsdocka vid Sjötorp*, som fortfarande varit upplåten åt arrendator och hvarvid användts 65 till 75 arbetare dagligen, hafva verkstälts följande arbeten:

År	Antal fartyg.	
	Nybygda.	Reparerade.
1891	11	20
» 1892	7	30
» 1893	9	15
» 1894	11	27
» 1895	4	33

Beträffande anordningar för vård om *fisket* återopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som lemnats i föregående berättelser, och får här tillägga, att Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom resolution den 18 juni 1892 fastställt stadgar för fiskets bedrivande i sjöarne Lerdalälången och Vristulfven.

De i senaste berättelsen omförmålda, vid Gullspång, Hjo och Klingekärr i Habo socken anlagda anstalter för kläckning af fiskyngel hafva upprätthållits, dock har anstalten vid Gullspång år 1894 af Hushållningssällskapet öfverlemnats till aktiebolaget Bofors-Gullspång, som vitsordas hafva försatt anstalten i fullt tidsenligt skick. Från dessa anstalter utsläppas årligen laxyn-

gel, sikyngel och rödingsyngel i stort antal. Verkningarna af dessa anstalter hade, enligt fiskeritillsyningsmännens uppgifter, redan under senaste femårsperioden börjat visa sig. Nu är särskildt inberättadt, att lax i afsevärd myckenhet under åren 1892, 1893, 1894 och 1895 fångats på de ställen i Tidaån, der laxyngel utplanterades åren 1883, 1884, 1885 och 1886. Karpdammar hafva på flere egendomar blifvit anlagda.

Till undvikande af allt för stor vidlyftighet får Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu som förut i fråga om tillsyningsmännens verksamhet och fiskerinäringens tillstånd hänvisa till tillsyningsmännens årsberättelser, hvilka finnas införda i Hushållningssällskapets tidning. Öfver hufvud taget kan fisket sägas hafva under ifrågavarande tidrymd för dem, som idka detsamma såsom yrke, gifvit medelgod afkastning och för dem bland länets invånare, som i öfrigt dermed sysselsätta sig, varit en god binäring.

Rörande *jagten* inom länet, hvilken icke idkas såsom egentlig näringsgren, har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke något särskildt att omförmåla.

För *bränvinstillverkningen* och kostnader härför redogöres på följande sätt:

År.	Antal brännri-er.	Tillverknings- belopp i liter.	Afgifternas belopp i kr. (Ober. neder- lagsafgifter.)	Kontroll- kostnader i kronor.
1891	25	3,136,196·5	1,568,098·25	54,911·85
1892	24	3,036,772·1	1,518,386·05	50,758·88
1893	23	3,041,610·6	1,520,805·30	50,077·72
1894	24	3,098,707·4	1,549,353·70	48,752·70
1895	22	3,092,854·4	1,546,427·20	48,756·41

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Landtkommunikationer. Beträffande de inom länet befintliga för allmän trafik upplåtna *jernvägar* har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uti den senaste berättelsen och de närmast föregående meddelat uppgifter, hvilka här torde få återopas. De samfärdsmedel, som genom dessa jernvägar stått länet till buds, hafva under nu ifrågavarande tidrymd icke vunnit någon annan tillökning, än att den i senaste berättelsen såsom tillämnad omtalade anläggningen af jernvägsbro öfver Lidan blifvit utförd, hvarigenom länets samtliga jernvägar af 0·891 meters spårvidd blifvit sammanknutne till ett sammanhängande jernvägsnät till stor fördel för trafikens ändamålsenliga ordnande. De enskilda jernvägarnes sammanräknade längd utgör således fortfarande omkring 270 kilometer, deri inberäknad den sträcka af Uddevalla—Venersborg—Herrljungabanan, som faller inom länets gränser.

Sträfvanden att ytterligare utvidga och förbättra länets jernvägskommunikationer hafva emellertid under denna femårsperiod ingalunda uteblifvit. Efter fleråriga förberedande arbeten har sökts tillstånd att anlägga och trafikera jernväg af 0·891 meters spårvidd från Göteborg till länets jernvägsnät af samma spårvidd, med anslutning vid Håkantorps och Skara; och är enligt

nådig resolution den 10 maj 1895 sådant tillstånd redan beviljadt hvad angår anläggningen från Göteborg öfver Vara till Skara. Det är uppenbart, att denna jernvägsanläggning måste blifva af synnerligt stor betydelse för största delen af länet samt komma att å dess utveckling utöfva ett välgörande inflytande. Vidare är genom nådig resolution den 9 september 1895 tillstånd beviljadt att anlägga jernväg af samma spårvidd från Lidköping utmed vestra sidan af Kinnekulle till Gössätters station eller någon punkt i dess närhet. Sedan erforderlig aktieteckning uppnåtts och särskilda aktiebolag bildats för utförande af dessa båda jernvägsanläggningar, finnas numera de bästa förhoppningar, att desamma inom kort tid skola bringas till utförande.

Å de enskilda för såväl person- som godstrafik upplåtna jernvägarne har trafiken bedrivits med 3 till 4 fram- och återgående tåg dagligen. Beträffande förhållandena i öfrigt å statens och de enskilda jernvägarne inom länet torde Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Jernvägsstyrelsens samt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens årliga berättelser.

De enskilda jernvägsaktiebolag, vilkas styrelse har sitt säte inom länet, hade vid 1895 års slut följande ekonomiska ställning:

Mariestad—Moholms jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.			
Banbyggnaden m. m.	Kr.	407,412-35	
Rullande materielen	>	67,834-26	
Inventarier	>	5,789-74	
Materialier	>	4,162-75	
Aktier	>	150 —	
Fordringar	>	10,331-91	495,681-01
Skulder.			
Aktiekapitalet	Kr.	221,400 —	
Preferensaktier	>	55,000 —	
Lån af Mariestads stad m. fl.	>	118,506-25	
D:o af Handels- och Sjöfartsfonden	>	12,910-58	
Skuld	>	7,160-22	414,977-05
Tillgång utöfver skulder	Kronor		80,703-96

Hjo—Stenstorps jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.			
Diverse fordringar	Kr.	319-10	
40 aktier i Hjo—Hästhalmens ångbåtsaktiebolag >		14,950 —	
Bostadshus i Hjo	>	12,360 —	
D:o i Stenstorp	>	4,370 —	
Diverse inventarier	>	15,555-50	
Rörliga materielen	>	228,921 —	
Jernvägsbyggnaden	>	987,012-89	
Förrådseffekter	>	30,666-87	1,294,155-36
Skulder.			
Handels- och Sjöfartsfonden	Kr.	218,911-12	
Innehafvarne af obligationslånet nr 1	>	360,700 —	
D:o d:o nr 2	>	100,000 —	
Aktieegarne	>	571,325 —	
Diverse skulder	>	43,219-24	1,294,155-36

Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägsaktiebolag, som eger jemväl Lidköping—Håkantorps jernväg:

Tillgångar.			
Jernvägsanläggningen Lidköping—Stenstorp . . .	Kr.	1,064,418-01	
Hus och anläggningar	>	95,200 —	
Rörliga materielen	>	136,700 —	
Dressiner och snöplogar	>	475 —	
Inventarier	>	20,407-38	
Materialier	>	19,338-02	1,336,538-41
Jernvägsanläggningen Lidköping—Håkantorp med hus och anläggningar	>	281,331-72	
Rörliga materielen	>	67,700 —	
Dressiner och snöplogar	>	150 —	
Inventarier	>	4,502-63	353,684-35
Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägs fordringar (deraf af kommuner: kapital 167,730-90 kr. och ogulda annuiteter 1,928-50)			194,378-98
Lidköping—Håkantorps jernvägs d:o	Kr.	270-78	
	Kronor		1,884,872-52
Skulder.			

1872 års 5½ % obligationslån (kapitalåterstod enl. amorteringsplan 483,000 kr., utlottade, ej till inlösen uppvisade obligationer 3,000 kr., förfallna, ej till inlösen uppvisade räntekuponer 1,677-50 kr.)	Kr.	487,677-50	
1872 års 5 % obligationslån	>	162,400 —	
1892 års 5 % d:o	>	341,000 —	991,077-50

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Skaraborgs län.

De s. k. tillskottslånen (kapital 192,611-04 kr., uttagna annuiteter 3,092-41 kr.)	Kr.	195,703-45	
F. d. preferensaktieegarne	>	41,200 —	
På diverse konton	>	18,443-53	255,346-98
Lidköping—Håkantorps jernvägs skulder på diverse konton	Kr.	3,694-20	
Till aktieegarne: 5,552 aktier à 100 kr.	>	555,200 —	
	Kronor		1,805,318-68

Kapitalbehållning.

Lidköping—Håkantorps jernvägs reserverade vinster	Kr.	7,139-83	
Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägs vinst för 1895	>	62,614-59	
Lidköping—Håkantorps d:o d:o	>	9,799-42	
	Kronor		79,553-84

Skara—Kinnekulle—Venerns jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.			
Jernvägen från Skara till Hönsätters hamn med jordområde, skenor, syllar m. m.	Kr.	538,536-41	
Husbyggnader: 3 stationer, hvardera med stationshus, magasin, vedbod och uthus, 2 lokomotivstall, det ena med verkstad, 7 banvaktstugor med uthus, 3 bostadshus, deraf ett med tomt >		63,017-45	
Rörlig materiel: 2 lokomotiv, 6 personvagnar, 10 täckta och 31 öppna godsvagnar, 2 snöplogar m. m.	>	94,320 —	
Inventarier	>	11,964 —	
Materialier och förbrukningsartiklar	>	4,707-05	712,544-91
Fordringar	Kr.	3,689-49	
Kassa	>	270-36	
	Summa kr.		716,504-76
Skulder.			

Till Riksgäldskontoret: Kapital kr. 315,137-45, upplupen ränta den 11—31, 12 1895 2,363-53 kr., anståndsrenta, att betalas vid amorteringstidens slut, kr. 26,914-44	Kr.	344,415-42	
Diverse gäldenärer	>	9,744-95	354,160-37
Reservfonden, enl. bolagsordningen 2 % af aktiekapitalet	Kr.	6,846 —	
Aktiekapitalet: 3,423 aktier à 100 kr.	>	342,300 —	
	Summa kr.		703,306-37
Öfverskott			13,198-39

Mariestad—Kinnekulle jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.			
Banbyggnaden m. m.	Kr.	556,637-45	
Rullande materiel	>	72,249-14	
Inventarier och materialier	>	11,751-56	
Fordringar	>	18,207-26	
Kassabehållning	>	3,498-85	
Balanserad brist, motsvarande anståndsrentan å statslånet för jernvägsbyggnaden	>	28,136-85	690,481-11
Skulder.			
Aktieegarne	Kr.	333,700 —	
Riksgäldskontoret	>	336,772-82	
Diverse andra fordringsägare	>	9,461-58	679,934-40
Öfverskott, reserveradt till framtida behof	Kr.	10,546-71	

Bilagda tabell 2 redogör för de allmänna landsvägarnes och bygdvägarnes sammanräknade längd vid 1895 års slut. I afseende å dessa uppgifter får Kungl. Maj:ts Befallningshafvande erinra, att efter nu gällande väglags utfärdande ny vägdelning

icke ännu egt rum inom något af länets väghållningsdistrikt, hvadan ej heller kunnat i enlighet med samma lag bestämmas vägarne egenskap af landsväg eller bygdeväg. Förutvarande allmänna landsvägar äro således fortfarande upptagne såsom sådana samt alla härads- och socknevägar hänförde till bygdevägar. Nu lemnade uppgifter om vägarne sammanräknade längd skilja sig i flere hänseenden, ehuru ej betydligt, från dem, som återfinnas uti motsvarande tabell vid senaste berättelsen. Dessa skiljaktigheter bero deraf, att dels förut och under ifrågasvarande femårsperiod anlagda nya vägar förklarats skola såsom allmänna vägar underhållas, dels vissa felaktigheter i föregående uppgifter nu blifvit rättade.

Vägarne tillstånd har under femårsperioden ytterligare något förbättrats och kan fortfarande sägas i allmänhet vara tillfredsställande. På de orter, der tjenligt grus saknas, lemnar väl underhållet äfven nu flerstädes åtskilligt öfrigt att önska. Men kronobetjeningen har fortfarande, och icke utan framgång, sökt förmå vederbörande att, i eget välförstådt intresse, i stället för otjenliga väglagningsämnen använda sönderslagen sten. Bestämmelserna om tiden för väglagnings verkställande hafva icke undergått någon förändring, som bör i denna berättelse omförälas.

Följande *väganläggnings- och vägförbättringsföretag* hafva under ifrågasvarande tidrymd förekommit:

1) Förbättring af landsvägen mellan Mariestad och Hasslerör vid Högelider och Österberga. Kostnaden för detta under år 1895 utförda arbete beräknades till 6,190 kr. Till bestri- dande af denna kostnad hafva bidrag lemnats såväl af stats- medel, 3,885 kr., som af Landstinget, sjettedelen af kostnaden.

2) Å vägen mellan Hofva och Elgarås jernvägsstation hafva 5,510 meter blifvit omlagde samt derå befintliga backar sänkte för en kostnad af 19,600 kr., hvaraf 13,000 kr. statsanslag och 3,266 kr. bidrag af Landstinget.

3) Egarne till hemmanen Vrå, Kyle och Stafversås i Fägre socken hafva för undvikande af en större backe å vägen mellan Valla och Hunnekulla anlagt ny väg vid sidan af samma backe.

4) Enligt behörigt beslut har inom Vättaks och Kymbo socknar blifvit anlagt väg, som förenar landsvägen från Slätt- äng till Dimbo och Leaby med bivägen från Slättäng till Vät- tak. Anläggningskostnaden för denna, 4,385 meter långa, väg har uppgifvits till omkring 1,800 kr. förutom arbeten in natura.

5) Inom den så kallade Moba rote i Habo socken hafva två vägar med sammanräknad längd af 9 kilometer blifvit an- lagde, den ena från landsvägen vid Tufvebo till Elgafalla och den andra från samma landsväg till Apelskift; och utgör kost- naden härför omkring 4,000 kr.

6) Emellan Slutarp och Vårkumla har anlagts ny väg, hål- lande i längd 3,040 meter, hvarför kostnaden uppgått till 10,062 kr. 55 öre. Häraf äro 6,700 kr. guldna af statsmedel och 1,675 kr. af Landstinget.

7) Anläggning af ny väg från Gökhem förbi Odensbergs station å vestra stambanan till Slutarp, 1·26 nymil. Kostnaden härför, beräknad till 30,500 kr., har bestridts med 20,000 kr. statsanslag samt 5,083 kr. 33 öre bidrag af Landstinget; åter- stoden af kommun eller enskilda personer.

8) Anläggning och förbättring af väg från Bärneboda i Sö- dra Kedums socken till Fäbron i Malma socken. Kostnaden för denna väganläggning, hvars längd utgör 8,566 meter, har

uppgått till 15,504 kr. 46 öre, hvaraf 10,300 kr. statsanslag och 2,575 kr. af landstingsmedel.

9) Från komministersbostället i Lekåsa pastorat till Laske härads gräns har för en kostnad af 300 kr., som guldits af väg- kassan, anlagts en ny väg, hållande i längd 1,603 meter.

10) Omläggning och förbättring af vägen mellan Tengene- torp och Tengene kyrka. Af kostnaden för detta arbete, be- räknad till 10,000 kr., hafva 6,534 kr. 69 öre bestridts af stats- medel samt 1,623 kr. 60 öre af landstingsmedel.

11) Anläggning och förbättring af väg mellan Öster—Bit- terna och Foglavik med grenväg till Lockelid i Larfs socken, väglängden tillsammans 1·28 nymil. Af kostnaden härför, be- räknad till 23,400 kr., hafva två tredjedelar guldits af statsmedel och en sjettedel af landstingsmedel.

12) I sammanhang med brobyggnad öfver Lidan en väg, omkring 1 kilometer lång, förbi Trävads kyrka.

13) Omläggning och förbättring af vägen vid Afsabackarne i Marums socken, väglängden 400 meter. Kostnaden härför, beräknad till 2,650 kr., har guldits med 1,700 kr. af statsmedel och till en sjettedel genom bidrag af Landstinget.

14) Förbättring af allmänna vägarne från Saleby till Norra Härene och till Lindärfva i Saleby och Norra Härene socknar, väglängden 2,300 meter. Kostnaden härför har uppgått till 11,601 kr. 81 öre, hvaraf statsanslag 7,600 kr. samt bidrag af Landstinget 1,916 kr. 66 öre.

15) Å allmänna vägen mellan Ufvered och Hjerpås jern- vägsstation har i närheten af Hjerpås kyrka en större backe blifvit sänkt, hvarför kostnaden bestridts af Hjerpås, Ufvereds och Häggesleds kommuner.

16) Till vägförbättringar inom Holmestads socken, som be- räknats till 11,250 kr., hafva anvisats 7,500 kr. statsanslag och 1,875 kr. bidrag af Landstinget. Dessa arbeten börjades år 1894 och äro innevarande år fullbordade.

17) Sedan för omläggning och förbättring af de delar af vägen mellan Medelplana kyrka och Gössäters jernvägsstation, som äro belägna mellan Rustsäter och Hönssäter samt vid Gössätersbackarne, anvisats 4,800 kr. statsanslag och 1,200 kr. bi- drag af Landstinget, hafva dessa arbeten, hvarför kostnaden beräknats till 7,200 kr., börjats likaledes år 1894 och äro un- der innevarande år fullbordade.

Rörande åtskilliga andra vägförbättringsföretag hafva under femårsperioden undersökningar blifvit verkställda samt planer och kostnadsförslag upprättade, men vidare åtgärder för företagens bringande till verkställighet hafva icke kunnat vidtagas, förrän sökta statsbidrag blifvit beviljade.

De för *vägundersökningar* anvisade statsmedel förvaltas och redovisas numera uteslutande af Väg- och Vattenbyggnadssty- relsen, som derför i sina årliga berättelser lemnar redogörelse.

Under ifrågasvarande tidrymd hafva följande *broar* blifvit om- eller nybygde:

Kanalbron å vägen mellan Ryholm och Beatebergs kyrka för en kostnad af 300 kr.;

Lagersfors bro å vägen till Moholm för en kostnad af 1,600 kr.;

Hunnekulla bro å samma väg för en kostnad af 600 kr.;

en bro öfver Lidan invid Trävads kyrka. Kostnaden för denna anläggning har uppgått till 15,877 kr. 41 öre, hvaraf 9,700 kr. bestridts af statsmedel, 2,425 kr. af Landstinget samt 3,752 kr. 41 öre af Trävads kommun;

en bro öfver Nossan mellan Flo och Ås kyrkor. Denna bro, som är bygd af stål och jern, har kostat 16,524 kr. 98 öre, hvaraf 8,000 kr. statsanslag och 2,000 kr. bidrag af Lands-tinget.

Väg- och bropenningar uppbåras icke någonstädes inom länet. *Färjpenningar* uppbåras deremot fortfarande vid Brosundet i Undenäs socken, der en färja af enskild person blifvit inrättad för samfärdsel mellan Vikaskogarne och den öfriga delen af socknen, samt vid Lofvene, der en färja blifvit af enskild person inrättad för transport öfver Lidan. Båtfart mellan Torsö och fastlandet uppehålls af vederbörande skjutsentreprenörer, och uppbåres härför afgift enligt särskild taxa, som i öfverensstämmelse med nådigt bref den 26 augusti 1887 blifvit af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdad. Från Ekens skjutsstation skjutsas fortfarande med båt till Lurön emot en till tre kronor bestämd afgift.

Enligt inkomna uppgifter uppgick antalet *grindar* å allmänna med skjutsanstalter försedda vägar vid 1895 års slut till 737, hvaraf icke mindre än 527 inom Vartofta fögderi. Då antalet vid 1890 års slut uppgafs vara 626, skulle detsamma således hafva under femårsperioden i väsentlig mån ökats. Så är dock icke förhållandet, utan torde skiljaktigheten i uppgifterna bero deraf, att antalet grindar vid afgifvande af senaste berättelsen icke var inom Vartofta fögderi med tillräcklig noggrannhet känt. Åtgärder äro emellertid vidtagna för att få aflägsnade alla sådana grindar, som enligt gällande lag böra borttagas.

Enligt hvad tabell 2 gifver vid handen, funnos vid denna femårsperiods slut inom länet 78 *skjutsanstalter*. Af dessa voro tre, nämligen vid Elgarås, Vara och Tidaholm, inrättade i enlighet med 26 § 1 mom. af nådiga stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878. Samtliga öfriga skjutsanstalter voro försedda med skjutslag, men skjutsningen vid desamma var vid nämnda tidpunkt och har under hela ifrågavarande tidrymd varit upplåten på entreprenad i enlighet med nämnda nådiga stadga. Rörande *skjutsentreprenadbidragen* meddelas här följande siffror:

År.	Antal skjutsanstalter, för hvilka entreprenadbidrag utgått.	Entreprenadbidragens sammanräknade belopp i kronor.	Afgift i öre för 1 krona bevilning.	
			Af jordbruksfastighet.	Af andra beskattningsföremål.
1891	67	11,219	8	4
1892	65	10,999	6	3
1893	65	10,999	6	3
1894	65	10,999	3	3
1895	67	10,668	4	4

Som den för hvarje af dessa år för länet fastställda bevilnings halfva belopp vida öfverstigit entreprenadbidragens summor, har icke kunnat ifrågakomma, att staten skolat deltaga i gäldandet af bidragen med mera än halfva beloppet.

Entreprenadbidragen utgjorde år 1895: 25—100 kr. vid 23 skjutsanstalter, 101—200 kr. vid 32, 201—300 kr. vid 11 och 500 kr. vid 1 skjutsanstalt.

För antalet af *hästar*, som under ifrågavarande fem år utgått till *skjutsning*, redogöres i förutnämnda tabell 2. Det jemförelsevis stora antal kronoskjutshästar, som utgått under år

1895, beror deraf, att vederbörande regementsintendenter, hvilka under föregående åren kunnat genom enskild öfverenskommelse anskaffa erforderligt antal hästar för fälttjenstgöringar, nämnda är ej lyckats tillvägbringa sådan öfverenskommelse, utan måst requirera kronoskjuts. I öfrigt gifva berörda uppgifter icke anledning till någon särskild erinran.

Postkontor finnas fortfarande inom alla länets sex städer samt i Karlsborg, Moholm, Vara och Stenstorp. Derjemte äro inrättade inom länet följande *poststationer*, nämligen lydande under Mariestads postkontor: Eggby, Ek, Forshem, Hasslerör, Hofva, Jula, Leksberg, Lugnäs, Lyrestad, Låstad, Nya Lerdala, Sjötorp, Svaneberg, Timmersdala, Torsö, Tångeberg, Åskekärr och Österäng; lydande under Skara postkontor: Axvall, Edsvära, Gerum, Gössäter, Götene, Hellekis, Jungskola, Larf, Lundby Stommen, Lundsbrunn, Långjum, Råbäck, Synnerby, Ufvered, Vinköl, Vångaby och Öttum; lydande under Lidköpings postkontor: Blomberg, Bronäs, Hjerpås, Källängen, Lofvened, Medelplana, Norra Kedum, Otterstad, Resville, Saleby, Tun, Tådene, Vinninga och Örslösa; lydande under Sköfde postkontor: Ekbyvall, Frösve, Igelstorp, Skultorp, Tibro, Tidavad och Versås; lydande under Hjo postkontor: Brandstorp, Gata, Gustaf Adolfs kapell, Korsberga och Mofalla; lydande under Falköpings postkontor: Bjurbäck, Falköping Ranten, Grolanda, Gökhem, Habo, Hångsdala, Jäla, Kettilstorp, Kinneved, Klefva, Mullsjö, Odensberg, Sandhem, Slättäng, Stora Bjurum, Sörby, Torbjörntorp, Vartofta och Vättak; lydande under Karlsborgs postkontor: Fagersanna, Forsvik, Karlslund, Mölltorp och Tived; lydande under Moholms postkontor: Elgarås, Finnerödja, Fredsberg, Fågre, Halna, Tidän, Töreboda och Våring; lydande under Stenstorps postkontor: Broddetorp, Dala, Ekedalen, Fridene, Häggum, Kafås, Svensbro, Tidaholm och Vreten; lydande under Vara postkontor: Bya, Essunga, Foglum, Fyrunga, Halfas, Håkantorp, Höckgården, Lekåsa, Malma, Qvånum, Ulfstorp och Vedum; samt Främmestad, Gråstorp, Oreberg, Salstad och Tenzene, lydande under Venersborgs postkontor; Gullspång och Otterbäcken, lydande under Kristinehamns postkontor; jemte Börstig, lydande under Ulricehamns postkontor. Postanstalternas antal uppgick således vid 1895 års slut till 132 eller 1 postanstalt på 1,852 af länets invånare. Enligt Generalpoststyrelsens berättelser uppgick de inom länet till postbefordran aflemnade försändelsernas antal år 1891 till 3,567,882, år 1892 till 3,641,735, år 1893 till 3,715,410, år 1894 till 4,702,098 och år 1895 till 4,808,703.

Vid 1895 års slut verkställdes postbefordring å följande *landsvägspostlinier*, nämligen:

Mariestad—Ek—Låstad—Timmersdala—	Karlslund—Tived;
Nya Lerdala—Eggby—Axvall;	Moholm—Beateberg;
Axvall—Broddetorp;	Moholm—Svenneby;
Mariestad—Tångeberg—Hasslerör—Sjötorp—Lyrestad—Hofva;	Sköfde—Versås;
Elgarås—Hofva;	Hjo—Mölltorp;
Gullspång—Råda i Vermland;	Hjo—Södra Fogelås—Brandstorp—Gustaf Adolfs kapell—Habo;
Mariestad—Torsö;	Stenstorp—Borgunda—Sjogerstad—Håggum—Stenstorp;
Töreboda—Fredsberg;	Stenstorp—Mularp;
Finnerödja—Tived;	Stenstorp—Rössberga;
Jula—Tidavad—Frösve—Sköfde;	Tidaholm—Daretorp—Hafajöberg;
Moholm—Fågre—Halna—Karlslund—Forsvik—Karlsborg;	Ekedalen—Hångsdala—Vättak—Slättäng;

Slättång—Kelfvene;
 Mullsjö—Bjurback;
 Kettilstorp—Vistorp;
 Vartofta—Åsaka;
 Vartofta—Kinneved;
 Börstig—Brismene;
 Börstig—Trädet i Elfsborgs län;
 Sörby—Mjeldrunge—Ljung i Elfsborgs län;
 Sörby—Od—Ljung i Elfsborgs län;
 Sörby—Klefva—Stora Bjurum;
 Skara—Stora Bjurum—Torbjörntorp—Falköping;
 Skara—Östorp—Vångaby—Edsvära—Larf—Laudby Stommen—Vedum;
 Östorp—Vinköl;
 Skara—Synnerby—Saleby—Resville—Bronäs—Lidköping;
 Saleby—Härjevad—Trässberg—Saleby;
 Skara—Gerum—Jungskola—Ufvered—Håkantorp;
 Gerum—Öttum;
 Vedum—Tälända—Vedum;
 Vedum—Lekåsa—Essunga—Sollebruun i Elfsborgs län;
 Essunga—Foglum—Härene i Elfsborgs län—Värgårda i Elfsborgs län;
 Essunga—Vara;
 Vara—Skarstad—Vångaby;

Vara—Halfås;
 Ulfstorp—Malma—Höckgården;
 Örebro—Lilleskog i Elfsborgs län;
 Grästorp—Främmostad—Malma—Höckgården;
 Främmostad—Idebacken;
 Grästorp—Täng—Grästorp;
 Grästorp—Tun—Tådene—Norra Kedum—Örslösa—Lidköping;
 Tådene—Lafva—Almestorp;
 Örslösa—Hjerpås;
 Örslösa—Sunnersberg;
 Lidköping—Rackeby;
 Lidköping—Sunnersberg—Strö—Otterstad;
 Lidköping—Häggened;
 Lidköping—Källängen—Blomberg—Medelplana—Österplana—Gössäter;
 Gössäter—Hellekis—Råbäck;
 Gössäter—Fullösa—Gössäter;
 Götene—Sil—Kinne—Klefva—Kestad—Kinne—Vedum—Gössäter;
 Götene—Lilla Bjurum;
 Götene—Kinne—Klefva;
 Götene—Kinne—Vedum;
 Götene—Månstorp—Enebacken;
 Österäng—Årnäs;
 Lugnäs—Siggebo.

Telegrafstationer finnas fortfarande i Mariestad, Skara, Lidköping, Sköfde och Hjo; och hafva telegrafanstalterna vid samtliga jernvägsstationerna inom länet, såsom tillförne, varit upplätta till allmänt begagnande för enskilda meddelanden, då de ej behöft i jernvägsärenden användas.

Användningen af *telefonen* har under ifrågasvarande femårsperiod ytterligare utvecklats. Förutom statens telefonledningar inom länet, hvilka genom inköp af enskilda nät blifvit betydligt utvidgade, funnos vid femårsperiodens slut ledningar, tillhöriga följande telefonföreningar, nemligen Mariestads, Skara, Lidköpings och Sköfde, Hofva, Töreboda, Vadsbo, Karlsborgs, Axvalls, Dalaholms, Götene, Kinnekulle, Lugnäs och Österängs telefonföreningar, af hvilka Vadsbo telefonförening emellertid sålt sitt nät med apparater till staten, att tillträdas den 1 januari 1896. Dessutom eger Göta kanalbolag utmed kanalen en ledning, som upplättes till begagnande af allmänheten.

Tryckta förteckningar öfver alla abonnenter vid dessa ledningar utgifvas tid efter annan och finnas tillgängliga å centralstationerna samt hos abonnenterna.

Fångtransporter verkställas fortfarande i enlighet med Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kungörelse den 31 januari 1887 å jernväg i alla de fall, då kostnaden för landsvägstransport skulle blifva dyrare. Då det sistnämnda fortskaffningssättet måste användas, ombesörjes transporten af länsmännen genom antagne fangförare; och utgår skjutslegan på sätt för hvarje skjutsstation är bestämdt.

Varuforsling idkas numera icke såsom särskild näringsgren.

Sjökommunikationer. Beträffande länet vattenvägar är ej att omförmåla annat, än som i föregående berättelser finnes upplyst. Kustfarten har icke heller under denna femårsperiod ernått någon mera afsevärd utveckling. Bland de ångfartyg, som gjort regelbundna turer till orter inom länet, böra i främsta rummet nämnas de sex passagerareångfartyg, hvilka på resor till och ifrån aflägsnare orter befarit Göta kanal. Fyra af dessa ångfartyg hafva på resor till och från Göteborg anlutit Mariestads, Hellekis och Lidköpings hamnar. Å Venern har derjemte regelbunden passageraretrafik underhållits af tre inom länet hemmahörande ångfartyg. Dessa äro Eos och Lidköping, hvilka anlutit Mariestads, Hellekis och Lidköpings hamnar samt på färder mellan Råbäck och Sunnanå lagt till vid Leckö. Vidare hafva fem passagerareångfartyg gjort regelbundna turer till länet tillhörande hamnar vid Vettern. I öfrigt hafva omkring 70 lastångfartyg varit använda i fraktfart å vatten inom länet. Mellan Hjo och Hästholmen har, likasom under de två sista åren af förra femårsperioden, underhållits daglig ångbåtskommunikation, som endast några dagar under år 1893 samt från den 7 februari till den 16 april 1894 varit afbruten till följd af ishinder. Det härför använda, i förra berättelsen omnämnda passagerareångfartyget Trafik, utbyttes i oktober månad 1892 mot ett annat sådant större och bättre isbrytande fartyg, hvilket jemväl fick öfvertaga namnet Trafik. Under år 1895 öppnades mellan Motala och Karlsborg daglig ångbåtsförbindelse, som sattes i samband med tågen å Sköfde—Karlsborgs jernväg.

Den i senaste berättelsen omförmålda anläggning af en *hamn* och landningsbrygga å Räfskär med körväg från bryggan till allmänna vägen vid Leckö slott har under år 1892 blifvit fullbordad och godkänd. Kostnaden härför uppgick till 3,210 kr., hvaraf 2,600 kr. statsanslag. Beträffande kusthamnarne i länet och de särskilda hamnanläggningarne i Mariestad, Lidköping och Hjo åberopas de i föregående berättelser meddelade upplysningar samt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens berättelser.

Direktionen för segelfartens förbättrande å sjön Venern utöfvar fortfarande öfverinseendet öfver fyr- och båkväsendet å nämnda sjö. Under femårsperioden har denna direktion fortsatt den i förra berättelsen omnämnda sprängning och rensning af Strömsundet, hvarigenom en kortare farled blifvit upptagen. Kostnaden härför har uppgått till 35,000 kr. Å Nafvens fyr har gamla fyrapparaten blifvit utbytt mot en ny blixtpapparat, hvarför kostnaden uppgått till 1,000 kr.; och äro vid Otterbäcken uppsatte 2 fyrar för en kostnad af 3,500 kr. Inom den del af Venern, som anses tillhöra länet, underhållas 15 fyrar, 106 fasta sjömärken, 13 bojar och 572 prickar. Rörande frukterna af denna direktions verksamhet i öfrigt åberopas de uti föregående berättelser meddelade uppgifter.

De i dessa berättelser omförmålda anstalter till vägledning för sjöfarande å Vettern och Göta kanal upprätthållas fortfarande af Göta kanalbolag.

Kanalen har varit öppen för trafik:

År 1891	från och med den 16 april	till och med den 11 december.
> 1892	> > > > 20 april	> > > 11 december.
> 1893	> > > > 20 april	> > > 8 december.
> 1894	> > > > 6 april	> > > 15 december.
> 1895	> > > > 26 april	> > > 25 november.

Flottning förekommer endast i sjöarne Uden, Viken, Botten och Stråken. Å sistnämnda sjö har fortfarande användts en mindre ångslup för bogsering af skogsprodukter, dels från Mo härad i Jönköpings län och dels från Bjurbäcks, Kylingareds och Sandhems socknar, hufvudsakligen till Tidafors trämassefabrik.

I fråga om **sjöfart och handel** får Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu som förut hänvisa till Kommerskollegiets årliga berättelser. Något särskildt anmärkningsvärdt är inom detta område icke att för ifrågavarande tidrymd omförmåla.

År 1892 stötte Göta kanalbolags passagerareångfartyg Venus på grund i närheten af Sjötorp. Den derigenom förorsakade skada beräknades till belopp af 25,000 kr. En galeas Selma drefs under år 1894 af storm mot land vid Torsö och sönder-slogs. Under juni månad samma år grundstötte ånglustjakten »Iris», hemmahörande i Kristianstad, mellan Onsö och Viksnäs udde. Hos magistraten i Hjo har anmälts en *sjöskada*, som inträffade år 1891. De belopp, hvartill sistnämnda tre sjöskador uppskattats, äro icke uppgifna. Vid intet af nu omförmålda tillfällen har något menniskolif blifvit spildt.

Beträffande *varubytena* såväl inom länet som med andra orter är ej något särskildt att omförmåla. Hvad angår afsättningsorterna för länets produkter återopas de förut i denna berättelse och uti föregående femårsberättelser meddelade uppgifter.

Inom länet höllos år 1895 tillsammans 36 *marknader*. De ställen, der dessa marknader försiggingo, äro länets sex städer samt Töreboda, Hofva och Torsö inom Norra Vadsbo fögderi, Kampavall, Mölltorp och Öfverby inom Södra Vadsbo fögderi,

Mullsjö och Slättäng inom Vartofta fögderi, Grästorp inom Barne fögderi samt Enebacken inom Lidköpings fögderi. Bland dessa marknader har den, som hålles i Sköfde i september månad, fortfarande varit den mest besökta. Såväl vid denna som vid de öfriga två ordinarie marknaderna i Sköfde är omsättningen af kreatur högst betydlig, så att vid hvarje sådant tillfälle från jernvägsstationen afgå omkring 100 vagnar lastade med djur för vidare befordran hufvudsakligen till Stockholm, Göteborg och Norge. *Torgdagar* hafva hållits två gånger i veckan i hvarje af städerna samt å Karlsborg, en gång i veckan i Hofva, Töreboda, Moholm, Våring och Tidaholm, två gånger i månaden i Gullspång, Finnerödja, Forsvik och Ekedalen samt en gång i månaden i Sörby och Vara.

Å landsbygden har fortfarande varit brukligt att hålla så kallade kreatursmöten, för hvilka tiden genom tidningarna kungöres.

Till upplysning om *gårdfarihandeln* inom länet meddelas, att Länsstyrelsen utfärdat följande antal tillståndsbref för idkande af sådan handel:

Gårdfarihandel med:	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Manufaktur och korta varor	94	86	80	86	84
Lädervaror	11	7	6	8	6
Jern- och smidesvaror samt blekkjurl	7	9	9	11	8
Guld- och silfverarbeten	1	—	—	—	—
Glasvaror	—	1	—	1	1
Lerkjurl	1	—	1	—	—
Artificiella gödningsämnen	—	1	—	1	1
Summa	114	104	96	107	100

Tab. D. Afgifterna för bränvinsförsäljningen samt städernas, landstingets och hushållningssällskapets andelar deruti.

	1890—1891.			1891—1892.			1892—1893.			1893—1894.			1894—1895.							
	Minthandelsställen.	Ut-skänk-ningsställen.		Minthandelsställen.	Ut-skänk-ningsställen.		Minthandelsställen.	Ut-skänk-ningsställen.		Minthandelsställen.	Ut-skänk-ningsställen.		Minthandelsställen.	Ut-skänk-ningsställen.						
		Ständiga.	Tillfälliga.		Kronor.	Ständiga.		Tillfälliga.	Kronor.		Ständiga.	Tillfälliga.		Kronor.	Ständiga.	Tillfälliga.	Kronor.			
Mariestad	—	6	—	47,212-23	—	4	—	48,052-24	—	4	—	57,643-98	—	4	—	57,661-90	—	4	—	52,699-76
Lidköping	—	10	2	56,375—	—	7	2	60,225—	1	6	2	64,225—	1	6	2	61,300—	1	6	2	56,300—
Skara	1	2	—	27,531-43	1	2	—	33,905-55	1	2	—	41,666-04	1	2	—	38,295-54	1	2	—	38,605-95
Sköfde	2	6	—	51,564-76	1	6	—	58,768-70	1	6	—	57,668-39	1	6	—	59,779-19	1	6	—	53,639-26
Falköping	1	4	1	30,805-58	1	4	—	34,970-92	1	4	—	38,160-60	1	4	—	41,023-05	1	4	—	30,487-84
Hjo	1	2	—	12,150—	1	2	2	12,167-25	1	2	4	12,528-50	1	2	3	14,537-25	1	2	3	24,027-25
Summa för städerna	5	30	3	225,639—	4	25	4	248,089-66	5	24	6	271,892-51	5	24	5	272,596-93	5	24	5	255,760-06
Landsbygden	1	1	4	1,235-50	—	1	3	1,016-25	—	1	3	1,012-50	—	1	4	1,125—	1	2	4	12,325—
Summa för hela länet	6	31	7	226,924-50	4	26	7	249,105-91	5	25	9	272,905-01	5	25	9	273,721-93	6	26	9	268,285-06
<i>Disposition:</i>																				
Upphörsprovision	—	—	—	850-14	—	—	—	206-28	—	—	—	161-34	—	—	—	165-62	—	—	—	219-54
Till insättning i Statskontoret	—	—	—	46,170-83	—	—	—	50,791-35	—	—	—	55,596-98	—	—	—	55,937-50	—	—	—	61,475-94
» Landstinget	—	—	—	45,214-88	—	—	—	49,779-92	—	—	—	54,548-74	—	—	—	54,711-27	—	—	—	53,613-11
» Hushållningssällskapet	—	—	—	22,607-44	—	—	—	24,889-96	—	—	—	27,274-37	—	—	—	27,355-63	—	—	—	26,806-56
» Länets socknar	—	—	—	898-17	—	—	—	710-06	—	—	—	707-43	—	—	—	786-03	—	—	—	786-03
» Länets städer	—	—	—	111,183-04	—	—	—	122,728-34	—	—	—	134,616-15	—	—	—	134,765-88	—	—	—	125,384-78
Summa	—	—	—	226,924-50	—	—	—	249,105-91	—	—	—	272,905-01	—	—	—	273,721-93	—	—	—	268,285-06

Vid meddelande af dessa tillståndsbref har Länsstyrelsen fortfarande måst taga hänsyn dertill, att personer, hvilka redan innan nådiga förordningen den 23 september 1887 blef gällande försörjt sig genom varors kringförande, icke skäligen bort hindras att dermed fortsätta, såvida de kunnat fullgöra stadgade villkor och i öfrigt gjort sig väl kände.

Beträffande afgifterna för bränvinsförsäljningen samt städernas, landstingets och hushållningssällskapets andelar deruti inhemtas upplysningar af *tabell D* (sid. 21).

Hushållningssällskapets andel i bränvinsförsäljningsavgifterna har fortfarande utgjort detsamma hufvudsakligaste inkomst.

Huru sällskapet använt denna inkomst till fromma för jordbruket och dess binärningar, är redan i det föregående omnämnt. Landstingets andel har som förut ingått i dess kassa och jemte andra tillgångar utan åtskilnad anvisats till bestridande af de utgifter, som Landstinget beslutit. Landskommunerna hafva allmänt använt sina af dessa afgifter härflytande inkomster för fattigvårdsbehof. De städerna tillkommande andelar i berörda afgifter hafva ingått i hvarje stads kassa och blifvit använda till bestridande af förekommande utgifter.

5. Kameralförhållanden.

Bifogade *tabell 3* redogör för de i jordeboken upptagna hemmans och lägenheters antal och mantal, brukningsdelar, andra lägenheter, verk och inrättningar, länderier, tomter och byggnader i städer samt fastigheternas taxeringsvärden.

Olikheten mellan de i denna tabell upptagna slutsummor för landsbygden och de slutsummor, som uti motsvarande tabell angäfvos för den 31 december 1890, beror af ändringar i den administrativa indelningen, hvilka dels omförmälas i första afdelningen af denna berättelse och dels blifvit omnämnda i senaste berättelsen, ehuru desamma träd i verkställighet först

med 1891 års ingång. Skiljaktigheterna i öfrigt härleda sig från kronoegendomars försäljning till skatte eller frälse.

Under femårsperioden har afgäld i författningssenlig ordning blifvit bestämd för 124 jordafsöndringar. Af kronohemman, delar af sådana, kronolägenheter eller lägenhetsdelar hafva 57, tillsammans utgörande $1\frac{1}{2}$ mantal, blifvit till skatte löste.

Följande utarrenderade mindre kronoegendomar hafva på grund af nådiga beslut, meddelade under samma tidrymd, blifvit till frälse försålde:

Fögderi.	Socken.	E g e n d o m e n s n a m n .	Nummer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Köpe- skilling. Kronor.
Norra Vadsbo . .	Lyrestad	Karsmossen, indraget sergeantsboställe	1	$\frac{1}{8}$	3,700	8,000
	Amnehärad	Backehagen, lägenhet	—	—	—	955
Südra Vadsbo . .	Berg	Solberga med Piggestenslyckan, indraget fältväbelsboställe	1	$\frac{1}{4}$	5,800	7,100
	»	Olofstorp, d:o trumslagareboställe	1	$\frac{1}{4}$	3,000	3,000
	Binneberg	Binneberg n:r 5 Stommen, d:o pipareboställe	5	$\frac{1}{2}$	12,000	18,000
	Ransberg	Lilla Lakenäs, d:o skogvaktareboställe	2	$\frac{1}{4}$	13,000	12,610
	Odensåker	Skatåsen, d:o furirsboställe	5	$\frac{1}{2}$	9,900	20,200
Sköfde	Östra Tunhem	Tunhem n:r 9 Skogsg., d:o fänriksboställe och Tåstorp n:r 14 Lars Andersg., d:o kornettsboställe	—	$1\frac{1}{2}$	15,800	12,010
	Sventorp	Lilla Lindåsen, d:o löjtnantsboställe	1	$\frac{1}{4}$	6,000	5,800
	Högstena	Högstena Skarpeg., d:o rustmästareboställe	12	$\frac{3}{8}$	6,900	11,260
Vartofta	Östra Tunhem	Tåstorp Per Jonsg., d:o predikantsboställe	17	1	10,000	12,265
	Högstena	Högstena Källareg., d:o profossboställe	8	$\frac{1}{2}$	9,500	15,050
	Yllestad	Trälshed, d:o sadelmakareboställe	1	1	13,200	10,600
	Aeklinga	Elfstorp Huleg., d:o skallmejlåsåreboställe	5	$\frac{1}{2}$	12,300	15,650
	Gustaf Adolf	Lilla Flittered, norra delen, d:o profossboställe	2	$\frac{1}{4}$	8,000	6,500
	»	D:o, södra d:o, d:o d:o	2	$\frac{1}{4}$	8,000	6,710
	Börstig	Gunnestorp Backg., d:o d:o	2	$\frac{3}{8}$	6,500	6,550
	Kinneved	Fastorp Nolgård, d:o fältväbelsboställe	5	$\frac{1}{4}$	15,900	16,610
	Baltak	Baltak Stommen, d:o skallmejlåsåreboställe	2	$\frac{1}{2}$	14,100	20,000
	Brandstorp	Lidan, d:o pipareboställe	1	$\frac{1}{4}$	7,000	12,040
	Habo	Munkaskog, d:o hospitalshemman	1	$\frac{3}{8}$	6,000	26,200
	Baltak	Madäng Lubbagg., d:o skallmejlåsåreboställe	1	$\frac{1}{2}$	13,500	21,500
Kinneved	Krogstorp, d:o fältväbelsboställe	1	$\frac{1}{2}$	13,000	12,750	
	Kymbo Spelareg., d:o förareboställe	12	$\frac{1}{2}$	8,400	12,500	
	Kinneved	Lagerstorp Vesterg. n:r 2, d:o sergeantsboställe och Bäckg. n:r 3	—	1	21,000	19,500
	Aeklinga	Perstorp Sörg., d:o furirsboställe	2	$\frac{1}{4}$	10,100	20,600
	Brandstorp	Örnhult, d:o rustmästareboställe	1	$\frac{1}{2}$	14,000	12,010
	»	Hästabäcken, d:o förareboställe	1	$\frac{1}{4}$	14,000	14,000

Fögderi.	Socken.	E g e n d o m e n s n a m n.	Nummer.	Maatal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Köpeskilling. Kronor.		
Skara	Hvalstad	Bäck Källeg., indraget furirsboställe	8	3	12,000	13,000 —		
	Suntak	Afsöndring från Suntak nr 3, 6 och 9	—	—	—	250 —		
	Agnetorp	Ormbråten, indraget furirsboställe	1	1	17,000	16,500 —		
	Sandhem	Skorfarp, d:o trumslagareboställe	1	1	6,000	7,155 —		
	Härja	Ärteberg, d:o d:o	1	1	5,000	6,200 —		
	Vilske-Klefva	Kyrkeqvarn	1	1	5,000	5,225 —		
	Skarke	Klostret Björsg., indraget hospitalshemman	1	1	7,900	9,035 —		
	Vinköl	Böreslätten, d:o trumslagareboställe	1	1	2,000	6,350 —		
	Skarke	Skarke Tomten, d:o skogvaktareboställe	3	1	4,000	8,400 —		
	Norra Vånga	Vestervånga Skomakarg., d:o sergeantsboställe	3	1	10,000	12,325 —		
	Skarke	Klostret Erik Larsg., d:o förareboställe	9	1	6,000	9,300 —		
	Norra Vånga	Vestervånga Skåningsg., d:o d:o	9	1	10,000	11,600 —		
	Skara	S:t Annæ äng, förut under Götala	—	—	—	14,088 80		
	Qvånum	Hästekulla, indraget rustmästareboställe	1	3	9,000	10,050 —		
	Jäla	Jäla Stora Hallag, d:o d:o	6	3	8,700	11,200 —		
Barne	Grolanda	Ebbarp, d:o fanjunkareboställe	1	1	10,000	12,700 —		
	Larf	Slättås Knut Svensg., d:o skogvaktareboställe	5	1	5,400	5,600 —		
	Hyringa	Kottekullen, d:o rustmästareboställe	1	1	9,000	9,500 —		
	Larf	Slättås, d:o skogvaktareboställe	6	1	5,400	6,500 —		
	Flo	Astranna Tomten, d:o trumslagareboställe	1	1	8,300	8,300 —		
Lidköping	Larf	Karlsberg Olof Svensg., d:o profosaboställe	2	1	4,500	4,500 —		
	>	Stora Knapetorp, d:o d:o	1	1	2,000	3,300 —		
	Tengene	Tengened Bäckg., d:o sergeantsboställe	6	1	7,000	8,000 —		
	Kållands-Åsaka	Lofvened Per Mattsg., d:o skogvaktareboställe	3	1	16,000	19,600 —		
	Mellby	Mellby Skrog., d:o d:o	3	5	5,200	8,450 —		
	Örslösa	Färeklämman, d:o trumslagareboställe	1	1	8,400	11,200 —		
	Sunnersberg	Sal nr 4 Lilleg. och Sal nr 5, en åker, indraget skogvaktareboställe	—	1	12,200	19,000 —		
	Tranum	Tranum Ödegården, d:o pipareboställe	6	1	10,000	13,000 —		
	Norra Härene	Bast Jon Svens- eller Måns Lomsg., d:o furirsboställe	3	1	19,000	22,350 —		
	Rackeby	Afsöndring från Silleberg nr 3 Börje Olofsg., med åker	—	—	—	150 —		
Summa					—	—	505,600	652,798 80

Sammanräknade fastighetstaxeringsvärdet för länet utgjorde enligt Generalsammandragen öfver bevillningen:

1891 kr.	190,495,700,	hvaraf bevillningsfria kr.	19,400,800
1892 >	191,166,300,	>	19,571,500
1893 >	192,974,300,	>	21,267,700
1894 >	194,041,300,	>	21,536,700
1895 >	194,646,200,	>	21,533,600

Taxeringsvärdena uppgingo sammanräknade till följande belopp, i kr.:

	För jordbruksfastighet.	För annan fastighet.
1890	157,007,800	33,265,600
1895	157,773,500	36,872,700

Jordbruksfastigheternas värde har således under femårsperioden ökat med 765,700 kr., hvarjemte värdet å annan fastighet stigit med 3,607,100 kr.

I sammanhang härmed meddelas här följande uppgifter å taxeringsvärdena å de fastigheter, som under femårsperioden blifvit exekutivt försälda, samt därför erhållna köpeskillingar:

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Hela taxeringsvärdet. Kronor.	Erhållen köpeskilling. Kronor.
1891	Norra Vadsbo fögderi	4	47,200	41,595
1892	> > >	5	53,400	36,855
1893	> > >	19	420,400	249,250
1894	> > >	18	394,000	282,763
1891	Södra Vadsbo fögderi	5	7,700	11,140
1892	> > >	1	30,000	26,000
1893	> > >	3	88,700	83,700
1894	> > >	1	1,500	700
1895	> > >	2	6,800	6,750
1891	Sköfde fögderi	5	40,900	41,100
1892	> > >	1	2,500	1,000
1893	> > >	1	500	510
1894	> > >	1	400	300
1891	Vartofta fögderi	6	34,300	30,250
1892	> > >	1	5,400	11,400
1893	> > >	6	112,300	76,800

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Hela taxeringsvärdet. Kronor.	Erhållen köpskilling. Kronor.
1894	Vartofta fögderi	5	67,500	32,800
1895	» »	1	7,800	6,950
1892	Skara fögderi	1	3,500	3,000
1893	» »	3	17,800	18,500
1894	» »	1	11,100	15,270
1891	Lidköpings fögderi	2	16,500	16,360
1892	» »	3	8,100	7,845
1893	» »	1	4,000	6,000
1894	» »	7	72,400	64,620
1895	» »	6	92,000	91,265
1891	Barne fögderi	7	29,000	16,755
1892	» »	5	52,500	39,325
1893	» »	7	39,900	27,360
1894	» »	2	4,400	2,300
1895	» »	12	37,700	33,585
1893	Mariestad	1	22,000	12,300
1894	»	1	31,500	27,300
1895	»	1	53,000	15,100
1891	Skara	1	13,600	8,100
1892	»	1	4,200	2,500
1893	»	3	14,400	9,325
1895	»	1	6,000	4,050
1891	Lidköping	2	20,200	8,410
1892	»	2	3,867	2,180
1893	»	6	121,900	68,000
1894	»	4	47,700	25,055
1891	Sköfde	4	114,500	74,850
1893	»	1	31,500	18,800
1895	»	1	4,600	5,100
1891	Hjo	5	6,300	3,955
1893	»	1	11,300	6,850
1894	»	9	46,400	29,525
1895	»	2	33,900	21,000
1891	Falköping	1	3,800	1,155
1892	»	1	15,500	10,300
1893	»	1	3,600	2,000
1894	»	2	2,800	1,000

De uti förutnämnda tabell 3 meddelade uppgifter angående länets *städer* gifva icke anledning till annan särskild erinran, än att sifferuppgifterna för Mariestad afse förhållandena, sådana de voro före branden den 6 december 1895.

6. Politi.

Vestergötlands fornminnesförening, om hvars stiftelse och arbeten upplysningar meddelats i föregående berättelser, har äfven under nu ifrågakvarande tidrymd utvecklat en i förhållande till dess hjälpmedel ganska omfattande verksamhet. Såsom de viktigaste yttringarne häraf må följande omnämnas.

Föreningens samlingar hafva af föreningsmedlemmar och andra för föreningens verksamhet intresserade personer emottagit många värdefulla gåfvor. Äfven från några församlingar,

Rörande egendomar af *fideikommissnatur* samt egendomar tillhörande *inhemska aktiebolag* och *främmande magters undersåtar* lemnas upplysningar i *tabellerna 4, 5 och 6*. Dessa tabeller föranleda ingen särskild erinran; och torde i fråga om tillkomsten af de i tabell 4 upptagna egendomar af fideikommissnatur få hänvisas till anmärkningarna i motsvarande tabell vid föregående berättelser.

I fråga om främmande magters undersåtars sätt att sköta sina egendomar finnes ingen anledning att frångå det fördelaktiga omdöme, som uttalats i föregående berättelser.

Beträffande laga skiften och hemmansklyfningar samt *landtmäteriväsendet* i öfrigt inom länet torde Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Landtmäteristyrelsens årliga berättelser.

Som *kronouppbörden* numera icke utgör föremål för Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser, torde i afseende härå endast böra omförmälas, att utskylder och arrenden i allmänhet ingått ordentligt med jemförelsevis få rester, samt att uppboridsmännen med noggrannhet och punktlighet fullgjort sin redovisning.

Vid 1895 års slut funnos inom länet för statsverkets räkning utarrenderade 269 hemman eller hemmansdelar och 5 lägenheter, tillsammans 274 särskilda kronoegendomar eller så kallade *domäner*.

För *landstingets* och *kommunernas* tillgångar, skulder, inkomster och utgifter lemnas fullständig redogörelse uti de af Statistiska Centralbyrån utarbetade, under litt. U i Bidrag till Sveriges officiella statistik offentliggjorda, årliga berättelser äfvensom uti »Tidskrift för Sveriges landsting och större kommuner». I fråga härom torde således endast böra omförmälas, att på länets invånare uttaxerats *landstingsskatt* år 1891 till belopp af 20,153 kr. 50 öre med 17 öre på hvarje bevillningskrona, år 1892 till belopp af 26,868 kr. 93 öre med 22 öre, år 1893 till belopp af 29,621 kr. 99 öre med 24 öre, år 1894 till belopp af 51,321 kr. 90 öre med 30 öre och år 1895 till belopp af 57,479 kr. 21 öre med 33 öre på hvarje bevillningskrona. Uti den för landstinget angifna tillgång vid 1895 års slut ingå: andel i fjerde döfstumskoledistriktets då ännu ej fullbordade byggnader i Venersborg 89,519 kr. 24 öre; 32,500 kr., motsvarande hälften af bokförda värdet å länderiet Johannesberg, hvarå Emanuela Carlbecks anstalt för sinnesslöa är förlagd; 160,000 kr. för aktier i Uddevalla—Venersborg—Herrljunga, Mariestad—Moholms, Hjo—Stenstorps, Lidköpings—Skara—Stenstorps, Skara—Kinnekulle—Venerns och Mariestad—Kinnekulle jernvägsaktiebolag; samt 750,000 kr. bokfördt värde å lasarettbyggnaderna i Mariestad, Lidköping och Falköping.

såsom Agnetorp och Gredbäck, har föreningen såsom deposita erhållit flere kyrkliga föremål, hvilka komplettera föreningens redan förut vackra samlingar af detta slag.

Af egna tillgångar har föreningen för ökande af sina samlingar använt omkring 1,700 kr. Samlingarna hafva äfven härigenom vunnit en rätt betydande tillväxt, och föremål hafva förvärfvats, hvilka äro af stort värde.

Bland dessa förtjenar särskildt att omnämnas ett fynd, som gjorts i en mosse nära Jättened vid Mösseberg. Bland föremålen i detta fynd äro fem så kallade fibulor eller spännen de viktigaste, enär de ej äro färdiggjorda, och derigenom lemna en intressant antydning om den tidens handtverkares sätt att gå till väga. Dessa fibulor torde förskrifva sig från första århundradet före Kristi födelse.

Äfven från tidigare perioder af landskapets odling, stenåldern och bronsåldern, hafva vackra förvärf gjorts för samlingarne, såsom ock varit att vänta, då landskapet omfattar trakter, som äro utmärkta för sin uråldriga odling. Ett dubbelhäfte af föreningens tidskrift utkom år 1892 och ett nytt häfte är under utgifning. Tidskriftens redaktör har för dessa häften kunnat påräkna flere förtjenstfulla bidrag, ej blott af ledamöter af föreningen utan äfven af personer, som stå utanför densamma. Kostnaderna för det år 1892 utgifna dubbelhäftet utgjorde 1,760 kronor. Föreningens samling fotografier af kyrkliga föremål och medeltidssaker är numera så omfattande, att den gifver en god inblick i medeltidens kyrkliga konst.

Vid föreningens årssammanträden hafva såsom förut hållits föredrag öfver ämnen, som beröra föreningens verksamhet.

Flere åtgärder för fredande af forntida minnen hafva af föreningen blifvit vidtagne.

En anmärkningsvärd och glädjande yttring af kärleken till våra stora historiska minnen är resandet af *minnesstoder* öfver slagen vid Kongslena och Åsled (Falköping). Insamlingen för detta ändamål börjades år 1893 och redan den 23 juni 1895 kunde minnesstoden vid Kongslena aftäckas. Arbetet för åstadkommande af den andra minnesstenen tillhör ock hufvudsakligen denna femårsperiod, ehuru aftäckningen skedde först den 5 juli innevarande år.

Inskrifterna hafva underståts Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitetsakademiens pröfning och hafva följande lydelse:

Å Kongslenamoumentet:

»Till minne

af slaget vid Lena den 31 Januari 1208 reste Vestergötlands fornminnesförening och ortens befolkning denna sten 1894.

Svenskar

vörden fädrens minne!»

Och å Åsledsmonumentet:

»Till minne

af de skandinaviska folkens seger den 24 Februari 1389 reste Vestergötlands Fornminnesförening och ortens befolkning denna sten 1896.

Svenskar, norrmän, danskar!

Minnens edra fäders gemensamma bragd!»

Kostnaden för dessa minnesstenars resande har uppgått till omkring 3,500 kronor, hvaraf föreningen bidragit med 300 kr.

Föreningens fond för en museibyggnad hade vid slutet af år 1895 stigit till ett belopp af 677 kr., hufvudsakligen genom tilläggande af ständiga ledamotsafgifter och upplupna räntemedel.

De båda landstingen inom landskapet hafva fortfarande understödt och uppmuntrat föreningen genom välvilliga bidrag. Dessa bidrag hafva under de senare åren utgått med 300 kr. för hvarterda landstinget.

Antalet föreningsmedlemmar uppgår till 323, hvaraf de fleste tillhöra Skaraborgs län.

Berättelsen för denna femårsperiod har att på sina blad inskrifva en tilldragelse, som är af vigt och betydenhet i synnerhet för Skaraborgs län, men äfven för Skara stift och hela vårt land. Arbetet för *restauration af domkyrkan i Skara* har under denna tid blifvit fullbordadt, om än i afseende å kyrkans konstnärliga utstyrelse ett och annat ännu kan sägas återstå. Det faller icke inom ramen för denna berättelse att redogöra för de särskilda skedena af detta byggnadsverk eller att utreda detsammes betydelse i konsthistoriskt hänseende. Tryckta uppsatser härom finnas dessutom redan tillgängliga. Här må derföre endast erinras, att detta byggnadsverk enligt alla sakkunnigas sammanstående vittnesbörd blifvit såväl i konstnärligt som ekonomiskt hänseende utfördt på ett sätt, som länder vårt land till heder. Äran häraf tillkommer i främsta rummet öfverintendenten Helgo Zettervall, som upprättat planen för arbetet och haft öfverinseendet deröfver, samt byggmästaren L. E. Peterson, hvilken med aldrig tröttnande kraft, nit och uppoffrande kärlek förestått detta arbete såsom byggnadschef. Den återupprättade och förskönade helgedomen invigdes den 26 oktober 1894 med anslående högtidligheter i närvaro af landets konung och Vestergötlands hertig.

Kostnaden för restaurationsarbetet, som börjades år 1886, har uppgått till 525,882 kr. 80 öre. Deraf hafva erhållits:

Af staten såsom anslag	kr. 285,000 —
Af staten såsom län	» 40,000 —
Af Skara domkyrkoförsamling	» 30,000 —
Af enskilda personer i Skara	» 7,190 50
Af Skaraborgs läns landsting	» 15,000 —
Genom gåfvor från stiftet och andra orter inom riket	» 41,025 37
Genom upplupna räntor och bidrag af domkyrkans egna tillgångar	» 107,666 93
Summa kr.	525,882 80

Den i föregående berättelser omförmälda förening för restaurationens åstadkommande har, sedan densammes syftemål vunnits, blifvit upplöst, hvarvid då ännu innestående hopsamlade gåfvomedel öfverlemnats till domkapitlet.

Intresset för att tillvarata alstren af forntida byggnads-konst har väl icke under denna som under den närmast föregående femårsperioden kunnat gifva sig till känna inom öfriga delar af länet genom utförande af mera märkliga restaurationsarbeten, men gör sig dock fortfarande gällande. Sålunda har en förening bildats för att söka åstadkomma ändamålsenlig reparation och försköning af Mariestads domkyrka, för hvilket ändamål stadens kyrkostämman beslutit årligen afsätta 500 kr. Under år 1895 bildades inom Sköfde stads- och Vämb's landsförsamling en komité, som har till uppgift att söka undan förstörelse bevara och till värdigt skick återställa Vämb's gamla, i ren romansk stil uppförda kyrka, hvari gudstjenst under senare tider icke hållits oftare än en eller två gånger årligen.

Nya värdiga och smakfulla *kyrkor* hafva deremot blifvit under femårsperioden uppförda inom Undenäs, Halna, Södra Kedums och Flo socknar, hvarjemte kyrkan i Lidköping blifvit till sitt inre på stilenligt och smakfullt sätt reparerad och dekorerad.

I fråga om *den civila förvaltningens organisation* är för denna femårsperiod ej annat att erinra, än att Kungl. Maj:t

genom nådigt bref den 25 juli 1895 fastställt ny ordning för val af borgmästare i Mariestad.

Länets främsta *undervisningsanstalt* är fortfarande det på begge linierna fullständiga *högre allmänna läroverket* i Skara, hvarvid årligen undervisats omkring 320 lärjungar. Af dessa hafva 19 till 30 årligen aflagt mogenhetsexamen. Lägre allmänna läroverk finnas i länets öfriga städer, med undantag af Hjo: femklassiga i Mariestad, Lidköping och Sköfde samt treklassigt i Falköping. Vid sistnämnda läroverk har undervisning meddelats jemväl i en fjerde och femte klass, hvarför kostnaden blifvit bestridd genom sammanskott af kommunen och enskilde medlemmar af densamma.

Elementarläroverk för flickor äro fortfarande inrättade i Mariestad, Skara, Lidköping, Sköfde och Falköping. De fyra förstnämnda af dessa anstalter åtnjuta statsbidrag, som år 1895 utgjorde för skolan i Mariestad 1,750 kr., skolan i Skara 2,000 kr., skolan i Lidköping 1,500 kr. och för skolan i Sköfde 1,300 kr.

Den indragna pedagogien i Hjo har efterträds af en *samskola* för yngre barn, hvari 20 elever årligen erhållit undervisning.

Beträffande *folkskoleundervisningen* är fortfarande först att omförmåla det till Skara förlagda *folkskollärarynneseminarium*. Vid denna anstalt undervisas årligen 120 lärjungar, af hvilka 25 till 30 hvarje år utexamineras. Inträde vid denna anstalt har fortfarande sökts af flere, än som der kunnat mottagas.

För utbildande af småskollärarinnor finnes ett, likaledes till Skara förlagdt enskildt läroverk, som lemna undervisning åt 60 till 70 lärjungar årligen. Dessa lärjungar utexamineras hvarje år eller beredas för inträde i seminariet. Vid länets *folkskolor* och småskolor voro år 1895 anstälde 288 ordinarie och 12 extra ordinarie examinerade lärare och lärarinnor, 20 lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor eller biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor samt 317 småskollärare eller -lärarinnor, tienstgörande inom sammanräknade 217 skoldistrikt. Skollokalerna lemna väl flerstädes åtskilligt öfrigt att önska i afseende å utrymme och ventilation. Men kommunerna ådagalägga dock i allmänhet aktningvärd nitälskan för att i detta hänseende tillgodose folkundervisningens berättigade anspråk. Särskildt bör i fråga härom omnämnas, att Mariestads kyrkostämmu, efter det staden för 17,500 kr. förvärfvat den förutvarande lasaretsbyggnaden, låtit för en kostnad af 55,000 kr. ombygga och anordna densamma till ett särdeles prydligt och ändamålsenligt folkskolehus.

Länets *folkhögskola* å Krackgården invid Stenstorps jernvägsstation, om hvars tillkomst och organisation upplysning meddelats i föregående berättelser, har under femårsperioden oafbrutet fortsatt sin verksamhet. Undervisningsämnen ha varit de vid folkhögskola vanliga jemte träslöjd. Lärjungarnes antal uppgick värterminen 1891 till 30, läsåret 1891—1892 till 33, läsåret 1892—1893 till 29, läsåret 1893—1894 till 38, läsåret 1894—1895 till 28 och höstterminen 1895 till 31. I den sedan år 1888 inrättade andra årskursen hafva undervisats: 10 höstterminen 1891, 9 läsåret 1891—1892, 10 läsåret 1892—1893, 8 läsåret 1893—1894, 8 läsåret 1894—1895 och 9 höstterminen 1895. Lärarnes antal har varit 3. Utom elevavgifter har skolan årligen åtnjutit statsbidrag till belopp af lägst 2,000 och

högst 3,000 kr. samt anslag af Landstinget 1,500 kr. Till understöd åt mindre bemedlade lärjungar hafva dessutom af statsmedel utgått årliga anslag till belopp af lägst 295 och högst 590 kr. Den år 1890 upprättade *folkhögskolan för kvinnor*, som omförmåles i senaste berättelsen, har äfven under ifrågasvarande tidrymd varit i verksamhet. Undervisning, som pågått under maj, juni och juli månader, har meddelats i samma ämnen, som omnämnas i senaste berättelsen; och har denna undervisning bestrids af 2 lärare och 1 slöjdlärlarinna med tillfälliga biträden i en eller annan slöjdgren. Elevantalet har uppgått år 1891 till 29, år 1892 till 26, år 1893 till 18, år 1894 till 34 och år 1895 till 26. Till bestridande af kostnaden för denna skola har utgått bidrag af statsmedel till belopp af lägst 700 och högst 800 kr., hvarjemte till understöd åt mindre bemedlade lärjungar utgått likaledes af statsmedel lägst 250 och högst 305 kr.

De inom länet befintliga tillämpningsskolor för bildande af rättarelärlingar, hvilka skolor äro förlagda å egendomarne Klags-torp och Sätenäs, äfvensom landtmannaskolan i Skara äro redan i det närmast föregående omnämnda. Här antecknas endast beträffande sistnämnda undervisningsanstalt, att densamma årligen åtnjutit bidrag af statsmedel till belopp af 3,000 kr. och anslag af Hushållningssällskapet till belopp af 1,000 kr. Till detta slag af undervisningsanstalter är äfven att hänföra den likaledes förut omförmålda *veterinärinrättningen i Skara*. Rörande denna inrättnings nuvarande uppgift och organisation meddelas upplysning i senaste berättelsen. Omfånget och beskaffenheten af dess verksamhet under ifrågasvarande tidrymd inhemtas af följande sifferuppgifter:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
<i>Antal lärare</i>	2	2	2	2	2
<i>Antal lärjungar:</i>					
Hofslagareelever	32	24	20	24	24
Elever i behandling af enklare åkommor hos husdjuren . .	35	39	45	48	47
<i>Värdade eller uppvisade djur:</i>					
Hästar	1,459	1,322	1,422	1,361	1,401
Nötkreatur	337	307	244	319	321
Andra djur	68	56	35	20	25
<i>Vid inrättningen underlagda skor:</i>					
På hästar	6,429	6,983	5,980	6,203	5,481
På nötkreatur	—	—	—	3	4
<i>Inkomster:</i>					
Statsanslag kr.	1,400 —	1,400 —	1,400 —	1,400 —	1,400 —
Andra tillgångar	5,228 51	10,954 20	4,670 88	5,037 44	5,548 67
Summa kr.	6,628 51	12,354 20	6,070 88	6,437 44	6,948 67
<i>Utgifter:</i>					
Aföningar och arfvoden . kr.	4,325 —	4,381 —	4,371 —	4,385 —	4,370 —
Andra utgifter	2,302 60	2,472 90	1,698 13	2,051 06	2,582 06
Summa kr.	6,627 60	6,853 90	6,069 13	6,436 06	6,952 06
<i>Behållning till följande år</i> >	23,056 70	28,557 —	28,558 75	28,560 13	28,556 74

Af inrättningens fastigheter försålde tomten nr 40 och $\frac{3}{4}$ 41 år 1892; för öfrigt ingen förändring.

De i senaste berättelsen omnämnda åtta *slöjdskolor* hafva under femårsperioden fortsatt sin verksamhet samt åtnjutit understöd af länets slöjdkomité. År 1895 uppgingo dessa understöd till följande belopp: för Lidköpings slöjdskola 1,800 kr., för Skara slöjdskola för gossar 600 kr., för Falköpings slöjdskola 500 kr., Mariestads slöjdskola 480 kr., Tådene slöjdskola 400 kr., slöjdskolan i Stenstorp 300 kr., Medelplana slöjdskola 300 kr. och slöjdskolan å Mannheim 400 kr. Halmflätningsskolorna i Sköfde och Vartofta hafva äfven fortfarande upprätthållits samt åtnjutit bidrag af slöjdkomitén, hvardera till belopp af 200 kr. årligen. Till upplysning om dessa undervisningsanstalters verksamhet meddelas här följande uppgifter för år 1895:

Slöjdskola.	Elevantal under året.	Arbets-timmar för hvarje elev.	Arbets-dagar under året.
Lidköpings slöjdskola:			
Elever från landsbygden	59	420	152
» » folkskolan	68	34	
» » allmänna läroverket	40	40	
Skara slöjdskola:			
Elever från folkskolan	64	200	190
» » allmänna läroverket	60	48	
» » döfstumskolan	36	100	
» af olika klasser	6	100	
Falköpings slöjdskola:			
Elever från landsbygden och Falköping	39	300	183
» » folkskolan	30	70	
» » allmänna läroverket	9	60	
Mariestads slöjdskola:			
Elever från folkskolan	91	140	180
» » allmänna läroverket	11	140	
» af olika klasser	6	140	
Tådene slöjdskola:			
Elever från folkskolan	41	100	130
Äldre elever	14	400	
Stenstorps slöjdskola:			
Elever från folkhögskolan	11	100	100
Medelplana slöjdskola:			
Elever från folkskolan	36	200	150
Mannhems slöjdskola:			
Elever från privatskola	26	120	220
» » sy- och väfskolan	15	300	
Sköfde halmflätningsskola	30	90	70
Vartofta halmflätningsskola	74	—	Hela året

Vid städernas slöjdskolor har dessutom lemnats enskild undervisning i slöjd åt de personer, som mot erläggande af särskild betalning velat deraf sig begagna. Samtliga dessa undervisningsanstalter hafva årligen besökts af den slöjdinspektör, som komitén för ändamålet antagit.

Undervisning i hemslöjd för barn tillhörande Sandhems sockens konfirmations-, folk- och småskolor har meddelats å särskilda afdelningar. Denna undervisning, som ombesörjts af fru Emma Hartelius å Grimstorp, har omfattat sådana kvinliga

arbeten, som förekomma i syskolor, halmflätning samt för gossar i konfirmationsskolan skolagning. Såsom bidrag till bestridande af kostnaden för denna verksamhet har slöjdkomitén årligen beviljat fru Hartelius anslag till belopp af 200 kr.

I öfrigt har undervisning i kvinlig husslöjd meddelats vid Tådene slöjdskola och vid slöjdskolan å Mannheim samt vid särskilda så kallade sy- och arbetsskolor. Trettiotre sådana undervisningsanstalter hafva under de två sista åren af femårsperioden åtnjutit bidrag af slöjdkomitén, nemligen: Skara slöjdskola för flickor 200 kr., sy- och arbetsskolorna i Falköping, i Hjo, i Finnerödja, i Karlsborg, i Stenstorp och å Öfvertorp inom Hvarfs socken hvardera 100 kr. samt en skola å Torsö, en i Ullervad, en i Fägre, fem inom Udenäs socken, en i Broddestorp, en i Levene, tre inom Hjälpås pastorat, en i Rackeby, en i Hangelösa, en i Källby, en i Götene, en i Holmestad, tre inom Medelplana pastorat, en i Kinne-Vedum, en i Fullösa och tre inom Forshems socken hvardera 50 kr., allt årligen. Dessa undervisningsanstalter undergå jemväl tid efter annan inspektion.

För tillgodonjutande af nu omnämnda af slöjdkomitén beviljade bidrag har i allmänhet gällt såsom vilkor, att inom vederbörande kommun eller kommuner tillskjutits ett bidraget motsvarande belopp. Den af slöjdkomitén utöfvade verksamhet har under femårsperioden kunnat ytterligare vidgas, sedan Lands-tinget år 1893 på framställning af komitén beviljat årligt anslag för främjande af pedagogisk slöjdundervisning för gossar vid länets folkskolor. För sådant ändamål har komitén under år 1895 beviljat bidrag åt följande 32 skoldistrikt, hvardera till belopp af 50 kr., nemligen: Sköfde stads, Björsätters, Ullervads, Fredsbergs, Lyrestads, Udenäs, Halna, Karlsborgs, Mölltorps, Fägre, Trästena, Värings, Kyrkefalla, Gredbäcks, Fridene, Daretorps, Vellinge, Sandhems, Utvängstorps, Floby, Skänings-Åsaka, Synnerby, Skallmeja, Vestra Gerums, Larfs, Vester-Bitterna, Vara, Kyrkås, Gösslunda, Strö, Säfvare och Lind-ärva samt Götene.

För slöjdskicklighetens främjande hafva af statsmedel beviljats och ståtts till slöjdkomiténs förfogande 1,100 kr. årligen. Hushållningssällskapet har, enligt hvad förut är omnämndt, nu som tillförne, för ändamålet anvisat 1,500 kr. årligen, och Lands-tingets årliga anslag för samma ändamål har fortfarande uppgått till 5,000 kr., hvarjemte Landstinget för hvaje af åren 1894 och 1895 anvisat 3,000 kr. till främjande af den pedagogiska slöjdundervisningen för gossar vid länets folkskolor.

Bland *uppfostningsanstalter*, som icke tillhöra folkskolans klass, äro i öfrigt att omnämna:

fru Agda Theorells praktiska hushållsskola i Mariestad för danande af dugliga tjenarinnor. I fråga om denna anstalt, vid hvilken årligen 11 frielever varit intagne, återopas de i föregående berättelser meddelade uppgifter;

lägre allmänna yrkesskolan i Lidköping, hvilken skola fortfarande åtnjutit statsanslag 400 kr. och anslag af kommunen till lika belopp årligen;

den i föregående berättelser omnämnda arbetsskolan i Lidköping för fattiga flickor;

det vid Rödesund af Karlsborgs syförening inrättade barnhem, hvarvid lemnats vård åt 10 föräldra- eller eljest värnlösa barn; aftonskolan för undervisning af minderåriga arbetare vid aktiebolaget Vulcans å Tidaholm fabriker; privatskolan å Mannheim vid Tidaholm;

Ärnäs bruksskola, hvori bruksarbetarnes barn erhålla fri undervisning;

Torpelunds flickskola i Lugnäs socken, uti hvilken skola lemnats fri undervisning åt 30 flickor årligen i medeltal.

Beträffande det på grund af Anna Elisabeth Lidbecks testamente anordnade *räddningshemmet i Lidköping* för barn, som blifvit för brott sakfälda eller eljest visat sig vanartiga och ej inom eget hem kunna erhålla ändamålsenlig vård, återopas de i senaste två berättelser och bifogade tabell 7 meddelade upplysningar. Stadgar för denna anstalt blefvo af styrelsen antagne den 14 augusti 1894. Antalet elever har efter år 1890 ökats till 14 eller så många, som med hittills tillgängligt utrymme kunnat intagas. Sju af de elever, som vid anstalten uppfostrats, hafva redan lemnat anstalten och erhållit anställning. Samtliga dessa elever hafva enligt uppgift hittills uppfört sig skickligt och väl samt blifvit af sina nuvarande husbönder väl vitsordade. Af de 14 elever, som vid 1895 års slut tillhörde anstalten, voro 7 från Lidköping, 4 från Mariestad, 1 från Skara, 1 från Skallmeja och 1 från Saleby socken.

Skaraborgs län bildar, enligt lagen den 31 maj 1889, tillsammans med Hallands län, Göteborgs stad, Göteborgs och Bohus län samt Elfsborgs län det fjerde distriktet för ordnande af *döfstummas undervisning*. Den för distriktet gemensamma styrelsen har sitt säte i Venersborg, der distriktets skola är förlagd. I denna skola, om hvars verksamhet berättelse afgifves till Ecklesiastikdepartementet, meddelades år 1895 undervisning åt 37 elever från Skaraborgs län. Nya skolbyggnader hafva under femårsperioden blifvit uppförda och innevarande år fullbordats. Föräldrar och målsmän till döfstumma barn, som i denna skola eller på dess bekostnad åtnjuta underhåll, hafva, enligt Landstingets den 17 september 1890 fattade beslut, fått för en del af detta underhåll erlägga afgift till Landstinget med 100 kr. årligen för hvarje barn.

Den i senaste berättelsen omnämnda i Mariestad inrättade privatskola för döfstumma har upphört.

Läroanstalten i Skara för öfveråriga döfstumma från Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vermlands och Örebro län har deremot äfven under ifrågavarande femårsperiod fortsatt sin verksamhet, hvarom anstaltens styrelse årligen till Ecklesiastikdepartementet afgifvit berättelse.

Det i senaste berättelsen omnämnda af fru Elisabeth Anrep-Nordin upprättade *skolhem för blinda döfstumma* har under femårsperioden till följd af föreståndarinnans flyttning blifvit förlagdt till Venersborg och tillhör således icke vidare Skaraborgs län. Under femårsperioden hafva 2 elever från Skaraborgs län varit i detta skolhem intagne.

Landstinget har nu som under föregående femårsperiod årligen anvisat 3,000 kr., af hvilket anslag beviljats bidrag för underlättande af föräldrars och kommuners utgifter för blinda och sinnesslöa barns underhåll vid derför afsedd anstalt; och har Landstinget år 1894, med bifall till derom genom Länsstyrelsen gjord framställning, medgifvit, att af detta anslag finge för hvarje mindre bemedlad eller obemedlad elev från länet, som intages i berörda skolhem, erläggas årlig afgift till belopp af 200 kr.

Uppfostringsanstalten för sinnesslöa, förlagd å Johannesberg vid Mariestad, har under ifrågavarande tidrymd fortsatt sin verksamhet och förestås fortfarande af fröken Emanuela Carl-

beck, som grundlagt densamma. Beträffande denna anstalt får Kungl. Maj:ts Befallningshafvande först erinra, att, enligt de i berättelsen för åren 1881—1885 meddelade upplysningar, Skaraborgs läns landsting år 1883 förvärfvat eganderätten till länderiet Johannesberg med alla dertill hörande lägenheter jemte byggnader och öfriga tillhörigheter äfvensom till alla för den derå inrättade anstalten afsedda inventarier, sådana de befunnes, när fröken Carlbeck upphörde att förestå anstalten, under vilkor bland andra att nyttjanderätten till fastigheten skulle tillkomma fröken Carlbeck, så länge hon lefde och derstädes upprätthölle anstaltens verksamhet i samma riktning och ungefär enahanda omfattning som dittills. Sedan den i sistnämnda berättelse omnämnda A. W. Winberg genom testamente den 5 juni 1888 ställt till Landstingets förfogande ytterligare 10,000 kr. att användas för anstalten, hafva af dessa medel med upplupna räntor under åren 1890—1892 bekostats uppförande af en tillbyggnad vid vestra flygeln, anordnande å hufvudbyggnadens utsprång af en tredje våning och anbringande af gipstak i samma byggnads källare samt anbringande af vattenledning. I sammanhang med beslutet om sistnämnda arbete uppdrog Landstinget åt utsedde komiterade att träda i underhandling med föreståndarinnan, om att Landstinget måtte vinna större inflytande på anstaltens ledning samt att derefter i öfrigt vidtaga de åtgärder, som kunde anses nödiga för anstaltens blifvande öfvertagande af Landstinget. Den 14 augusti 1892 afgåvo dessa komiterade betänkande i ämnet; och beslöt samma års landsting i anledning häraf, bland annat, att med gillande af komiterades förslag i fråga om bestämmelserna för anstaltens framtida förvaltning utse 5 förtroendemän att fullgöra, hvad enligt samma bestämmelser på dem ankomme, att godkänna de af komiterade föreslagna grunder för sammanslutning emellan Skaraborgs län å ena sidan samt Elfsborgs län, Göteborgs och Bohus län, Hallands län samt Göteborgs stad, eller eventuelt Elfsborgs län ensamt å andra sidan i fråga om gemensamt ordnande och upprätthållande af en uppfostringsanstalt för bildbara sinnesslöe samt ett arbetshem, afsedt att för de ur den egentliga idiotskolan utgångne eleverne utgöra en arbetsskola intill en ålder om möjligt icke öfverstigande tjugufem år, dock utan utslutande af då redan intagne elever, samt att bemyndiga förtroendemännen att i enlighet med de i betänkandet närmare angifna grunder underhandla med vederbörande ombud och, der så ske kunde, å Landstingets vägnar träffa uppgörelse.

På grund häraf och sedan Göteborgs och Bohus läns samt Hallands läns landsting och Göteborgs stadsfullmäktige afböjt den till dem gjorda framställning i ämnet, men Skaraborgs läns landstings anbud deremot blifvit af Elfsborgs läns landsting antaget, träffades den 11 januari 1894 emellan komiterade för sistnämnda två landsting öfverenskommelse om sammanslutning mellan begge länen för gemensamt ordnande och upprätthållande af uppfostringsanstalt och arbetshem för sinnesslöa. Härvid tillerkändes Elfsborgs läns landsting hälften af eganderätten till länderiet Johannesberg med allt hvad dertill hörer samt hälften af Skaraborgs läns landstings rätt till de för den dervarande idiotanstalten afsedda inventarier emot köpeskilling af 34,265 kr., hvarjemte kontrakt upprättades beträffande verkställigheten af nämnda sammanslutning, allt med iakttagande att fröken Carlbeck bibehölles vid den henne medgifna nyttjanderätt till fastighet och inventarier, så länge hon derstädes upprätthölle

anstaltens verksamhet enligt öfverenskommelse. Med anledning af komiterades framställning beslöto båda landstingen samma år, att å Johannesberg skulle uppföras ett för anstalten afsedt skol- och bostadshus af sten, hvarför kostnaden skulle gäldas af den genom berörda köpeskilling och andra tillgängliga medel bildade gemensamma byggnads- och inventariefonden. Denna byggnad, som innehåller 3 skolrum, 1 samlingssal, 10 bostadsrum, matsal och kök m. m., påbörjades under sommaren 1895 och har innevarande år fullbordats. Kostnaden härför har uppgått till omkring 34,000 kronor. Anstalten har genom denna byggnad blifvit i väsentlig mån förbättrad med hänsyn till de materiela hjälpmedlen för utfövan af dess människovänliga och synnerligen behjertansvärda verksamhet.

Vid anstalten, som tillförne emottagit och ännu har elever äfven från öfriga delar af riket, emottagas numera endast undantagsvis elever från andra län än Elfsborgs och Skaraborgs. År 1895 funnos vid anstalten 7 elever från Elfsborgs och 26 elever från Skaraborgs län. Anstalten har under femårsperioden fortfarande åtnjutit årligt understöd af Skaraborgs läns landsting till belopp af 1,000 kr. samt bidrag af statsmedel enligt gällande bestämmelser, hvilket bidrag uppgått år 1891 till 3,700 kr., år 1892 till 3,500 kr. och hvarje af åren 1893, 1894 och 1895 till 4,600 kr. I sammanhang med underdånig ansökning om statsbidrag afgifves ärligen berättelse om denna anstalt.

Den af Skaraborgs län till minne af Konung Oscar II:s och Drottning Sofias silfverbröllophögtid stiftade *asyl för sinnesslöa*, i fråga hvarom återopas de i föregående berättelser och i tabell 7 meddelade upplysningar, har under denna femårsperiod kunnat flytta under eget tak. Sedan nemligen för anstalten inköpts lämplig mark inom Sköfde stads icke planlagda område, hafva derå uppförts en byggnad af sten, innehållande 9 boningsrum, kök, badrum och 2 källare, samt erforderligt uthus; och blef anstalten till denna dess fastighet förflyttad under sommaren 1893. Fastighetens värde beräknas till 12,500 kr. Vid anstalten hafva i medeltal vårdats 10 sinnesslöa ärligen, 4 bland dessa med understöd från fonden.

Här anser sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra erinra, att, sedan *Länsstyrelsens gamla embetshus å Marieholm* genom tidens tand blifvit mer och mer bofälliga och utrymmet befunnits alldeles otillräckligt för behörigt utförande af ständigt växande göromål, samt stadsfullmäktige i Mariestad på begäran af Länsstyrelsen anvisat lämplig byggnadsplats invid Drottninggatan, så har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 30 maj 1891 aflåtit underdånig framställning i fråga om ästadkommande af nytt embetshus. Efter föregående utredning afgaf Kungl. Maj:t proposition i ämnet till 1893 års riksdag, som för ändamålet beviljade anslag till nedsatt belopp, 125,000 kr. I anledning af denna nedsättning måste planen i någon mån omarbetas, hvarefter byggnadsarbetet påbörjades år 1895 och innevarande år afslutats. Detta hus innehåller 14 rum för Länsstyrelsen och dess särskilda afdelningar, 2 rum med kassahalf för ränteriet, 1 rum för domänintendenten, 3 rum för provinslandtmäterikontoret, 1 vaktmästarebostad, 1 vaktrum samt arkivrum m. m. Med berömvärd omsorg uppförd af entreprenörerna, bör detta hus anses vara för sitt ändamål synnerligen lämpligt.

Organisationen af de ordinarie befattningar, hvilkas innehafvare skola öfvervaka och upprätthålla ordning och säkerhet, har under ifrågavarande fem år icke undergått annan förändring, än att enligt nådig föreskrift en polisuppsyningsman blifvit anställd och af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad uti en hvar af köpingarne Tidaholm och Vara. För *polisuppsigten å landsbygden* har anslag af statsmedel fortfarande ärligen utgått; och meddelas till upplysning angående de ställen, der extra polistjenstemän år 1895 varit förordnade att biträda med upprätthållande af ordning och säkerhet, samt de till desse polistjenstemän utgående aflöningar följande uppgifter:

Tjenstgöringsområde.	Polistjenstemän.	Aflöning.			
		Af statsmedel.	Af kommuner.	Af bolag, enskilde eller annan.	Summa.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Den till landsbygden hörande trakten invid Mariestad med den inom samma trakt belägna promenadplats	1	300	—	—	300
Vartofta jernvägsstation	1	400	—	318	718
Kinneulle	1	150	150	—	300
Mösseberg med dess vattenkuranstalt	1	150	—	150	300
Lundsbrunn	1	100	—	100	200
Åxvalla hed och jernvägsstation	1	300	—	—	300
Töreboda jernvägsstation	1	300	100	360	760
Gullspåns jernvägsstation	1	200	50	50	300
Sörby jernvägsstation	1	100	150	—	250
Summa	9	2,000	450	978	3,428

Dessutom hafva särskilde polisuppsyningsmän varit af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnade vid Gössäters och Lundsbrunns jernvägsstationer, utan att likväl desse uppsyningsmän åtnjutit någon aflöning af statsmedel.

Enligt hvad i senaste berättelsen omförmäles, voro samtliga länets städer samt stationssamhället Töreboda då försedde med byggnads- och brandordningar, hvilka fortfarande tillämpades vid denna femårsperiods slut.

Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har, på grund af nådiga skrivelser den 16 december 1892, den 22 september och den 8 december 1893 samt den 26 januari 1894, den 15 mars sistnämnda år meddelat *ordningsföreskrifter* för köpingen Vara samt enligt ingifna förslag fastställt dels byggnadsordning, dels brandordning för köpingen, dels ock instruktion för polisuppsyningsmannen derstädes. För köpingen fastställdes ny stadsplan den 16 december 1892.

I enlighet med nådiga skrifvelsen den 13 juli 1894 har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vidare den 27 mars 1895 meddelat ordningsföreskrifter för köpingen Tidaholm samt fastställt byggnadsordning för densamma och instruktion för den derstädes anstälde polisuppsyningsmannen. Förslag till brandordning och stadsplan för köpingen hade deremot ännu vid femårsperiodens slut icke hunnit fullständigt utarbetas.

Uti städerna hafva under ifrågavarande tidrymd pågått arbeten för ett fullt ändamålsenligt och efter brandstodsbolagens

fordringar lämpadt ordnade af *brandväsendet*, men dessa arbeten hade vid periodens slut ännu icke framkallat åtgärder af beskaffenhet att böra här omförmälas vidare, än att under år 1895 i Falköping bildats en frivillig fast brandkår af omkring 30 man, samt att staden låtit för en kostnad af 2,037 kr. 72 öre uppsätta elektriska brandskåp jemte telegrafledningar såväl till en centralstation å polisvaktkontoret som till en hvar af fasta brandkårens medlemmar och brandchefen.

Sedan nödiga förberedande åtgärder blifvit vidtagne, hafva Åse, Viste, Barne och Laske häradsbor låtit inom Vara köpings område uppföra en prydlig och ändamålsenlig *tingshusbyggnad* för en kostnad af omkring 40,000 kr. Denna byggnad, som fullbordats innevarande år, upplåtes för sitt ändamål från och med den 1 januari 1897, då, enligt hvad förut är omförmäldt, den beslutade sammanslutningen af häradena till ett tingslag träder i verkställighet.

Bland *bank- och låneinrättningar*, som under femårsperioden utöfvat verksamhet inom länet, böra nu som förut särskildt nämnas Skaraborgs läns enskilda bank med hufvudkontor i Sköfde, afdelningskontor i Mariestad, Skara, Lidköping och Falköping samt expeditionskontor i Hjo, Töreboda, Karlsborg, Tidaholm, Vara och Grästorp, Riksbankens afdelningskontor i Göteborg och Jönköping, Hypoteksföreningen mellan delegare i Göteborg och Bohus samt Elfsborgs län med Dalsland samt Smålands med flere provinser hypoteksförening, hvilka två föreningar efter fastställda grunder bedrifvit lånerörelse inom länet, och slutligen Skaraborgs läns städers hypoteksförening.

Skaraborgs läns enskilda bank har under femårsperioden låtit i Sköfde uppföra ett större trevåningars stenhus, hvari inrymmas särdeles lämpliga och smakfullt anordnade lokaler för bankens hufvudkontor och styrelse. Rörande omfånget och beskaffenheten af bankens verksamhet återopas nedanstående *tab. E.*

Förutnämnda två *hypoteksföreningar* hafva under ifrågasvarande fem år till jordegare inom länet utlemnat *amorteringslån* till följande belopp:

År.	Göteb. o. Bohus samt Elfsborgs läns förening.	Smålands m. fl. provinsers förening.
1891	kronor 328,430	1,462,900
1892	> 307,740	536,300
1893	> 605,470	800,500
1894	> 438,520	156,200
1895	> 377,210	324,500
Summa kronor	2,057,370	3,280,400

Skaraborgs läns städers hypoteksförenings ställning var vid 1895 års slut följande:

Tillgångar:

Hypotekskassans amortering, Ser. A	kr.	559,959·80
D:o d:o Ser. C	>	393·10
Delegarnes förskott	>	16,000—
Insättning	>	456—
Delegarnes skuld	>	1,282,197·10
Förvaltningsbidrag	>	75·99
Deposition	>	15,000—
Grundfundsobligationer	>	10,550—
Upp- och afskrifning	>	12,388·55
Extra utlåning	>	13,000—
Inteckningsförynelser	>	260·75
Intresse	>	2,355·98
Inventarier	>	400—
Summa kr.		1,903,037·27

Tab. E. Uppgift å Skaraborgs läns enskilda banks ställning vid utgången af åren 1891—1895.

År.	T i l l g å n g a r i k r o n o r.												
	Grundfunds- hypotek.	Ränte- bärande obligatio- ner.	Kassa- behållning.	Saldo af löpande räk- ning med banker.	Saldo af obetalda räntor.	Fordringar å kreditiv- räkning.	Diskonterade vexlar.	Fordringar mot hypotek eller borgen.	Beroende på lag- sökning.	Beroende på kon- kurs.	Fastighet.	Inventa- rier.	Summa.
1891 .	1,634,508·33	84,800	483,299·07	2,834,968·95	58,159·65	1,724,576·45	4,297,574·50	2,769,860·70	12,013·20	44,604·33	287,800	12,000	14,244,165·18
1892 .	1,651,916·67	84,800	462,525·45	2,635,678·56	104,168·03	1,772,395·80	4,664,704·43	2,955,640·93	14,525·00	31,507·40	262,800	12,000	14,652,662·27
1893 .	1,665,350·00	104,520	479,617·15	3,323,156·26	138,654·39	1,727,487·14	4,639,061·95	3,170,237·00	27,260·00	134,700·08	242,000	12,000	15,664,043·97
1894 .	2,118,500·00	600,670	607,852·59	2,045,986·98	113,661·38	1,623,652·82	5,347,401·45	3,027,061·60	27,332·76	4,000·00	287,000	25,000	15,828,119·58
1895 .	2,072,970·00	886,470	601,546·92	1,708,563·53	97,823·74	1,741,492·62	5,571,866·47	3,194,826·50	1,255·00	25,425·88	275,400	25,000	16,202,640·66
År.	S k u l d e r i k r o n o r.												
	Utelöpande sedlar.	Utelöpande postremis- vexlar.	Innestående å upp- och afskrifnings- räkning.	Saldo af obetalda räntor.	Upptagna lån.	Saldo af löpande räkning med banker.	Lott- egarnes kapital.	Reserv- fonden.	Outdelade vinster.	Innestående å depositions- räkning.	Netto- behållning.	Summa.	Totalbelopp, som strömmat ut och in i bankens samt- liga kassor.
1891 .	1,895,585	340,685·26	1,226,960·29	—	38,194·97	148,007·29	1,700,000	500,000	36,846·87	8,163,072·00	194,813·50	14,244,165·18	241,767,709·63
1892 .	1,858,515	261,763·36	1,206,829·86	—	33,380·82	40,081·58	1,700,000	500,000	76,660·37	8,771,256·00	204,175·28	14,652,662·27	244,802,652·06
1893 .	1,817,265	374,767·98	1,497,819·60	—	33,067·32	94,738·67	1,700,000	500,000	125,835·65	9,360,758·00	159,791·75	15,664,043·97	247,580,661·07
1894 .	1,832,700	334,378·14	1,524,161·24	—	31,882·91	37,608·32	1,700,000	500,000	133,127·40	9,561,630·00	172,631·57	15,828,119·58	265,543,468·49
1895 .	1,867,380	431,060·04	1,908,060·04	76,084·62	231,569·41	46,167·01	1,700,000	500,000	153,258·97	9,090,514·02	198,546·55	16,202,640·66	304,176,369·61

Skulder:

Hypotekskassans förskottslån	kr.	30,700—
D:o amorteringslån, Ser. A	»	1,755,550—
D:o d:o Ser. C	»	87,000—
Intresse	»	128·81
Reservfonden	»	29,658·46
	Summa kr.	1,903,037·27

Inom länet finnas fortfarande följande åtta *sparbanker*: Mariestads sparbank, Lidköpings sparbank, Skaraborgs läns allmänna sparbank, som har sitt säte i Skara, Falköpings sparbank, Sköfde stads sparbank, Hjo sparbank, Åse och Viste härads sparbank, som har sitt säte i Grästorp, och Töreboda allmänna sparbank. Rörande dessa sparbankers uppkomst och verksamhetsområden m. m. finnas upplysningar meddelade i föregående femårsberättelser. För antalet delegare, deras inestående behållningar, räntan derå, sparbankernas egna fonder och sättet, hvarpå de af dem förvaltade medel göras fruktbärande, lemnas årligen redogörelse i den af Statistiska Centralbyrån utarbetade sparbanksstatistik. Här må endast antecknas, att summan af de medel, som länets sparbanker förvaltade vid 1895 års slut, uppgick till 7,679,225 kr. 47 öre. Nytt reglemente är af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt för Mariestads sparbank den 12 juli, för Lidköpings sparbank den 27 september, för Skaraborgs läns allmänna sparbank den 31 oktober, för Falköpings sparbank den 20 november, för Sköfde stads sparbank den 2 augusti och för Hjo sparbank den 30 november, allt 1893, för Åse och Viste härads sparbank den 3 februari 1894 samt för Töreboda allmänna sparbank den 22 januari 1896. I enlighet med gällande föreskrift har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande låtit årligen genom ombud granska samtliga dessa sparbankers räkenskaper, protokoll och lånehandlingar. Dervid har icke förekommit skäl till väsentliga anmärkningar och ombudet har fortfarande vitsordat, att sparbankerna förvaltades på ett sätt, som borde anses innebära full trygghet för insättarne.

Vid 1895 års slut funnos inom länet följande antal *sockenmagasin* med nedannämnda tillgångar:

	Antal.	Tillgångar.	
		Penningar.	Spanmål.
		Kronor.	Hektoliter.
Norra Vadsbo fögderi	6	9,311·00	—
Södra Vadsbo »	—	—	—
Sköfde »	9	12,266·31	1,436·01
Vartofta »	7	2,931·04	45·00
Skara »	—	—	—
Barne »	9	58·00	305·00
Lidköpings »	12	7,554·26	12,864·69
Summa vid 1895 års slut	43	32,120·61	14,650·70
Motsvarande summor vid 1890 års slut	48	25,694·33	12,399·26

Länets rän- och kapitalförsäkringsanstalt, om hvars uppkomst och reglemente upplysningar meddelats i föregående berättelser, har fortsatt sin gagnande verksamhet och äfven under denna femårsperiod omfattats med stadigvarande förtroende.

Sammanräknade beloppet af de uti anstalten hvarje år gjorda insatser har varit:

År 1891	kr.	53,052,	infutet i	1,025	poster.
» 1892	»	145,979,	»	845	»
» 1893	»	77,110,	»	773	»
» 1894	»	48,395,	»	767	»
» 1895	»	44,861,	»	713	»

Lifräntetagarnes antal har varit:

År 1891	13	män,	32	qvinnor.
» 1892	15	»	35	»
» 1893	15	»	41	»
» 1894	17	»	57	»
» 1895	23	»	60	»

Besparingsfondens tillväxt, i afseende å såväl delegarnes antal som sammanlagda behållningen, äfvensom delegarnes fördelning med hänsyn till större eller mindre behållning visas af följande sifferuppgifter:

År.	Antal delegare med behållning af				Summa delegare.	Hela behållningen i kronor.	
	under 10 till 10 kr.	10 till 100 kr.	100 till 1,000 kr.	1,000 till 10,000 kr. och deröfver.			
1891	1,726	3,204	1,394	344	3	6,671	1,301,121·56
1892	1,675	3,307	1,425	343	10	6,760	1,464,432·77
1893	1,722	3,504	1,673	362	10	7,271	1,530,780·63
1894	1,744	3,500	1,692	378	11	7,325	1,583,730·80
1895	1,649	3,584	1,714	391	11	7,349	1,639,037·87

Från länets landsting hafva fortfarande utgått 300 kr. om året, som tillsvidare blifvit anslagna för att bereda befrielse från förvaltningsavgift för smärre, af mindre bemedlade personer i anstalten insatta belopp.

Räntevinsten till besparingsfondens samtliga medlemmar har utgjort 4·7 % år 1891, 4·8 % år 1892, 4·5 % år 1893, 4·4 % år 1894 samt 4·3 % år 1895.

Sammanlagda rän- och arfsvinsten å de till delaktighet i arfsvinsten berättigade belopp utgjorde i %:

År.	Högst.	Lägst.
1891	5·103	4·766
1892	9·049	5·498
1893	5·156	4·668
1894	6·034	4·668
1895	6·183	4·669

Reservfondens behållning utgjorde vid slutet af periodens särskilda år: 14,681·93 kr. år 1891, 14,878·69 kr. år 1892, 15,075·39 kr. år 1893, 15,943·96 kr. år 1894 och 16,629·81 kr. år 1895.

Beträffande placeringen af anstaltens medel och densammes ställning i öfrigt meddelas årligen upplysningar uti Civildepartementets publikation om »Försäkringsväsendet i riket»; och torde således få hänvisas till dessa upplysningar.

Lokalkomitéeer för insatser mottagande finnas i Lidköping, Skara, Sköfde, Falköping, Hjo, Karlsborg, Forsvik, Hellekis och Vara. Enligt nådig resolution den 10 november 1893 har 37 § af anstaltens reglemente blifvit ändrad sålunda, att alla insatser, som göras hos lokalkomitée, skola qwitteras vid hufvudkontoret i försäkringsboken och att lokalkomitée skall för insats lemna interimsvitto, till dess från hufvudkontoret ankommit försäkringsbok, hvaruti insatsen är vederbörligen qwitterad.

För de *brandförsäkringsinrättningar*, som hafva sitt säte inom länet, lemnas redogörelse uti Civildepartementets förutnämnda publikation angående försäkringsväsendet i riket. Vid jemförelse mellan deri lemnade uppgifter och tabell 7 vid senaste berättelsen inhemtas, att alla de vid 1890 års slut inom länet befintliga på ömsesidighet grundade brandstodsbolag under ifrågavarande femårsperiod fortsatt sin verksamhet och inga nya sådana tillkommit. Inom länet funnos således den 31 december 1895 ett bolag, Skaraborgs läns brandstodsbolag, med hela länet såsom verksamhetsområde, samt 25 bolag, hvilkas verksamhetsområde var inskränkt till större eller mindre del af länet. Förstnämnda bolags försäkringssumma, som vid 1890 års slut utgjorde 92,091,110 kr., hade vid femårsperiodens slut ytterligare minskats till 92,021,660 kr. Deremot hade Kållands härads brandförsäkringsbolags försäkringssumma ökats från 5,992,280 till 8,313,930 kr. och Saleby pastorats med flere socknars brandstodsbolags försäkringssumma från 8,268,820 till 10,866,370 kr. Öfriga brandstodsbolagens försäkringssummor hafva ej undergått så stora vexlingar, att desamma böra här särskildt omnämnas.

De försäkringsanstalter, hvilka jemte förutnämnda bolag och föreningar inom länet meddela försäkring mot eldskada, äro fortfarande hufvudsakligen Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet, Städernas allmänna brandstodsbolag, Städernas bolag till försäkring af lösegendom samt aktiebolagen Skandia, Svea, Skåne, Norrland och Fenix. Rörande omfånget af dessa och andra brandförsäkringsanstalters verksamhet inom länet är Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke heller nu i tillfälle att lemna närmare upplysning.

Inom länet finnes icke någon anstalt för meddelande af *försäkring mot sjöskador*. De anstalter, som mest för sådant ändamål anlitas, äro fortfarande sjöförsäkringsaktiebolaget Gauthiod och Sveriges allmänna sjöförsäkringsaktiebolag. Kungl. Maj:ts Befallningshafvande saknar emellertid upplysning angående omfånget och beskaffenheten af de sjöförsäkringsaftal, som inom länet afslutits.

Sedan under femårsperioden två på ömsesidighet grundade *hästförsäkringsbolag* trädt i verksamhet, finnas numera inom länet 7 sådana försäkringsanstalter, nemligen Skaraborgs och Jönköpings läns hästförsäkringsbolag samt Barne härads, Kinne och Kinnefjerdings härads, Kållands härads, Skånings och Lasse härads, Vadsbo härads äfvensom Åse och Viste härads hästförsäkringsbolag. För dessa försäkringsanstalter lemnas likaledes redogörelse uti Civildepartementets ofvannämnda publikation angående försäkringsväsendet, hvartill således torde få hänvisas. Här må endast antecknas, att vid femårsperiodens slut funnos inom länet försäkrade hos dessa anstalter omkring 8,100 hästar för ett sammanräknadt belopp af omkring 2,588,400 kr. I anseende till ofullständighet i vissa uppgifter hafva dessa båda slutsummor icke kunnat med full noggrannhet bestämmas.

Andra än nu omförmälda anstalter med uppgift att meddela försäkring mot skada å egendom hafva icke sitt säte inom detta län. Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget har under femårsperioden med hvarje år vunnit större anslutning bland länets djuregare för försäkring af såväl hästar som nötkreatur. Men i hvad mån befolkningen i öfrigt begagnat sig af utvägen att hos anstalter utom länet taga försäkring mot skada å egendom, kan Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke uppgifva.

För afslutande af andra *lif-försäkringsaftal* än sådana, som utgöra föremål för länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalts verksamhet, anlitas hufvudsakligen aktiebolagen Skandia, Nordstjernan, Thule, Victoria, Svea och Skåne samt Allmänna lif-försäkringsbolaget; hvarjemte olycksfallsförsäkringsaktiebolagen Fylgia och Skandinavien hafva agenturer inom länet. Åtskilliga utländska lif-försäkrings- och olycksfallsförsäkringsanstalter hafva jemväl agenturer inom länet, men Kungl. Maj:ts Befallningshafvande saknar nu som förut anledning antaga, att desamma verksamhet varit af mera afsevärd omfattning. Insigten om fördelen af olycksfallsförsäkring synes mer och mer hafva vunnit utbredning.

Tre allmänna *sjukvårdsanstalter* finnas fortfarande inom länet, nemligen i Mariestad, Lidköping och Falköping, alla omfattande lasarett- och kurhusafdelningar. Med sjukhusen i Mariestad och Falköping äro derjemte fortfarande förenade afdelningar för vård af sinnessjuka.

I senaste berättelsen är omförmäldt, att arbetena för fullständigt ordnande af sjukvårdsinrättningen i Mariestad blefvo afslutade under hösten 1887, då den nya anstalten uppläts för sitt ändamål, samt att förberedande åtgärder vidtagits och beslut fattats om fullständigt ordnande genom nybyggnader jemväl af lasaretten i Lidköping och Falköping. Detta beslut har under nu ifrågavarande femårsperiod blifvit utfördt. Den nya sjukvårdsanstalten i Lidköping var fullt färdig under somnaren 1893 och de nya byggnaderna vid Falköpings lasarett blefvo med 1895 års ingång upplättna för sitt ändamål. Sängplatsernas antal utgör vid sjukvårdsinrättningen i Mariestad 67, inberäknade 3 platser för sinnessjuka, i Lidköping 90 och i Falköping 113, inberäknade 16 platser för sinnessjuka. Vid de två sistnämnda anstalterna är dock tillfälle beredt att för jemförelsevis ringa kostnad kunna anordna ytterligare omkring 40 sängplatser, och utrymmet för de bestämda antalen sängar är sådant, att, då tilloppet af sjuke varit ovanligt stort, antalet sjukplatser kunnat tillfälligtvis uppbringas icke obetydligt utöfver det bestämda. Alla tre anstalterna torde kunna sägas fullt motsvara nutidens högt ställda anspråk å sådana.

Kostnaderna för åstadkommande af dessa anstalter kunna i runda tal beräknas för: anstalten i Mariestad 194,400, den i Lidköping 240,000 och den i Falköping 350,700 kr. Summan, 785,100 kr., utgör således det belopp, som länets landsting utöfver kostnaderna för nya inventarier uppoffrat för att bringa lasarettsväsendet i det mönstergilla skick, hvari detsamma nu befinna sig.

Rörande antalet vårdade personer samt anstalternas inkomster och utgifter meddelas upplysningar i *tab. F* (sid. 33).

För alla åren hafva *legosängsavgifterna* varit bestämda sålunda: för lasarett- och kurhuspatienter, som begagnat enskildt rum 2 kr., om de tillhört länet, men i annat fall 2 kr. 50 öre; för sådane sjuke, som tillhört annat lasarett-distrikt och icke varit berättigade till fri vård, 1 kr., då de begagnat allmänna sjuksalarna; för patienter å halfenskiöldt rum 1 kr., om de tillhört länet, men i annat fall 1 kr. 50 öre; för därhuspatienter 75 öre; samt för alla öfrige sjuke, med undantag af kurhuspatienter, de der åtnjutit fri vård, 60 öre, allt för hvarje dag.

De årligen influtna legosängsavgifternas sammanräknade belopp har utgjort:

År.	Mariestad.	Lidköping.	Falköping.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1891	7,786.75	9,134.40	12,419.60
1892	8,029.35	12,717.46	11,806.70
1893	8,248.78	16,042.95	11,620.95
1894	8,193.30	16,075.04	11,210.75
1895	9,639.01	16,078.80	20,185.10

Hvad utöfver influtna legosängsavgifter erfordrats för bestridande af sjukvårdsinrättningarnes årliga utgifter har utgått dels af *sjukvårdsavgiften*, som för hvarje af de fem åren varit bestämd till 50 öre för man och 25 öre för qvinna, hvilken erlagt mantalspenningar, dels ock af särskilda för ändamålet beviljade anslag, hvilkas sammanräknade belopp under alla åren uppgått till 83,775 kr.

Den i föregående berättelser omförmälda *sjukstugan* i Skara, hvarest finnes plats för 20 patienter, har fortfarande varit upplåten för sjukas vårdande, hvarjemte garnisonssjukhuset å Karlsborg varit tillgängligt för de patienter, som skola der vårdas. Sjukstugan i Skara är emellertid egentligen afsedd att, då behof deraf yppar sig, användas som epidemisjukhus.

Sådana finnas numera anordnade i alla länets sex städer.

I Töreboda är kolerasjukstuga anordnad, men i öfrigt torde de flesta kommuner å landsbygden hafva inskränkt sina åtgärder med anledning af kungl. kungörelsen den 14 juli 1893 och Medicinalstyrelsens kungörelse den 13 juli 1894 till att såsom sjukstuga anmäla något inom kommunens område befintligt mer eller mindre lämpligt hus, som stått obegagnadt, samt träffa af tal med någon person, som åtagit sig att vid förefallande behof inställa sig såsom sjukvårdare. Det har dock beträffande ett stort antal kommuner blifvit anmaldt, att åtgärderna i detta

hänseende kunna anses tillfredsställande. Besigtningmän hafva nog enligt föreskrift i nämnda kungörelser blifvit antagne inom de flesta kommuner, men deras verksamhet har dessbättre icke behöft tagas i anspråk.

Angående *Jaquette Du Rietz lasarett- och fattigförsörjningsinrättning*, hvars lasarettbyggnad är förlagd vid helso-brunnen Lundsbrunn, åberopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som finnas meddelade i föregående berättelser. Någon förändring i fråga om denna anstalts inkomstkällor samt omfånget och beskaffenheten af dess verksamhet har icke under ifrågavarande tidrymd inträffat. Å anstaltens lasarett hafva årligen under en tid af fem veckor vårdats 30 patienter, hvilka erhållit sjukvård och underhåll utan afgift. Till dessa friplatser anmäla sig årligen ett vida större antal sökande, än som kunnat antagas. Friplatserna få i allmänhet bibehållas under tre år.

I fråga om *helsobrunnar och balorter* inom länet äro upplysningar meddelade i föregående berättelser. Vid den äldsta af dem, Lundsbrunn, finnes utom förutnämnda lasarett det så kallade allmänna lasarettet, om hvars tillkomst och beskaffenhet åberopas förut meddelade uppgifter. Årligen hafva å detta lasarett intagits 120 medellöse sjuklingar från länet, fördelade på två terminer, hvarje termin om fem veckor. Dessa patienter, hvilka erlägga inskrifningsavgift till belopp af 2 kr., måste sjelfve hålla sig kost, men åtnjuta i öfrigt fri brunnsdrickning, läkarevård och bostad, hvarjemte fria bad kunnat dem beredas, derigenom att Landstinget fortfarande under denna femårsperiod anvisat 1,000 kr. årligen för berörda ändamål. År 1892 har det vid anstalten befintliga större badhus genom tillbyggnad erhållit en ny, tidsenligt inredd afdelning, afsedd för första klassens badgäster.

Vid Djursätra brunns- och badinrättning hafva omkring 50 fattiga kurgäster årligen erhållit bad och läkarebehandling afgiftsfritt, derigenom att Landstinget fortfarande för ändamålet anvisat 500 kr. årligen. Anslag till sistnämnda belopp har jemväl årligen utgått af Landstingets medel för beredande af fri badkur åt fattige sjuke vid Mössebergs vattenkuranstalt. I öfrigt äro nu som förr att märka brunns- och badanstalten vid Himmelskällan samt vattenkuranstalterna i Sköfde och Hjo.

Enligt tillgängliga upplysningar har antalet kurgäster årligen i medeltal uppgått: vid Lundsbrunn till 726, vid Djursätra till 400, vid Himmelskällan till 100, vid Mösseberg till 787, i Sköfde till 293 och i Hjo till 509.

För *sjukvården* inom länet funnos vid femårsperiodens slut en provinsialläkare, bosatt i Mariestad, hvilken tillika är förste provinsialläkare, fem provinsialläkare, bosatte i städerna Lidköping, Hjo och Falköping samt i Vara och Hofva, en biträdande provinsialläkare, bosatt i Mariestad, tre extra provinsialläkare, bosatte en i Gråstorp, en i Töreboda och en i Tidaholm, tre lasarettläkare, två militärläkare å Karlsborg, sex stadsläkare, af hvilka de i Lidköping och Falköping tillika äro militärläkare, en andre stadsläkare i Skara, hvilken tillika är militärläkare. Derjemte funnos enskilde praktiserande *läkare*: en i Mariestad, två i Lidköping, två i Sköfde, af hvilka den ene är militärläkare, en i Hjo, som tillika är militärläkare, en i Falköping, två i Vara, en i Tidaholm, en bosatt å hemmanet Underbacken i Mölltorps socken, hvilken tillika är militärläkare, samt en bosatt å Persberg inom Våmbs socken, hvilken tillika är badintendent. De

Tab. F. Lasarett och kurhusen i Mariestad, Lidköping och Falköping åren 1891—1895.

År.	Antal vårdade personer.			Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
	Å lasarett-afdelningen.	Å kurhus-afdelningen.	Summa.		
<i>Mariestad.</i>					
1891	443	6	449	25,623.40	26,999.43
1892	494	9	503	25,364.16	26,167.84
1893	515	6	521	27,777.24	27,889.66
1894	488	10	498	27,952.13	28,134.06
1895	457	7	464	27,968.68	27,268.40
<i>Lidköping.</i>					
1891	528	2	530	27,360.73	28,369.12
1892	652	—	652	26,783.35	30,663.41
1893	875	8	883	40,701.09	40,822.07
1894	882	—	882	39,635.44	41,285.36
1895	936	4	940	48,023.08	51,379.99
<i>Falköping.</i>					
1891	666	23	689	32,413.45	31,683.17
1892	606	9	615	34,187.90	34,099.87
1893	630	16	646	30,620.08	30,345.06
1894	603	28	631	34,244.35	34,216.13
1895	982	27	1,009	45,881.93	60,649.91

sålunda tillgänglige läkarne synas i allmänhet vara tillräcklige för behovet.

Beträffande länets indelning i *provinsiälläkaredistrikt* och områdena för de extra provinsiälläkarnes tjänstgöring äro upplysningar meddelade i föregående berättelser. Under femårsperioden har i fråga härom ingen annan förändring egt rum, än att genom nådigt bref den 8 december 1893 föreskrifvits, dels att den 1 januari 1894 skulle öfverflyttas Forshems, Fullösa och Kinne-Vedums socknar från Lidköpings till Mariestads provinsiälläkaredistrikt, Fyrunga socken och den del af Tråvads socken, som ditills tillhört Lidköpings provinsiälläkaredistrikt, från sistnämnda distrikt till Naums distrikt, samt Vätölösa och Ledsjö socknar från Mariestads distrikt till Lidköpings distrikt, dels att Naums distrikt derefter skulle benämnas Vara provinsiälläkaredistrikt.

Tandläkareyrket utöfvas inom länet af fyra examinerade tandläkare, bosatte i städerna Mariestad, Skara, Lidköping och Sköfde.

Vid femårsperiodens utgång funnos inom länet 1 *fältskär*, bosatt i Mariestad, samt 3 sjukgymnaster, bosatte två i Skara och en i Lidköping.

Barnmorskor funnos år 1895 till ett antal af 21 i städerna och 93 å landsbygden eller tillsammans 114, hvilket antal kan anses någorlunda tillräckligt.

Vaccinatörernas antal var samma år 205, hvaraf 13 i städerna och 192 å landsbygden.

Djurläkareyrket utöfvades år 1895 inom länet af 1 länsveterinär, föreståndaren vid veterinärinrättningen i Skara, 12 distriktsveterinärer, hvilka afönas af Landstinget och Hushållningssällskapet, samt 8 andra praktiserande veterinärer, af hvilka två tillika äro bataljonsveterinärer.

Inom länet finnas fortfarande 10 *apotek*, nemligen ett i hvarje af länets sex städer, ett i Karlsborg, ett i Hofva, ett i Töreboda och ett i Vara, samt 1 *medikamentsförråd* i Tidaholm.

De i senaste berättelsen omförmälda *matvarustadgar* för Mariestad, Skara och Sköfde gälla fortfarande.

Från och med femårsperiodens början har nådiga instruktionen den 31 oktober 1890 för läkare, som äro för helso- och sjukvården inom visst område anstälde, äfvensom för andra, som utöfva läkarekonsten, vunnit tillämpning. Det lider intet tvifvel, att härigenom åstadkommits mycket afsevärda förbättringar i afseende å helsevården inom länet. Förste provinsiälläkarens årliga berättelser bära derom ojäfaktiga vittnesbörd. Dennes årliga inspektionsresor samt läkarnes bemödanden i öfrigt torde ock hafva medfört, att *helsevårds- och kommunalnämnderna* med mera nit och omsorg än tillförne fullgöra, hvad dem i afseende å sundhetspolisen åligger, om än mycket ännu kan i fråga härom vara öfrigt att önska. Anmärkningar i berörda hänseende hafva emellertid icke förekommit af beskaffenhet att böra i denna berättelse omförmälas.

Statistiska Centralbyråns årligen offentliggjorda berättelser innehålla upplysningar beträffande *fattigvården* och hvad dermed sammanhängar. Dessa upplysningar gifva icke anledning till särskildt yttrande i denna berättelse.

Åt den i 28 § af gällande fattigvårdsförordning uttalade grundsats, att ingen må för äfventyret af framtida fattigvårdstunga förmenas rätt att välja vistelseort, har Kungl. Maj:ts Be-

fallningshafvande fortfarande sökt gifva helgd gent emot kommunernas försök att från sig utestänga eller aflägsna personer, som befaras blifva i behof af fattigunderstöd. Benägenheten för sådana försök har under ifrågavarande tidrymd åtminstone icke tilltagit.

Tabell 7 lemnar upplysning angående *fromma stiftelser*, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar inom länet.

Af sjukkassorna voro år 1895 ett antal af 23 inregistrerade samt åtnjöto förvaltningsbidrag till sammanräknadt belopp af 1,290 kr.

I öfrigt är med anledning af de i denna tabell lemnade uppgifter icke något att omförmäla, utöfver hvad som redan i denna och föregående berättelser blifvit meddeladt.

I *länets städer*, med undantag af Hjo, utöfvas kommunernas beslutanderätt i ordnings- och hushållningsmål af stadsfullmäktige.

Utöfver hvad på särskilda ställen i denna berättelse och uti dervid fogade tabeller finnes upplyst, anser sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra här särskildt omförmäla följande.

Ett för ändamålet bildadt aktiebolag har i Mariestad låtit uppföra och till allmänt begagnande upplåta ett prydligt och tidsenligt badhus.

I Skara har en ganska liffig byggnadsverksamhet varit rådande, särskildt söder om Lidköping—Skara—Stenstorps jernväg, hvarest en ny stadsdel uppvuxit.

På bekostnad af Statens jernvägstrafiks pensionskassa har invid Sköfde stads planlagda område uppförts ett större stenhus, hvori bostad bereds för nära nog hela den talrika betjeningen vid statens jernvägsstation i Sköfde. Stadens vatten- och kloakledning har under femårsperioden ytterligare utvidgats; och blef under år 1895 en äldre, länge begagnad ledning omlagd med glaserade Höganäsrör.

Aktningsvärda bemödanden för utveckling och framåtskridande hafva jemväl i öfrigt inom städerna förekommit.

Men under femårsperiodens sista månad träffades residensstaden af ett olycksslag, som måste under lång tid hämma dess utveckling. Den 6 december 1895 blefvo icke mindre än 35 af Mariestads bäst bebyggda tomter fullständigt afbrända genom en härjande *eldsvåda*, hvars vidare framfart till följd af rådande orkanlik storm och andra ogynsamma förhållanden endast med största svårighet och ansträngning kunde hejdas. Samhället har dock icke hängifvit sig åt modlös och dådlös sorg, utan söker efter förmåga återupprätta, hvad som förstörts, så att den afbrända stadsdelen må kunna ånyo resa sig i föryngrad och förskönad gestalt. Men redogörelsen för åtgärderna i detta hänseende tillhör icke denna berättelse.

Var olyckan stor, så hade dock samhället att glädja sig åt många till hjertat gående bevis på offervilligt deltagande. Landets konung och drottning, kronprinsen och kronprinsessan, hertigen af Vestergötland samt kommuner, bolag, föreningar och enskilde i stort antal såväl inom alla delar af riket som i utlandet skyndade att för lindrande af nöden bland de brandskadade sända frikostiga bidrag i penningar och varor. Der-

jemte ställes för samma ändamål till Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande 5,000 kr. statsmedel, hvaraf emellertid endast 2,729 kr. 25 öre tagits i anspråk. Med sistnämnda belopp inberäknadt uppgå penningegåfvorna tillsammans till 24,092 kr. 46 öre, som genom nödhjelpscommitén dels jemte varorna utdelats och komma att utdelas bland fattige brandskadade och dels användts för uppförande af så kallade baracker samt åtgärder i öfrigt till beredande af bostäder åt fattige husville.

Genom omnämnande af dessa gåfvor har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande velat här gifva förnyadt uttryck åt sin och samhällets djupt kända tacksamhet härför. Medkänslan och den uppmuntrande välvilja, som genom gåfvorna lagts i dagen, skola städse bevaras i kär hågkomst.

Mariestad, i landskansliet, den 12 december 1896.

C. A. SJÖCRONA.

A. M. Bolinder.

H. Annéus.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I SKARABORGS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.	2.			3.			4.			5.			6.			7.			8.			9.			10.		
	Den 31 december, enligt presterskapets uppgifter.									Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.																	
	Hela folkmängden.			Deraf fric från mantals- penningar.			Hela folkmängden.			Deraf fric från mantals- penningar.																	
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.												
Landsbygden	år 1891	109,083	115,617	224,700	109,968	116,395	226,363	54,488	58,372	112,860																	
	1892	108,521	114,938	223,459	109,176	115,791	224,967	54,014	58,044	112,058																	
	1893	107,945	114,066	222,011	108,414	114,911	223,325	53,316	57,168	110,484																	
	1894	108,298	114,157	222,455	108,351	114,548	222,899	52,736	56,629	109,365																	
	1895	108,593	114,066	222,659	108,350	114,711	223,061	51,705	55,998	107,703																	
Mariestads stad	år 1891	1,359	1,820	3,179	1,340	1,829	3,169	584	749	1,333																	
	1892	1,427	1,881	3,308	1,428	1,883	3,311	641	761	1,402																	
	1893	1,455	1,917	3,372	1,457	1,920	3,377	668	783	1,451																	
	1894	1,498	1,913	3,411	1,482	1,910	3,392	704	803	1,507																	
	1895	1,477	1,896	3,373	1,456	1,877	3,333	679	782	1,461																	
Skara stad	år 1891	1,634	2,195	3,829	1,643	2,182	3,825	843	1,008	1,851																	
	1892	1,631	2,209	3,840	1,644	2,192	3,836	839	1,029	1,868																	
	1893	1,666	2,221	3,887	1,637	2,211	3,848	817	1,023	1,840																	
	1894	1,744	2,268	4,012	1,682	2,225	3,907	852	1,008	1,860																	
	1895	1,818	2,319	4,137	1,756	2,275	4,031	875	1,010	1,885																	
Lidkopings stad	år 1891	2,304	2,924	5,228	2,293	2,920	5,213	987	1,121	2,108																	
	1892	2,327	2,947	5,274	2,327	2,944	5,271	999	1,101	2,100																	
	1893	2,332	2,968	5,300	2,336	2,961	5,297	991	1,088	2,079																	
	1894	2,332	2,978	5,310	2,341	2,998	5,339	1,014	1,148	2,162																	
	1895	2,345	3,012	5,357	2,365	3,020	5,385	1,039	1,182	2,221																	
Skofde stad	år 1891	1,881	2,483	4,364	1,867	2,420	4,287	844	948	1,792																	
	1892	1,869	2,460	4,329	1,847	2,420	4,267	819	912	1,731																	
	1893	1,872	2,519	4,391	1,900	2,548	4,448	883	1,019	1,902																	
	1894	1,933	2,563	4,496	1,970	2,628	4,598	968	1,172	2,140																	
	1895	1,935	2,594	4,529	2,071	2,730	4,801	984	1,204	2,188																	
Hjo stad	år 1891	637	819	1,456	638	826	1,464	343	435	778																	
	1892	614	807	1,421	615	815	1,430	332	421	753																	
	1893	635	812	1,447	636	815	1,451	353	419	772																	
	1894	650	824	1,474	659	830	1,489	347	423	770																	
	1895	662	831	1,493	668	844	1,512	353	448	801																	
Falkopings stad	år 1891	1,282	1,547	2,829	1,292	1,548	2,840	689	787	1,476																	
	1892	1,266	1,522	2,788	1,266	1,529	2,795	681	777	1,458																	
	1893	1,283	1,536	2,819	1,292	1,547	2,839	682	749	1,431																	
	1894	1,305	1,576	2,881	1,309	1,588	2,897	694	786	1,480																	
	1895	1,332	1,634	2,966	1,342	1,647	2,989	694	782	1,476																	
Hela lanet	år 1891	118,180	127,405	245,585	119,041	128,120	247,161	58,778	63,420	122,198																	
	1892	117,655	126,764	244,419	118,303	127,574	245,877	58,325	63,045	121,370																	
	1893	117,188	126,039	243,227	117,672	126,913	244,585	57,710	62,249	119,959																	
	1894	117,760	126,279	244,039	117,794	126,727	244,521	57,315	61,969	119,284																	
	1895	118,162	126,352	244,514	118,008	127,104	245,112	56,329	61,406	117,735																	

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I SKARABORGS LÄN ÅR 1895.

1. Fideikommissinnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättning- gar.	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.					Summa.	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Helge Lilliestierna	Ek	Ek.	—	—	3½	2¾	6¼	—	—	274,000	—	—	274,000	
Friherre G. A. Leijonhufvud	Fåleberg	Hasle.	—	—	—	6½	6½	—	—	208,000	—	—	208,000	
Friherre A. von Düben	Hallandsberg	Trästena.	—	2	½	2½	5	—	—	150,600	—	—	150,600	
Grefve Valter Spens	Stora Bäckabo	Friggeråker.	—	—	3½	1½	4¾	1	—	81,000	—	—	81,000	
Fröken Anna Mannerfelt	Trästena	Bjerka.	—	1	5¾	1½	8¼	—	—	220,000	—	—	220,000	
Kaptenen C. M. P. Scheffer	Fårdala	Åsle. Tiarp. Hvarf. Högstena. Ljunghem.	—	—	2¼	5¾	—	—	—	155,200	—	—	—	
			—	—	—	2½	—	1	—	49,500	—	4,800	—	
			—	—	—	2½	—	—	—	43,700	—	—	—	
			—	—	—	1	—	—	—	16,700	—	—	—	
			—	—	—	1	14¼	—	—	24,000	—	—	298,900	
f. d. Löjtnanten C. P. Härleman	Asstorp	Norra Vånga. Qvånum. Sörby.	—	—	1	7¾	—	—	—	30,400	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	22,000	—	—	—	
			—	—	—	¾	3¾	—	—	9,000	—	—	61,400	
Kammarjunkaren A. Fock	Höfrö	Grolanda. Sörby. Jåla. Floby. Göteve.	1¾	—	1¾	7¼	—	—	—	151,200	—	—	—	
			—	—	—	1½	—	—	—	23,500	—	—	—	
			—	—	2¾	5¾	—	—	—	171,600	500	—	—	
			—	1½	—	5½	—	4	—	114,500	—	—	—	
			—	—	1	—	26¼	—	—	27,400	—	—	488,700	
Ingeniör G. W. Pålman Stjernsparre	Ågården	Råda. Rackeby.	—	—	1½	2¾	—	3	1	127,000	1,000	—	—	
			—	—	4	—	8¾	—	—	131,000	—	—	259,000	
F. L. Björnberg	Djupsås Stora	Essunga. Foglm. Barne-Åsaka. Malma.	—	—	1	1¾	—	—	3	101,600	20,000	400	—	
			—	—	—	1	—	—	—	29,000	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	8,000	—	—	—	
			—	—	—	—	3¾	—	—	—	—	400	159,400	
		Summa	1¾	5¾	27½	53¾	86¾	9	4	2,168,900	21,500	5,600	2,196,000	

Tab. 4 och 5.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SKARABORGS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. satt jord.	10. Antal verk och inrättning- gar (fastig- heter i studer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.					Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Göta kanalbolag	Gjersbacken med underly- dande	Elgarås.	—	1 8/16	—	—	—	4	2	178,000	1,500	—	—	
	En skogstrukt	Finnerödja.	—	—	—	—	—	1	—	50,000	—	—	—	
	Riddarhagen, Nolgården o. Påfvelstorp	Fågre.	—	5/8	1/8	—	—	—	—	79,400	—	—	—	
	Björstorp och Edet	Undenäs.	—	—	—	3/16	—	—	2	16,000	24,000	—	—	
	Marhult Lilla	Ransberg.	—	2/4	—	—	—	—	—	2,000	—	—	—	
	Fyrbåken	Karlsborg.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,500	—	353,400	
			—	—	—	—	2 5/16	—	—	—	—	—	—	

Skaraborgs län.

39

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SKARABORGS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal samt jord.	10. Antal verk och inrättning- ar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Bofors-Gullspångs aktiebolag	Knektetorp med underl. Torpeskoga med d:o	Amnehärad. Finnerödja.	—	$\frac{5}{16}$	—	$\frac{1}{4}$	—	2	4	33,100	68,000	—	441,400	
Laxå bruks aktiebolag	Ramsnäs med d:o Fallet	» Tived.	—	$\frac{1}{16}$	—	$\frac{5}{12}$	—	6	5	325,300	15,000	—		
Forsviks aktiebolag	Forsvik	Undenäs. Mölltorp.	—	$\frac{3}{8}$	1	$\frac{3}{4}$	—	—	4	240,500	—	—	316,500	
Lagerfors aktiebolag	Pulsängen	Bellefors.	—	$\frac{1}{8}$	—	—	—	—	—	63,000	7,000	—		
Lunne qvarnaktiebolag	Lunne stora qvarn	Götlunda.	—	—	—	—	—	—	—	221,500	176,000	—	455,900	
Aspa bruks aktiebolag	Igelbäcken Åboholm	Undenäs. Tived.	—	$\frac{3}{8}$	—	—	—	—	1	58,400	—	—		
Bölets mangangruvaktiebolag	Bölet	Undenäs.	—	$\frac{1}{16}$	—	—	—	—	—	20,000	12,600	—	32,600	
Moholms valsqvarns aktiebolag	Mo qvarn	Mo.	—	—	—	—	—	—	—	1,500	16,000	—		
Sköfde industriaktiebolag	Käplunda	Sköfde s:n.	—	1	—	$\frac{1}{4}$	—	—	—	153,500	16,500	—	341,400	
Klagstorps landtbruksaktiebolag	Klagstorp	NorraKyrketorp. Hagelberg. Sjogerstad.	—	$\frac{2}{8}$	1	$\frac{1}{2}$	—	—	—	165,900	5,500	—		
Mösebergers vattenkurinrättnings ak- tiebolag	Mösebergers badaustalt	Falköps: Vestra. Friggeråker.	—	$\frac{3}{8}$	—	—	—	—	—	26,000	6,000	—	32,000	
Falköpings kalkbruksaktiebolag	Karleby Uddagården m. m.	Karleby.	—	$\frac{1}{8}$	—	$\frac{1}{16}$	—	—	—	—	60,000	—		
Tidaholms bruks aktiebolag	Tidaholm Holmag. m. m.	Agnatorp.	—	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{3}$	—	—	—	—	60,000	—	60,000	
Tändsticksfabriksaktiebolaget Vulcan	D:o d:o m. m.	»	—	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{2}$	—	—	—	—	60,000	—		
Holma spinneriaktiebolag	Holma spinneri	Baltak.	—	—	—	—	—	—	—	—	60,000	—	60,000	
Blixstens träförädlingsaktiebolag	Blekstorp	Fridene.	—	—	—	—	—	—	—	—	1,500	—		
Tidafors sulfitaktiebolag	Kyrkeqvarnsträmassefabrik Klämmestorp	Sandhem. Utvängstorp.	—	—	—	—	—	—	—	—	52,900	—	181,800	
Härlingstorps aktiebolag	Härlingstorp	Norra Ving.	—	1	$\frac{3}{2}$	1	—	—	—	78,900	—	—		
Hellekis aktiebolag	Hellekis	Medelplana. Vesterplana. Österplana. Forshem.	—	$\frac{1}{8}$	1	$\frac{3}{2}$	—	—	—	—	245,000	10,000	—	716,000
Gössüters bruks aktiebolag	Gössüter	Österplana. Fullösa.	—	$\frac{3}{4}$	—	$\frac{2}{8}$	—	—	—	66,500	—	—		
Aktiebolaget D. Carnegii & Co	Årnäs	Forshem. Lugnäs.	—	$\frac{7}{16}$	$\frac{2}{8}$	—	—	—	—	223,000	158,000	—	216,400	
Aktiebolaget Secularis	Skofteby källa	Norra Härene.	—	—	—	—	—	—	—	12,000	1,500	—		
Mariestads bryggeriaktiebolag	Manilla	Mariestad.	—	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	99,700	
Katrinefors aktiebolag	Katrinefors	»	—	—	—	—	—	—	—	188,700	17,500	—		
Mariestads badhusaktiebolag	Badhus med park	»	—	—	—	—	—	—	—	5,200	10,000	—		
Mariestads fiöckscolehnsaktiebolag	Tomten n:r 135	»	—	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	10,000	
Aktiebolaget Lidköpings mejerier	—	Lidköping.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,900	60,000		62,900
Lidköpings bryggeriaktiebolag	—	»	—	—	—	—	—	—	—	10,200	216,000	—	220,200	
			—	—	—	—	—	—	—	—	8,000	—		8,000
			—	—	—	—	—	—	—	—	23,000	—	23,000	
			—	—	—	—	—	—	—	—	38,700	—		38,700
			—	—	—	—	—	—	—	—	122,600	—	122,600	

Lidköpings tändsticksfabriks- och ångsågsaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	—	158,500	—	158,500
Aktiebolaget Lidköpings mekaniska verkstad	—	—	—	—	—	—	—	1	—	55,200	—	55,200
Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägsaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	1,000	68,000	—	69,000
Sköfde vattenkurs nya aktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	5,000	20,000	—	25,000
Sköfde nya utskänkingsaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	—	85,000	—	85,000
Sköfde mekaniska verkstads aktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	2,600	143,100	—	145,700
Sköfde gas- och fotogenaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	—	10,600	—	10,600
Hotellaktiebolaget	—	—	—	—	—	—	—	1	—	150,000	—	150,000
Sköfde flickskolas aktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	—	17,500	—	17,500
Sköfde ridhusbolag	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	3,000
Hjo bryggeriaktiebolag	Tomt nr 74 med jord	Hjo.	—	—	—	—	—	1	28,800	9,000	—	37,800
Hjo—Stenstorps jernvägsaktiebolag	Tomt nr 22	»	—	—	—	—	—	1	—	10,500	—	10,500
Aktiebolaget Hjo vattenkuranstalt	Badhus med park	»	—	—	—	—	—	1	—	70,000	—	70,000
Hjo bryggeriaktiebolag	Hotell med villor	»	—	—	—	—	—	7	—	103,500	—	103,500
Bryggeriaktiebolaget Victoria	Tomt nr 27 och 29	Falköping.	—	—	—	—	—	1	—	104,500	—	104,500
Summa			—	28,103,107,52	14,041,030	30,925,115,2	73,127,853,161,280	46	61	3,428,900	2,857,700	6,286,600

Tab. 5 och 6.

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I SKARABORGS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	M a n t a l.					9.	10.	T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor) *					
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.		8. Summa.			Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. Jordbruksfastighet.	12. annan fastighet (utom frälseränta).	13. Frälseränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.									
Norske undersåten kabinettskammarherren B. H. M. Morgenstjerne Stang	Monäs	Södra Fogelås.	—	—	2	3	5	—	—	155,000	—	—	155,000		
Danske undersåten enkefru Julia Rauert	Källeberg	Mularp. Slöta.	—	—	1	1 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{3}{4}$	1	—	116,500 11,800	—	—	128,300		
Tyske undersåten professor O. Beumer i Greifswald	Hjellö	Södra Fogelås.	—	—	3	1 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	—	1	95,000	5,000	—	100,000		
Engelske undersåtarne Alsing & Cni	Karlsholme	Mariestad.	—	—	—	—	—	—	1	5,000	48,000	—	53,000		
Amerikanske undersåten A. Karlgren	Hus nr 19 vid Mösseberg	Friggeråker.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000		
Summa			—	—	6 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{1}{4}$	11 $\frac{3}{4}$	1	3	383,300	58,000	—	441,300		

Tab. 7.

FRÖMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I SKARABORGS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter räknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å Landsbygden.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Clarsbergiska fonden.	Räntan utdelas till fattiga enkör inom Hofva.	Helena Clarsberg, enkefru.	1826 ⁹ / ₁₂	12	35	1,000	—	Kommunalnämnden i Hofva.	1)
Ramsayska d:o.	Räntan skall utdelas till fattige, företrädesvis från Multorps egendom.	Allau Ramsay, landbrukare.	1882 ⁶ / ₂	—	—	244	—	D:o d:o.	
Camitzska donationsfonden.	Räntan utdelas till de fattige inom Finnerödja socken, som utgått från Skagersholm eller dess gods.	G. Camitz, brukspatron, och hans fru.	1865 ¹⁶ / ₁₂	18	275	5,000	—	D:o i Finnerödja.	
Nils Jonssons och hans hustrus fond.	Räntan utdelas till fattige inom Ullervads kommun.	N. Jonsson, landbrukare, och hans hustru.	1860 ²⁴ / ₆	1	6	167	—	D:o i Ullervad.	
Forsellska donationen.	D:o d:o d:o.	Isak och Katarina Forsell.	1851 ¹¹ / ₁₂	2	6	160	—	D:o d:o.	
Fru Segerdahls fond.	Inköp af fattiggård.	Sofie Segerdahl, fru.	1879 ²⁶ / ₄	—	—	3,088	—	D:o d:o.	
Anders Johanssons d:o.	D:o.	A. Johansson, landbrukare.	1886 ²⁵ / ₁₀	—	—	748	—	D:o d:o.	
Undéniska donationsfonden.	Understöd till fattige inom Undenäs och Tiveds församlingar, helst enkör med flere barn.	Anders Undén, handlande.	1837 ²¹ / ₂	140	552	11,040	—	Pastor och kyrkovårdar.	
Siggelkowska donationen.	Euligt gammal häfd utdelas räntan till en fattig aktningvärd enku.	Siggelkow, pastor.	Okänt	1	3	50	—	Pastor i Ransberg.	
Gullbergiska fonden.	När räntan vuxit till 500 kr., fördelas den bland socknens fattige.	Anders Gullberg, landbrukare.	1866 ²⁶ / ₁	—	—	295	—	Kommunalnämnden i Fägre.	
Fleetwoodska donationskassan.	Understöd åt 3 fattiga enkör.	G. M. Fleetwood, friherre.	Obekant	—	—	62	—	Pastor och kyrkoråd i Bellefors.	
Enkefru Elfman's donation.	² / ₃ af räntan utdelas bland fattiga i Trästena; ¹ / ₃ lägges till kapitalet.	Matilda Elfman, f. Brodén.	1886 ¹⁰ / ₁	1	8	231	—	Pastor och kommunalnämnd i Trästena.	
Medellösa kvinnors fond.	Understöd åt medellösa kvinnor.	Augusta Fock, friherrinna.	1880 ¹⁰ / ₁	12	150	3,000	—	Ryttmästaren N. Fock och 2 af kommunalnämnden i Kyrkefalla.	
Åbergiska fonden.	D:o åt personer i små omständigheter.	Maria Elisabet Åberg.	1879 ¹¹ / ₁	11	58	1,200	—	Kommunalnämnden i Kyrkefalla.	
Sparreska d:o.	D:o åt ålderstigna underhafvande vid Almnäs egendom.	N. G. A. Sparre, grefve.	1886 ² / ₂	4	300	10,000	—	D:o i Norra Fogelås.	
Brissmanska donationen.	Till behöfvande i Dimbo pastorat.	A. Brissman, hemmanseg.	1882 ¹⁴ / ₄	19	38	770	—	Kyrkorådet.	
Jonssonska fattigkassan.	Till de mest behöfvande i Korsberga.	Jonn Jonsson, hemmanseg.	1885 ⁹ / ₆	18	30	500	—	Kommunalnämnden.	
Rydellska legatet.	Till understöd åt fattiga i Yllestad.	Chr. Carlander, assessor.	1849 ⁷ / ₄	23	49	850	—	Pastor och kyrkovårdar.	
D:o d:o.	D:o d:o i Viatorp.	Densamme.	D:o	8	20	375	—	D:o d:o.	
D:o d:o.	D:o d:o i Näs.	Densamme.	D:o	11	18	375	—	D:o d:o.	
Lilljehöökiska donationen.	D:o d:o i Yllestad.	Bengt Lilljehök, major.	1792 ¹ / ₁	5	8	150	—	D:o d:o.	
Jacob Focks donation.	D:o d:o i Bjurbäck.	J. Fock, landshöfding.	1789 ²⁷ / ₆	17	15	300	—	Kommunalnämnden.	
Siggelkowska fonden.	D:o d:o d:o.	Gustaf Siggelkow.	1810 ⁹ / ₅	1	2	50	—	D:o.	
Salbergiska donationen.	D:o d:o d:o.	Anders Salberg.	1822 ²⁴ / ₁	—	66	1,383	—	D:o.	
Königska d:o.	D:o åt behöfvande under Grimmetorp i Härja socken.	C. G. König, kammarjunkare.	1865 ⁹ / ₆	5	25	500	—	Kommunalstyrelsen.	2)
von Braunska d:o.	Räntan utdelas till fattige.	Detlof v. Braun, major.	1868 ¹¹ / ₂	6	25	500	—	Pastor och kyrkovårdar i Kyllingared.	
Spindlerska julgälvfonden.	Räntan utbetalas hvarje jul till 6 af de mest behöfvande och välfredade fattige i Händene.	Gustaf Spindler, tomtegar.	1868 ¹ / ₅	6	30	500	—	Kommunalstämmodföranden i Händene.	
Spindlerska donationsfonden.	Till 6 välfredade fattige och värlöse, helst enkör, inom Händene, och företrädesvis å Horshaga.	Densamme.	1837 ¹⁰ / ₁₂	6	30	500	—	D:o d:o.	3)
Biskop Weidemans fond.	Understöd till fattiga, blinda och döfstumma.	Thure Weideman, biskop.	1821 ²⁷ / ₅	6	68	1,400	—	Vice pastor och kyrkovårdar i Åsaka.	
Beckmanska gålvofonden.	För beredande af vård åt fattige i Åsaka.	A. F. Beckman, biskop, och hans hustru.	1882 ¹ / ₅	45	146	2,954	—	V. pastor och kyrkoråd i d:o.	
Wettermanska fonden.	Till fattiga, särskildt från Ranåkers rote.	Malin Wetterman, fru.	1867 ⁷ / ₁₂	3	25	500	—	Pastorsembetet i d:o.	
Norénska d:o.	D:o d:o vid Ranåkers egendom.	A. Norén, auditor.	1868 ⁹ / ₁₁	3	30	500	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Sven Svenssons donation.	D:o d:o i Qvånums socken.	Sv. Svensson, mjölnare.	1859 ²⁸ / ₉	20	10	167	—	Fattigvårdsstyrelsen.	

Flobergiska donationen.	Till understöd åt fattige i Floby samt till Floby kyrka och skolkassa.	Sven Floberg, guld- o. silfverarbetare.	1834 ¹⁰ 0	—	1,105	42,667	—	Prosten N. M. Stenholm i Floby.	
Okänd gifvares gåfva.	Räntan utbetalas till fattige i Synnerby socken.	Obekant.	Obekant	3	3	100	—	Kyrkorådet i Synnerby.	
Gyllenhalska donationen.	Utbetalas till någon behöfvande i d:o d:o.	D:o.	D:o	1	2	25	—	D:o d:o.	
Kjerrmanska d:o.	Till fattige i Härlunda s:n, som ej åtnjuta fattigvård.	K. E. Kjerrman, fröken.	1883 ²⁷ 11	24	120	2,000	—	Kommunalstyrelsen.	
Jonas Setterbergs donation.	Till fattige i »Klostrets» socken.	J. Setterberg, magister.	1847 ⁵ 5	2	21	350	—	Skolrådet i Varnhem.	
Krigsmanskassan.	Till fattiga soldatenkor i Vinköl.	Obekant.	Obekant	2	6	112	—	Pastor i Vinköl.	
D:o.	Till d:o d:o i Marum.	D:o.	D:o	2	6	112	—	Densamme.	
Schmaalenseeska donation.	Hjelp till fattige i Korpegårds rote.	C. A. P. von Schmaalensee.	1782 ⁴ 3	—	15	4)	—	Egaren af Korpegården och pastor i Hjerpsås.	
Bärnhjelmiska d:o.	D:o d:o under Hinderstorp.	P. G. Bärnhjelm.	1809 ⁸ 4	—	—	75	—	—	
Kjellbergiska d:o.	Understöd åt Storebergs äldrige fattige.	J. Kjellberg, grosshandlare.	1873 ⁵ 2	—	100	2,000	—	Egaren af Storeberg i Tådene.	
Wettermanska d:o.	Hjelp till fattige i Orslösa.	A. J. Wetterman.	1861 ²⁸ 3	—	50	1,000	—	Kommunalnämnd. i Orslösa.	
Forsbladiska d:o.	Understöd åt s. k. pauvres honteux i Tådene.	L. M. Forsblad, prost.	1881 ³ 10	5	300	6,000	—	Pastor, komminister och kyrkovårdar i Tådene.	
Carl Hellstadii minne.	D:o åt fattige i Strö socken.	Beata S. Hellstadius, fröken.	1880 ²² 10	1	10	264	—	Pastor o. komminister i Strö.	
Taubeska fonden.	D:o åt d:o i Otterstad.	Dorotea Taube, f. Ulfparre, öfverstinna.	1786 ²⁹ 5	1	2	25	—	Kommunalnämnden i Otterstad.	
Siggelkowska fattigdonat.	D:o åt d:o i Österplana.	G. Siggelkow, prost.	1819 ¹⁹ 11	2	4	67	—	Fattigvårdsstyrelsen i Österplana.	
D:o d:o.	D:o åt d:o i Kestad.	Densamme.	1819	2	2	33	—	D:o i Kestad.	
Cleanderska donationen.	D:o åt d:o, som icke äro fattighjon.	Enkeprostinnan Cleander.	1832 ²⁰ 7	4	17	333	—	Kommunalnämnden i Holmestad.	
Sven Johanssonska d:o.	D:o åt d:o och bräcklige.	Sven Johansson.	1875 ³⁰ 12	6	50	1,000	—	D:o i d:o.	
Thiliska fattigfonden.	D:o åt d:o i Ledsjö.	P. Thil, assessor.	1848 ¹ 3	5	21	1,327	—	D:o i Ledsjö.	
Strömhjelmiska fonden.	D:o åt d:o i d:o.	Strömhjelm, öfverstelöjtn.	1787 ⁸ 12	5	5	100	—	D:o i d:o.	
Markbergiska d:o.	D:o åt d:o i d:o.	Eva Olofsdotter, enka efter trädgårdsmästar N. Markberg.	1860 ¹ 5	5	10	200	—	D:o i d:o.	
Rådbergiska d:o.	D:o åt testators behöfvande släktingar.	Emanuel Rådberg, sjökapt.	1856 ¹⁰ 5	1	633	11,000	—	Pastor och komminister i Björsäter.	
Herman Johanssons o. h. h. Maria Johansdotters fond.	D:o åt fattiga och sjuka, som ej äro i åtnjutande af ordinarie underhåll.	C. O. M. Ekzell o. h. h. E. L. Ekzell.	1895 ¹⁸ 9	—	—	620	—	Kyrkorådet i Holmestad.	
Bodholmska donationen.	Räntan utdelas åt 4 fattige, 2 i Ryda med Halfås, 1 i Naum och 1 i Södra Kedum.	Petrus Teodor Bodholm, kyrkoherde.	1773 ¹¹ 8	4	5	5)	—	Pastor och kyrkostämman i Ryda.	
Gunnarssonska d:o.	Räntan utdelas till fattige.	A. Gunnarsson, hemmanseg.	1873 ¹⁴ 5	10	50	1,075	—	Kyrkovårdarne i Ryda.	
Schotteska d:o.	D:o d:o till behöfvande personer.	P. W. Schotte, kamrer.	1800 ²⁹ 3	2	3	50	—	Kyrkorådet i d:o.	
Okänd gifvares donation.	D:o d:o till d:o.	Okänd.	1849 ²⁷ 7	2	3	50	—	Pastor i d:o.	
Sven Petterssons d:o.	Till ett hjonelag fattige inom Naums s:n, som varit arbetsamma och uppfört sig ärligt, men genom sjukdom eller annan olägenhet blifvit urståndsatte att underhålla och reparera sina boningshus.	Sven Pettersson och h. h. Maria Johansdotter.	1881 ²⁵ 5	1	30	1,000	—	Kyrkorådet i Naum.	
Guldbranssons d:o.	Understöd till fattige samt till kläder och böcker åt fattiga skolbarn.	Anders Guldbransson, grosshandlare.	1822 ²³ 2	43	135	2,242	—	Fattigvårdsstyrelsen, pastor o. läraren vid Tuns skola.	
Junggrens minne.	Till bekladnad af fattiga barn efter Stina Kjellanders död.	Lars och Johannes Junggrens arvingar.	1892 ² 3	1	70	1,400	—	Skolrådet i Synnerby.	
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Prosten Brandellii donationsfond.	Beklädnad af fattiga skolbarn, hvartill dock endast räntan användes.	Johan Christian Brandelius, prost.	1888 ¹ 5	6	30	500	—	Skolrådet i Fredsberg.	
Fröken Rödings d:o.	Räntan utdelas till flitiga skolbarn.	Christina Rödning i Ekby.	1875 ¹ 7	4	2	33	—	Pastorsembetet i Ekby.	
Hasselska fonden.	D:o d:o till fattiga barn under skolgången.	Sara Johansdotter Scherman.	1857 ¹⁸ 3	1	45	1,000	—	Kommunalnämnden i Ullerwad.	
Flobergiska donationen.	Att hjälpa fattiga och flitiga skolbarn, födda i Hofva s:n.	P. G. Floberg, veterinär.	1879 ²⁰ 1	5	25	500	—	Skolrådets ordför. i Hofva.	
Utan särskildt namn.	Att befria barnundervisningen i Finnerödja.	Georg Camitz, bruksegare.	1834 ¹ 7	—	60	750	750	Skolrådet i Finnerödja.	
Matilda Camitz skolfond.	Till premier åt folkskolebarn inom Finnerödja församling, med företräde för dem från Skagersholm med underlydande.	Ludvig Lövensköld, doktor.	1877 ¹ 6	—	204	5,009	—	D:o i d:o.	
Densammes slöjdfond.	Afkastningen användes för skolbarns undervisning i slöjd.	Densamme.	1885 ²⁷ 1	—	188	4,711	—	D:o i d:o.	
Anders Anderssons donationsfond.	Räntan utdelas till premier åt fattiga och flitiga skolbarn vid Hofva och Grimstors folkskolor.	Anders Andersson, kyrkovård.	1894 ⁹ 11	—	—	1,500	—	D:o i Hofva.	
Carl Johan Ströms d:o.	D:o till d:o vid Bjerke folkskola.	C. J. Ström, hemmanseg.	1893	4	20	500	—	D:o i d:o.	
C. E. Rödholms d:o.	Till skolväsendets frömma, helst till sy- och arbets-skolor för qvinnlig ungdom.	C. E. Rödholm, v. pastor.	1859 ²⁹ 4	—	2,417	22,279	—	Pastor och kyrkovårdar i Udenäs.	
Liljehöökiska donationsfonden.	Till inköp af biblar eller nya testamenten åt årets nattvardsungdom.	W. Liljehöök, hofjunkare.	1860 ¹⁴ 10	—	11	514	—	D:o d:o i d:o.	
Tacksamhetsfonden.	Räntan tillfaller skolkassan.	Major Wiggman.	1863 ¹⁰ 2	—	3	50	—	Pastor å Karlsborg.	
Fru Emily Dicksons bekladnadsfond.	Bekladnad till fattiga nattvardsbarn.	Emily Dickson, fru.	1891 ⁶ 9	20	225	5,000	—	Pastor och utsedde af Fägre församling.	
Hagelstenska donationen.	Räntan gifves till Fägre församlings fattige.	Märta Hagelsten från Eka.	1765 ⁹ 12	—	—	—	—	Pastor och egaren af Fimmerstad samt skolrådet i Fägre.	
Santesonska d:o.	Främjandet af skolväsendet inom Fägre.	B. Santeson, kommerseråd.	1813 ⁹ 11	—	—	2,258	—		
Maria Jonsdotters premief.	Till Fägre sockens småskolor.	Maria Jonsdotter.	1866 ³ 11	—	—	—	—		
Troseliuska donationen.	Till skolväsendet i Fägre.	Bror och Adam Troselius.	1863	—	—	—	—		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Fischerska donationen. Hagelbeckska d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn i Bellefors. Till fattiga och flitiga skolbarn i Hjalstad, Mo, Vad och Sreunby.	P. A. Fischer, prost. Hagelbeck, prost.	1862 ^{15/6} Obekant	— 20	87 22	2,080 824	— —	Pastor, kyrko- och skolråd. Skolrådet i Hjalstad.	
>Brandellifonden>. v. Zweigbergiska donationsfonden. C. W. Danielssonska fonden.	Till fattiga och flitiga barn i Mo småskola. Bidrag till uppfostran af några fattiga barn i Kyrkefalla socken. Bespisning af fattiga skolbarn i Bredviks socken.	B. Brandelius, källarmästare. Anna Lovisa och Fredrika v. Zweigbergk. C. W. Danielsson, hemmansägare.	1889 ^{31/5} 1853 ^{24/12} 1889 ^{1/11}	15 14 —	8 67 577	150 1,500 11,511	— — —	D:o i Mo. Pastor och 2 socknemän i Kyrkefalla. Kommunalstyrelsen i Bredvik.	
Kjerrmanska donationen.	Att bekläda fattiga nattvårdsbarn, lemna premier till fattiga, flitiga skolbarn, samt tillskott till kyrko- och skolkassorna.	Katarina Elisabet Kjerrman, fröken.	1883 ^{27/11}	14	45	750	—	Kyrko- o. skolråd samt kommunalstyrelsen i Härlunda.	
Broddehuska donat.-fonden.	Bidrag till mat åt fattiga folkskolebarn inom Brodde- torps pastorat.	J. L. Broddelius, grosshand- lare.	1863 ^{2/7}	56	250	5,000	—	Pastor och skolråd.	
Warholmska fonden.	Premier och understöd åt fattiga barn i Gudhems folk- skola.	J. W. Warholm, kontrakts- prost.	1870 ^{22/12}	20	11	690	—	D:o och kyrkoråd i Gudhem.	
Lundeqvistska donationen.	Premier m. m. åt flitiga skolbarn.	Sofia Lundeqvist, enkefru, Uppsala. Brita Andersdotter.	1875 ^{5/3} 1873 ^{17/7}	— 4	— 20	433 451	— —	D:o d:o i d:o. Kommunalnämnden i Segerstad.	
Jonna Olssons och hans hu- strus från Ramsgården donationsfond. Nya Dala-donationen. Löfströmska fonden.	Af räkntan insättas årligen 10 kr. i Skaraborgs läns lif- ränteanstalt åt 4 under året inom Segerstads s:n födda flickebarn, eller ofärdiga gossebarn af fattiga föräldrar. Understöd åt fattiga skolbarn genominsättning i sparbank. Underlättande af skolgång för fattiga barn.	Erik Andersson, landtbr. H. Löfström, skollärare.	1854 ^{1/5} 1866 ^{19/8}	2 45	9 217	225 4,520	— —	D:o i Dala. D:o i d:o, Hög- stena och Borgunda.	
Boströmska d:o. Hästbrätiska donationen. Drottningstorps d:o. Jon Svenssons donation. Carl Adolfska donationen. Sagerska d:o. Enkefru Sagers fond.	Bidrag åt fattiga skolbarn. Understöd åt fattiga barn under deras skolgång. D:o d:o d:o. Till fattiga barns uppfostran och understöd. Till premier åt skolbarn i Dimbo. Till bespisande af fattiga skolbarn. Till bröd åt fattiga barn i folk- och småskolan i Bjur- bäcks socken.	N. J. Boström, godsegare. M. Gustafsson, hemmansäg. Kristina Svensdotter. Jon Svensson, landtbrukare. A. J. Millqvist, landtbr. Josefina Sager, enkefru. Densamma.	1869 ^{10/12} 1844 ^{30/11} 1878 ^{19/3} 1876 ^{15/8} 1877 ^{18/4} 1883 1890 ^{13/1} 1894 ^{22/9}	16 20 7 29 87 12 16	19 45 50 496 50 1,009 1,000 1,000	1,047 1,467 1,000 9,905 1,009 1,000 1,000	— — — — — — — —	Skolrådet i Vellinge. Kyrkorådet i Habo. D:o i d:o. Egaren af Fröjered's egend. Skolrådet i Dimbo. D:o i Bjurbäck. D:o i d:o.	
Kajsa Nilsdotters d:o. Millqvistska donationen. Vilhelmina Forsblads dona- tion. Lagerbergiska donationsf. Rudbeckska stiftelsen. Slöjdfonden.	Halfva räkntan till fattige, halfva till kyrkan. Premier i böcker och dylikt åt skolbarn. Räkntan användes till premier åt fattiga skolbarn i Hångsdala. Till skolbarns underhåll och oppmuntran för flit. För fattiga skolbarns understöd. För skolbarns undervisning i slöjd.	Kajsa Nilsdotter, enka. P. A. Millqvist. Vilhelmina Forsblad. C. J. Lagerberg, major. Alex. Rudbeck, friherre. O. E. Wijkmark, häradshöf- ding, och hans bröder.	1885 ^{10/11} 1876 ^{28/2} — 1848 ^{26/2} 1811 ^{1/11} 1884 ^{20/12}	5 15 20 30 — —	5 25 42 40 — 8	200 500 1,000 891 400 514	— — — — — —	Kyrkorådet i Visstorp. Pastor och skolråd i Åse. Skolrådet i Hångsdala. Kyrkostämman i Acklinga. Skolrådet i Hvalstad. D:o i Vellinge.	8)
Otterska donationsfonden. Lybeckerska donationen. D:o d:o. D:o d:o.	Understöd till fattiga skolbarn i Händene. D:o till d:o i Jung. D:o till d:o i d:o. D:o till d:o i d:o.	Erik Otter, länsman. Fruh. C. Lybecker, major. Densamme. Densamme.	1807 ^{28/2} 1782 ^{15/5} 1784 ^{5/4} 1773 ^{9/5}	4 22 8 9	10 10 6 11	168 168 203 192	— — — —	Kommunalnämndens ordf. Skolrådet i Jung. D:o i Marum. D:o i Härlunda.	
Anders Perssons donation. Jungnerska donationen. Fläderbomska d:o. Katarina Isaksdotters donat. Frigelliska donationen. Bjerkanderska fonden. Flobergska donationen. Pettersonska d:o.	Till böcker åt d:o i d:o. Understöd åt d:o. Till fattiga barns i Edsvära s:n undervisning o. bespisning. Till d:o undervisning. Till nya testamenten åt nattvårdsbarn i Vinköl. Räkntan tillfaller skolbarn i Härlunda. Till fattiga, flitiga skolbarn i Edsvära. Till fattiga skolbarns i Floby beklädnad.	Anders Persson. A. Jungner, prost. J. Fläderbom, exp.-kronof. Katarina Isaksdotter. Obekant. Bjerkander, prest. P. G. Floberg, länsveterinär. Johannes Pettersson.	1829 ^{12/11} 1881 ^{21/1} 1842 ^{15/7} 1879 ^{2/1} Obekant D:o 1881 ^{20/4} 1880 ^{2/1}	4 11 40 30 7 — 13 —	3 37 70 30 5 — 25 —	50 500 1,263 530 42 33 500 1,132	— — — — — — — —	D:o i Jung. D:o i d:o. D:o i Edsvära. D:o i d:o. Pastor i Vinköl. D:o i Härlunda. D:o i Edsvära. Prosten N. M. Stenholm i Floby.	9)
Häradshöfding J. Svalan- ders premiefond. D:o d:o. Svalanderska fonden. D:o. D:o. D:o.	Uppmuntran åt fattiga, för undervisning hånade skol- barn i Gökhem's pastorat. Premieutdelning till skolbarn i Norra Ving. Till uppmuntran åt fattiga skolbarn i Vilske-Klefva. D:o d:o i Ullene. D:o d:o i Varnhem. D:o d:o i Huggum.	J. Svalander, häradshöfding. Densamme. Densamme. Densamme. Densamme. Densamme.	1864 ^{2/5} D:o 1864 ^{2/5} D:o D:o D:o	60 6 11 19 20 —	18 9 3 7 10 —	150 150 50 140 200 100	— — — — — —	Kommunalordföranden i Gökhem. Skolrådets ordf. i N. Ving. Skolrådet i Vilske-Klefva. D:o i Ullene. D:o i Varnhem. D:o i Huggum.	10)
Lybergerska donationen. Kjerrmanska d:o.	Till beklädnad af fattiga barn i Jung. D:o af d:o nattvårdsbarn i Härlunda.	Nils Lyberg, godsegare. K. E. Kjerrman, fröken.	1890 ^{12/5} 1883 ^{27/11}	6 12	50 60	1,000 1,000	— —	D:o i Jung. Kommunalstyrelsen i Härlunda.	11)

Kjerrmanska donationen.	Till belöning åt flitiga skolbarn i Härlunda, till underhåll af slöjdskola m. m.	K. E. Kjerrman, fröken.	1883 ^{27/11}	8	70	7,191	—	Vice pastor, kyrko- o. skolråd, kommunalnämnd.	11)
Jonssonska premiefonden.	Till beklädnad af fattiga skolbarn i Norra Lundby.	C. J. Jonsson, sergeant.	1886 ^{17/11}	9	45	1,000	—	Skolrådets ordf. i N. Lundby.	
Lars Peterssons fond.	Till böcker åt snälla, flitiga skolbarn inom skoldistriktet.	L. Petersson, hemmansegare.	1874	3	6	100	—	D:o i d:o och i Varnhem.	
Kjerrmanska donationsf.	Till bokpremier åt flitiga värlartade skolbarn.	Joh. Kjerrman, inspektor.	1874	40	12	200	—	D:o d:o.	
Johannes Larssons testam.-fond.	Till beklädnad åt 4 af Skånings-Åsaka mest behöfvande folkskolebarn.	J. Larsson, hemmansegare.	1888 ^{6/6}	4	24	400	—	Fattigvårdsstyrelsen i Skånings-Åsaka.	
Thunbergiska fonden.	Premier till skolbarn i Hjerpås.	Helena Beronius.	1803 ^{2/9}	—	5	—	4)	Skolrådet i Hjerpås.	4)
Sylvénska d:o.	D:o d:o.	O. Sylvén, prost.	—	—	6	100	—	D:o i d:o.	
Lutherska d:o.	Utdelning af katekeser åt fattiga skolbarn i Hjerpås.	—	1883 ^{10/11}	—	—	43	—	—	
Kjellbergiska donationen.	Till mat åt fattiga skolbarn under Storeberg.	J. A. Kjellberg, grossh.	1873 ^{5/2}	—	263	3,000	—	Egaren af Storeberg.	
D:o.	Till Tädene skola.	J. Kjellberg, godsegare.	1832 ^{26/5}	—	—	2,500	—	Skolrådet i Tädene.	
Retzii donation.	D:o d:o.	L. C. Retzius, prost.	1816 ^{26/6}	—	113	2,250	—	D:o i d:o.	
Forsbladiska donationen.	Till mat och kläder åt fattiga skolbarn i Lavad.	L. M. Forsblad, prost.	1881 ^{9/10}	—	—	4,000	—	D:o i Lavad.	
Baggeska folkskolefonden.	Understöd i mat och kläder åt fattiga skolbarn samt premier åt värlartade sådana.	V. L. Bagge.	1871 ^{24/2}	96	183	4,881	—	D:o i Mellby.	
Fru Maria Lindbergs donat.	Skolväsendets befrämjande i Rackeby.	Maria Jonzén, enkefru.	1876 ^{3/1}	54	178	5,275	—	Kyrkorådet i Rackeby.	
Piperska skolfonden.	Att lemna understöd åt Piperska småskolan.	Grefvinnan L. Hamilton, f. Piper.	1872 ^{19/7}	—	240	5,050	—	Skolrådet i Gösslunda.	
Donationstonden Potterna.	Bidrag till folkskolelärares aflöning.	Densamma.	1878 ^{6/12}	—	554	5,660	5,000	D:o i Strö.	
Brattska donationen.	D:o d:o d:o.	A. Bratt, kornett.	1778 ^{20/11}	—	30	—	4)	Pastor i Otterstad.	4)
Suudbladiska d:o.	D:o d:o d:o.	J. Suudblad, grossh., o. h. h.	1843 ^{4/9}	—	75	1,500	—	Skolrådet i d:o.	
Bäckmanska d:o.	Underhåll af Otterstads folkskolehus.	And. Bäckman, kyrkoherde.	1779 ^{1/5}	—	2	25	—	Pastor i d:o.	
Göranssonska fonden.	Understöd med föda och kläder åt fattiga skolbarn i Skeby.	Johs Göransson, landtbr.	1868 ^{23/1}	13	100	2,000	—	Kommunalstyrelsen i Skeby.	
Siggelkowska undervisningsfonden.	Undervisningsmateriel åt fattiga skolbarn i Österplana.	G. Siggelkow, kyrkoherde.	1819 ^{19/11}	12	5	195	—	Skolrådet i Österplana.	
D:o d:o.	D:o d:o i Kestad.	Densamma.	—	—	5	100	—	D:o i Kestad.	
Barukrubbekassan.	D:o d:o i Österplana o. Kestad.	Ad. Frimansson, kyrkoh.	1863 ^{12/7}	12	7	243	—	D:o i Österplana.	
Bibelkassan.	Till inköp af nya testamenten åt nattvårdsbarn.	J. Suudblad, kyrkoherde.	1840 ^{18/4}	—	—	1,227	—	Kyrkorådet i Medelplana.	
Härdska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Jonas Hård, torpare.	1860 ^{24/5}	8	40	1,071	—	Skolrådet i d:o.	
Rådbergiska donationen.	D:o af flickskolan i Torpelund.	Em. Rådberg, sjökapt. n.	1859 ^{17/12}	—	—	5,000	—	En styrelse.	
D:o d:o till stenhuggares barn.	Till kläder åt fattige stenhuggares barn i Lugnås.	Densamma.	1854 ^{1/5}	16	30	600	—	Pastor o. kyrkoråd i Lugnås.	
Doktor J. Colléns donationsf.	Understöd till fattiga och värlartade skolbarn inom Götene pastorat.	J. Collén, doktor.	1877 ^{21/4}	41	100	2,000	—	Pastorsembetet i Götene.	
Carl Johanssons d:o.	Att inköpa böcker åt fattiga skolbarn.	C. Johansson, arrendator.	1874 ^{2/3}	23	8	159	—	Skolrådet i Holmestad.	
C. J. Smedbergs donation.	Räntan användes såsom bidrag till underhåll och uppfostran af blinda, döfstumma eller sinnesslöa barn eller, der sådana ej finnas, såsom tillfällig hjälp åt fattige.	C. J. Smedberg, kyrkoh.	1883 ^{30/4}	1	50	1,000	—	Kyrkovårdarne och pastors-embetet i Ryda.	
Thunbergiska donationen.	Att inköpa psalmböcker och katekeser åt fattiga skolbarn eller att uppfostra och undervisa ett alldeles värlöst barn, om sådant finnes inom pastoratet.	Helena Thunberg, f. Beronius, prostinna.	1870 ^{22/3}	39	12	73	—	Kyrkorådet i d:o.	12)
Gustaf Johanssons donation.	Räntan användes dels till premier och dels till mat åt fattiga skolbarn.	G. Johansson, hemmanseg.	1882 ^{28/12}	—	25	500	—	Kyrko- och skolrådet i d:o.	
Silviska donationen A.	Till fattiga skolbarns underhåll.	Jonas Silvius, prost i Tun.	1774 ^{24/10}	85	585	19,212	—	Kurator jemte skolrådet i Tun och magasinförvaltaren.	
D:o d:o B.	Till skolväsendets underhåll inom Tuns skoldistrikt.	Densamma.	1762 ^{19/9}	—	1,800	35,000	—	Kurator jemte skolstyrelsen.	
Brissmanska donationen.	Räntan utdelas till fattiga barn under deras skolgång.	Brissman med fru o. syster.	1775 ^{26/30}	26	62	1,920	—	Vald styrelse och kyrkorådet i Särestad.	
Ryda församlings donation.	Räntan utdelas till 2 ordentliga, flitiga och uppmärksamma skolbarn inom Ryda församling.	Ryda församling.	1894 ^{31/12}	2	7	140	—	Kyrkovårdarne i Ryda.	
Brissmanska donationen.	Till mat och kläder åt fattiga skolbarn.	A. Brissman, hemmanseg.	1881 ^{7/4}	81	217	4,076	—	Skolrådet i Dimbo.	
Sandbergiska d:o.	»En uppfostringsfond», hvaraf räntan skall användas till fattiga fader- och moderlösa barns kristliga uppfostran.	Anders Sandberg, prost, teol. d:r.	1886 ^{31/5}	2	96	8,296	—	Pastor och kyrkoråd i Slöta.	
D:o d:o.	D:o d:o d:o d:o.	Densamma.	—	—	—	—	—	D:o d:o i Karleby.	
Särnmarkska fonden.	Antingen till fattige studerande i Skara eller till böcker åt fattiga skolbarn.	Anders Särnmark, prost.	1810 ^{18/4}	—	14	1,000	—	D:o o. kyrkovårdar i Kylingared.	
Olof Krons donation.	Till underhåll af folkskolan i Nykyrka.	Olof Kron.	—	—	—	12,000	12,000	Skolrådet.	
A. Petterssons fond.	Till folkskoleväsendet.	A. Pettersson, hemmanseg.	1876 ^{18/12}	—	45	1,393	—	Pastor o. kyrkoråd i Vättak.	
Anna Bergers d:o.	Bidrag till folkskoleväsendet.	Anna Berger, enka.	—	—	—	150	—	Skolrådet i Dimbo.	
Julinska fondens skolmagasinskassa.	Underhåll åt en folkskolelärare i Fröjered.	Math. Julin, brukspatron.	1810 ^{17/6}	1	50	708	—	Egarene t. Fröjered o. Svens- torp.	13)
Gyllensvärdiska donationen.	D:o åt d:o i Korsberga.	B. M. Gyllensvärd, öfverjägmästare.	1840 ^{19/2}	1	90	1,500	—	Skolkasseförvaltaren.	
Myriska fonden.	Skolväsendet i Duretorps pastorat.	P. Myra, grosshandlare.	1805 ^{16/3}	55	650	13,605	—	En kassör i hvarje socken.	
Rudbeckiska donationen.	Lönebidrag till skolläraren.	A. Rudbeck, friherre.	1804 ^{15/11}	1	200	3,650	—	Skolrådet i Dimbo.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Broddeliuska fonden.	Lönebidrag åt en lärarinna i skola i Broddetorp.	J. L. Broddelius, grosshandl.	1863 ⁹ / ₇	1	25	500	—	Pastor och skolrådet.	14)
J. A. Kjellbergs donationsfond t. Tådene slöjdskola.	Till undervisning i manlig och qvinlig slöjd.	J. A. Kjellberg, grosshandl.	1873 ⁶ / ₂	55	1,259	22,967	—	Slöjdskolestyrelsen.	
Sylvénska donationsfonden.	Lön till lärarinna i slöjd.	Charlotta, Laura och Em. Sylvén.	1877 ²⁸ / ₄	1	100	2,000	—	Skolrådet i Hjerpås.	
Kjellbergiska bibliotekskassan.	Till inköp af böcker.	J. A. Kjellberg, grosshandl.	1873 ⁹ / ₂	—	—	500	—	D:o i Tådene o. Tranums distrikt.	
Carlssonska donationen.	Årliga räntan å 2,500 kr. användes till slöjdskola, räntan å 300 kr. användes till hjälp åt fattiga skolbarn, hvilkas föräldrar ej åtnjuta fattigunderstöd; räntan å 100 kr. till inköp af nya testamenten åt nattvårdsbarn; räntan å 100 kr. till vård af testators graf; ränta å 50 kr. skall tillfalla kyrkokassan.	Anders Carlsson, kyrkovärd.	1885 ¹¹ / ₁₁	7	15	3,305	—	Kyrko- och skolrådet i Tengene.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Jonssonska fonden.	Att bekosta brunn- och badkurer för medellösa i Fägre.	E. Jonsson, gästgifvare.	1876 ¹⁴ / ₁₀	12	500	10,000	—	Kommunalnämnden i Fägre.	15)
Bergendahlska donationen.	Att lemna understöd åt fattiga sinnes- och kroppsjuka.	L. Bergendahl, ryttmästare.	1877 ¹ / ₁₀	5	100	5,000	—	Egaren af Ryholm, pastor och kommunalstämmans ordförande i Beateberg.	
Invaliddkassan.	Understöd åt fattige sjuke i Hömbs socken.	Obekant.	—	7	41	835	—	Kommunalnämnd. i Hömbs.	
Arbetshuskassan.	D:o d:o d:o	D:o.	—	7	64	1,280	—	D:o i D:o.	
Kafås kalkbrotts sjukkasse.	D:o åt sjukliga arbetare.	Exc. frih. F. v. Essen.	1876 ⁶ / ₁	39	431	647	—	Kalkbruksinspektoren.	
Maria Sofia Lejons sjukhjälp.	Till fattige i Yllestads pastorat efter erhållen lasarettsvård.	Maria Sofia Lejon.	1886 ¹⁹ / ₅	4	29	540	—	Pastor och kyrkovärdar.	
Mörk-Liljenstolpeska donationsfonden.	Till 2 sängliggande eller sjuka, som besvåras af tärande sjukdom (hjälp till medikamenter).	C. O. Mörk, auditör, och fröken B. C. Liljenstolpe.	1804 ¹¹ / ₃₀	2	15	250	—	D:o o. kyrkorådet i Skärf.	
Ramany-Arbinska d:o.	Bidrag till fattiges sjukvård m. m. i Medelplana.	A. von Arbin, löjtnant.	1866 ⁸ / ₈	9	306	9,607	—	Kommunaln:ni Medelplana.	
D:o d:o.	D:o d:o i Österplana.	Densamme.	1857 ¹³ / ₁₀	14	255	8,817	—	D:o i Österplana.	
D:o d:o.	D:o d:o i Fullösa.	Densamme.	D:o	16	354	13,974	—	D:o i Fullösa.	
Anders Börjessons o. Kajsa Erikadotters donation.	Af årliga räntan tillfaller 1/3 en äldre person, som i följd af sjukdom, lyte eller ålderdomskrämpor är i behof af bistånd; 1/3 en yngre sjuk person, såsom hjälp till läkarevård, bad- eller brunnskur; 1/3 en familj i små omständigheter med flere mindre barn.	A. Börjesson o. hans hustru Kajsa Erikadotter.	1892 ⁵ / ₁₂	3	50	1,000	—	Kyrkovärdarne i Ryda.	
Jacquette Du Rietz lasarett- och fattigförsörjningsinrättning vid Lundsbrunn.	Att åt 30 sjuka och fattiga personer vid inrättningen årligen lemna kostnadsfri vård, läkemedel, kost och läkarehjälp, medan de begagna bad- och brunnsdrickning, i 28 å 30 dagar.	Grefve Gustaf Piper, öfverstekammarjunkare m. m.	1816 ¹⁰ / ₉	31	2,359	60,444	9,020	Landshöfdingen, biskopen, kyrkoherden i Husaby o. 2 af K. M:t förordnade ståndspersoner i orten.	
Fond för upprättande af ett sjukherberge i Sköfde för fattiga o. medellösa inom Skaraborgs län.	Att åstadkomma ett sjukherberge i Sköfde för fattige och medellösa inom Skaraborgs län.	C. G. Hjort af Ornäs, bataljonsläkare, jemte andra.	1886	—	—	31,767	—	Landshöfdingen jemte 7 andra personer såsom komiterade.	
Fond för att bereda de å lasarettet vid Lundsbrunn intagna patienter fri och lämplig föda.	Att bereda de å allmänna lasarettet vid Lundsbrunn intagna patienter fri och lämplig föda.	Brunngäster.	1875	—	—	7,500	—	Brunnsintendenten P. Södermark.	
<i>e) Sjuk- och begravningskassor.</i>									
Leksbergs arbetareförening.	Att lemna underhåll till medlemmar vid inträffande sjukdomsfall.	J. P. Fredholm, smed.	1890 ⁶ / ₇	15	206	405	—	En vald styrelse af 5 personer.	17)
Töreboda d:o.	D:o d:o	Arbetare i Töreboda.	1892 ⁸ / ₇	17	354	387	—	D:o d:o.	18)
Ullervads d:o.	D:o d:o	G. Hillström, arbetare.	1882 ¹² / ₃	10	155	664	—	D:o d:o.	19)
Sjötorps sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp till arbetare.	Sixten Groth, varfedisponent.	1889 ²⁰ / ₄	20	411	1,173	—	D:o af 5 medlemmar.	20)
Tidaholms 100-mannaförening.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1882	24	478	6,517	—	En styrelse inom föreningen.	

Tidaholms allmänna sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	1892 ^{22, 2}	22	566	173	—	En styrelse vald af delegar- ne.	
Habo första 100-mannafn.	D:o d:o.	—	1889 ^{20, 4}	—	575	806	—	En d:o af 5 personer.	
Årnäs sjuk- o. begravningskassa.	D:o d:o.	Årnäs arbetare.	1889 ^{20, 2}	20	353	2,844	—	En d:o af 6 medlemmar.	
Forsviks bruks d:o d:o.	D:o d:o.	C. V. Palmér, bruksegare.	1867 ^{7, 11}	20	284	4,682	—	En d:o af 5 personer.	21)
Forsviks hundramannafören.	D:o d:o.	Forsviks arbetare.	1875 ^{1, 1}	28	1,249	164	—	En d:o bland arbetarne.	22)
Ammunitionsfabrikens sjuk- och begravningsförening.	D:o d:o till personalen vid ammunitionsfabriken.	N. Osberg, styckjunkare.	1889 ^{19, 2}	18	324	743	—	Styrelse af 2 personer.	23)
Karlsborgs sjukhjelpsfören.	Att lemna understöd vid sjukdomsfall.	F. Johansson, maskinist m. f.	1891 ^{15, 3}	16	326	130	—	D:o af 3 personer.	24)
Sventorps sjukhuskassa.	Sjukhjelp.	—	1892	29	29	504	—	D:o af 10 personer.	25)
Kyrkefalla sjukhjelpsfören.	D:o.	—	1892	—	—	613	—	—	26)
Tunnarpes sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	—	85	—	—	—	Styrelse af 5 personer.	
Moholms arbetareförenings d:o.	D:o d:o.	—	1892 ^{9, 11}	39	—	480	—	D:o d:o.	27)
Hundramannaföreningens i Lugnäs d:o.	D:o d:o.	—	1888	42	376	—	—	D:o d:o.	
f) Pensionsfonder.									
L. J. Carlanders fond.	Beredande af lifränta vid 55 års ålder ått 2 medellösa barn.	L. J. och B. C. Carlander, qvarnegare.	1873 ^{24, 7}	2	22	501	—	Kommunalnämnden i Uller- vad.	
J. Lindbergs donation.	Till bostad och underhåll ått ålderstigne skollärare i Sandhem, som väl skött sitt kall, samt deras enkör.	J. Lindberg, godsegare.	1862 ^{3, 4}	—	—	2,000	2,000	Kommunalstyrelsen.	28)
Tuus invalidkassa.	Understöd ått bleserade krigare eller stupades enkör.	Tuus församling.	1813 ^{28, 11}	3	8	125	—	Pastor o. kyrkoråd i Tun.	
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
Mittagska grafkassan.	Underhåll af kontraktsprosten d:r L. G. Mittags graf.	L. G. Mittags arvingar.	1858 ^{2, 5}	—	—	50	—	Kyrkorådet i Norra Fogelås.	
Anderssonska donationen.	Familjegravens vård och kyrkans prydnig.	D:r Joh. Andersson, kollega.	1857 ^{29, 11}	—	—	800	—	D:o i d:o.	
Sparreska grafonden.	Grafplatsens vård och underhåll m. m.	Grefve N. G. A. Sparre.	1860	—	—	1,300	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Kjellbergska grafkassan.	Underhåll af släktgravnen.	J. Kjellberg, godsegare, och J. A. Kjellberg, grossh.	1832 ^{25, 5, 0.}	—	—	625	—	Kyrkorådet i Tädene.	
De la Gardieska d:o.	Till grafvars underhåll.	Grefvinnan E. Oxenstierna.	1719 ^{6, 5}	—	—	127,922	41,000	Pastor och kyrkovårdar i Varnhem.	29)
Camitzska d:o.	Till underhåll och vård af Camitzska grafvarne med hvad dit hörer å Finnerödja kyrkogård.	J. V. Camitz, brukspatron, Hugo, Axel o. Nils Stedt.	1879 ^{28, 7}	—	42	880	—	Pastor o. kyrkoråd i Finne- rödja.	
Ullervads blåbandsförening.	Befrämjande af absolut nykterhet.	Martin Wilson, handlande.	1892 ^{19, 3}	—	—	30	—	Styrelse af 3 personer.	30)
J. Rånges donationsfond.	Af räntan utdelas 1/3 till fattige, 1/3 till fattige, som lidit brandskada, och 1/3 till fattiga barns undervisning i kristendom.	J. Rånge, komminister.	1830 ^{27, 7}	—	11	689	—	Pastor och kyrkovårdar i Udenäs.	
Billqvistska donationen.	Räntan utdelas till en kyrkobrud.	Billqvist, fru.	Obekant	1	14	233	—	Pastor i Ransberg.	
Bondeska grafkassan.	Användes till underhåll af Bondeska grafkoret i Fägre kyrka; öfverskottet till Hallandsbergs och Säcke- stads fattige.	Gustaf Bonde, bergsråd.	1765 ^{19, 5}	—	17	31	—	Kommunalnämnden i Trä- stena.	31)
Apelqvistska donationsfon- den.	Understöd ått fattiga enkör i Hjalstad, med vilkor att de vårdas grafvarne.	C. Apelqvist, mönsterskrif- vare.	1876 ^{28, 10}	2	9	578	—	Kyrkorådet i Hjalstad.	
Beckmanska d:o.	Att lemna hjelp ått fattiga enkör samt fattiga och flitiga skolbarn.	Ingeborg Marg. Beckman.	1827 ^{25, 6}	31	41	1,000	—	Kyrko- och skolrådet i d:o.	
Prosten Carlasons minne.	Till fattiga samt till vård af donators graf.	H. Carlason, enkefru.	1881	3	11	434	—	Kyrkorådet i d:o.	
Brambergska donationen.	Extra gudstjenster i Högstena sockenkyrka.	Nils Brumberg, skräddare- mästare.	1759 ^{22, 4}	—	7	1,044	—	Pastor och kyrkovårdar i Högstena.	
Hadelinska fonden.	Till Vellinge kyrka.	J. Hadelin, assessor.	1734 ^{3, 8}	—	—	1,530	—	Länsstyrelsen.	
A. Petterssons donation.	För Vättaks kyrkas behof.	A. Pettersson, hemmanseg.	1876 ^{18, 12}	—	—	1,000	—	Pastor och kyrkovårdar i Vättak.	
Salbergiska donationen.	Till Bjurbäcks kyrkas ändamål.	Anders Salberg.	1822 ^{24, 1}	—	—	1,333	—	D:o d:o i Bjurbäck.	
D:o d:o.	Till kapellpredikantens aflöning.	Densamme.	D:o	—	—	1,333	—	D:o d:o.	
Jacob Focks donation.	D:o d:o.	Jacob Fock, landshöfding.	1797 ^{1, 8}	—	—	200	—	D:o d:o.	
Lilieska donationen.	D:o d:o.	—	—	—	—	166	—	D:o d:o.	32)
Kjellbergska orgelkassan.	Byggnad och underhåll af orgel; organistaflöning samt underhåll af kyrkan i Tädene.	J. Kjellberg, godsegare.	1832 ^{25, 5}	—	—	17,378	—	Egaren af Storeberg.	
Ekebladiska grafkassan.	Underhåll af kyrkan och der befintliga minnen.	Grefvinnan L. Hamilton.	1869 ^{24, 11}	—	—	193	—	Kyrkorådet i Sunnersberg.	
Donationen »Frälseräntan af Häreneds Torpa».	Kyrkans underhåll.	Grefve L. Hamiltons sterbh.	1885 ^{29, 11}	—	17	4	—	D:o i d:o.	4)
Enkan Maria Andersdotters donation.	Till eldning i Gösslunda kyrka.	Enkan M. Andersdotter.	1893 ^{18, 12}	—	11	300	—	D:o i Gösslunda.	
Hårdska ljusfonden.	Till julljus i kyrkan.	J. Hård, torpare.	1872 ^{1, 5}	—	10	219	—	D:o i Medelplana.	
Osterängs och Helledals skydds-förening.	Till beredande af hjelp vid olycksfall å kreatur.	Joh. Kjellberg, disponent.	1877 ^{12, 12}	9	107	647	—	Arrendator S. Andersson, Brung. Forshem.	
Starkska donationen.	Räntan utdelas till en eller flere, för flit och ordentlighet kände, inom Naum och Södra Kedum födde och boende ynglingar, som egna sig ått något handverk.	A. P. Stark, smed, och hans hustru Brita Forsdal.	1869 ^{2, 4}	2	53	1,061	—	Kyrkovårdarne i Naum och Södra Kedum.	
Elsa Adlerstjernas donation.	Till underhåll af Adlerstjernas och Langes grafkor samt af den messkrud, som af fondens stiftarinna skänkts till Trökörna kyrka.	Elsa Adlerstjerna, landshöf- dingeenka.	1768 ^{6, 9}	3	3	81	—	Pastor i Trökörna.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Minne af konung Oscar II:s och drottning Sofias silfverbröllopshögtid den 6 juni 1882.	Vårdande af sinnesslöa, tillhörande länet.	Åtskilliga invånare inom länet.	1882 ⁹ / ₆	4	400	26,176	12,500	Landshöfdingen, biskopen, landstingets ordförande o. af dem utsedd styrelse.	
Soph. Löfvenskiölds, f. Åkerhjelm, uppfostrings- och understödsfond.	Att dana skickliga tjenare samt lemna understöd åt aktningsvärda mödrar och tjenare.	L. Th. Löfvenskiöld, fil. d.r.	1880 ¹¹ / ₁₂	30	1,000	127,488	—	Af domkapitlet utsedd styrelse.	
G. M. Sagers d.o.	Dels understöd till nu lefvande personer, hvilkas fader eller moder vid personens födelse var donatorernas underhafvande, dels understöd till fattiga skolbarn i Nykyrka, Sandhem, Habo, Bottnaryd, Bjurbäck och Malseryd.	R. Sager, kammarherre, och E. Sager, stallmästare.	1878 ⁸ / ₂	240	895	33,446	—	Ordföranden i Nykyrka kommunalnämnd.	
Millqvistska donationen.	För Dimbo kyrkas behof.	A. J. Millqvist, landtbr.	1880 ¹⁵ / ₁₁	—	—	2,105	—	Kyrkorådet.	
		Summa	—	2,888	30,854	937,056	82,270		
B. I Mariestads stad.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Sorbonska donationen.	Till understöd åt pauvres honteux och till uppfostran af fattiga barn, intill dess de fyllt 16 år.	J. H. Sorbon, handlande och rådman.	1851 ¹ / ₂	21	1,354	30,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
G. Northmans donationsfond.	Understöd åt pauvres honteux.	Georg Northman, handlande.	1851 ¹⁰ / ₁₀	15	255	7,500	—	Kyrkoherden och borgmästaren.	
Carl Petter Bergmans d.o.	Till hjälp och biträde åt älderstigna ståndspersoner eller fader- och moderlösa barn ur nämnda klass.	Carl Petter Bergman, handlande.	1861 ³⁰ / ₆	5	250	5,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Flybergiska fonden.	Till uppfostran af fattiga barn i Mariestad, synnerligen fader- och moderlösa.	Olof Flyberg, garfvare.	1796 ⁵ / ₁₀	47	2,250	48,500	48,500	Pastor och komminister.	33)
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
C. J. Malmstens premiefond.	Räntan utdelas till en lärjunge i 5:te klassen af Mariestads allmänna läroverk, hvilken erhållit högsta betyget i matematik.	C. J. Malmsten, landshöfding.	1880 ⁵ / ₁	—	—	875	—	Läroverkskollegium.	
Knös-Carlénska d.o.	Räntan utdelas till en lärjunge vid d:o allmänna läroverk.	N. Carlén, kontraktsprost.	1891	1	7	267	—	D:o.	34)
Gustaf Löfvenskiölds stipendiefond.	Räntan utdelas till tre lärjungar vid allmänna läroverket.	Gustaf Löfvenskiöld, fil. d.r.	1870 ²⁵ / ₅	3	60	1,809	—	D:o.	
Carl Petter Bergmans d.o.	D:o till två d:o d:o d:o.	Carl Petter Bergman, handl.	1861 ³⁰ / ₆	2	200	5,394	—	D:o.	
Sundqvistska d.o.	D:o d:o d:o d:o.	A. L. Sundqvist.	1874 ⁷ / ₈	2	90	2,128	—	D:o.	
Hultströmska d.o.	Räntan utdelas till två lärjungar i 4:de eller 5:te klasserna vid allmänna läroverket, hvilka jemte vitsord om berömlig flit och mycket godt uppförande hafva högsta betyget i ett eller näst det högsta i tre af klassens läroämnen.	C. S. Hultström, rektor.	1882	1	25	1,122	—	D:o.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Carl Gustaf Sundströms gåf-vomedel.	Räntan utdelas till tre obotligt sjuke behöfvande handlande eller enkör efter handlande eller handverkare eller andra fattige.	C. G. Sundström, handlande.	1869 ² / ₈	3	180	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Gustaf Löfvenskiölds frisång.	Att bestrida kostnaden för 1 frisång å Mariestads lasarett, halfva året för pauvres honteux och under återstoden af året för andra fattige.	Gustaf Löfvenskiöld, fil. d.r.	1877 ⁹ / ₁₀	7	312	6,505	—	Lasarettadirektionen.	
Charles Emil Löfvenskiölds fond.	Att bestrida kostnaden för 2 frisångar å Mariestads lasarett.	Charles Emil Löfvenskiöld, arkitekt.	1881 ⁹ / ₈ o. 1885 ¹ / ₆	7	312	10,500	—	D:o.	
Augusta Löfvenskiölds d.o.	D:o för 1 d:o d:o d:o.	Augusta Löfvenskiöld.	1888 ⁵ / ₁₂	7	312	6,000	—	D:o.	
Salomon Löfvenskiölds d.o.	D:o för 1 d:o d:o d:o.	Salomon Löfvenskiöld, hofmarskalk.	1888 ²⁴ / ₈	—	—	2,685	—	D:o.	16)

Mariestads lasarettfond för tillfällig hjälp.	Till gåfvor i penningar eller persedlar åt fattiga, som vårdas å lasarettet eller kurhuset, förmåligast då de derifrån utskrifvas, såsom hjälp under den tid, då krafterna ännu ej äro fullt återställda.	Josefine Sager, f. Schönherr, R. Sager, kammarherre, och E. Sager, hofstallmästare.	1880 jan.	8	81	6,633	—	Lasarettadirektionen.
Bergatorpsfonden.	Pension åt smärtsamt och långvarigt lidande, obotligt sjuke, företrädesvis af bildad samhällsklass.	Charles Emil Löfvenskiöld, arkitekt.	1885 juni	2	250	5,257	—	D:o.
e) Sjuk- och begrafningskassor.								
Mariestads arbetareförening.	Sjuk- och begrafningshjälp.	A. Sandström, stationsförest.	1870 ² / ₁₀	30	756	4,412	—	En styrelse af 5 personer.
Hundramannaföreningen.	D:o d:o.	—	1881 ²⁷ / ₈	28	521	65	—	D:o af 9 d:o.
Goodtemplars i Mariestad.	D:o d:o.	Goodtemplare i Mariestad.	1883 ¹ / ₄	7	104	323	—	D:o d:o d:o.
Katrinefors bruksarbets d:o.	D:o d:o.	Bruksarbetare.	1894 ¹⁷ / ₆	77	1,492	5,777	—	D:o af 5 d:o.
f) Pensionsfonder.								
Borgerskapets i Mariestad enskilda pensionskassa.	Understöd åt behöfvande borgare, deras enkor och barn.	Borgerskapet.	1849 ²⁷ / ₁₀	20	920	27,252	—	Stadens 24 äldste.
			Summa	—	293	9,731	180,984	48,500
C. I Skara stad.								
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.								
Sibergska fonden.	Understöd till fattiga enkor.	Anders Siberg, superkarg.	1841 ¹⁰ / ₂	28	500	10,000	—	Magistraten och stadens presterskap.
Spindlerska d:o.	D:o till medellösa borgarenkor.	Gustaf Spindler, tomtegare.	1868 ¹ / ₃	10	140	2,600	—	5 af stadsfullmäktige utsedde borgare.
Alfred Lauréns understödf.	D:o till fattige näringsidkares enkor och barn.	J. E. Laurén, rådman.	1892 ²⁸ / ₈	—	—	10,000	—	3 af stadsfullmäktige utsedde och 2 af fattigvårdsstyrelsens ledamöter.
b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.								
H. K. H. prins Gustafs fören. för vård af värlösa barn.	Att bereda vård och uppfostran åt värlösa och vanvårdade barn inom länet mellan 9 och 16 års ålder.	H. Gyllenhaal, president, med flere.	1847 ¹⁹ / ₄	9	540	13,200	—	En styrelse af 5 personer.
Possekska donationen.	Aföning åt lärare i Medelplana.	Louise Posse, fröken.	1825	—	180	3,000	—	Skara domkapitel.
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.								
Rosellska stipendiefonden.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	J. Rosell, kyrkoherde.	1737 ² / ₈	1	24	808	—	Skara domkapitel.
Hofviska d:o.	D:o d:o.	S. Hof, lektor.	1765 ²⁴ / ₅	1	20	250	250	D:o.
Abelinska d:o.	D:o d:o.	C. Abelin, inspektor.	1765 ¹ / ₆	7	33	917	—	D:o.
Bjerkéniska d:o.	D:o d:o.	E. Victorin, enka.	1770 ⁵ / ₁₂	1	10	142	142	D:o.
Brissmanska d:o.	D:o d:o.	H. Brissman, enka.	1773 ¹¹ / ₈	20	56	1,079	329	D:o.
Lugnerska d:o.	D:o d:o.	A. Lugner, domk.-sysslom.	1774 ² / ₄	2	12	250	—	D:o.
Setterbergiska d:o.	D:o d:o.	J. Setterberg, kollega.	1778 ²⁵ / ₅	2	13	275	275	D:o.
Öjebomska d:o.	D:o d:o.	A. E. Öjebom, enka.	1779 ²⁷ / ₄	2	7	182	—	D:o.
Hagelbeckska d:o.	D:o d:o.	M. Hagelbeck, enka.	1784 ²⁵ / ₂	4	23	475	—	D:o.
A. Winbomska d:o.	D:o d:o.	A. Winbom, kyrkoherde.	1796 ²⁵ / ₆	1	14	167	—	D:o.
Billmarkska d:o.	D:o d:o.	J. Billmark, professor.	1797 ² / ₆	5	19	500	—	D:o.
Morellska d:o.	Understöd åt studerande vid Uppsala universitet af vestgöta nation och till en adjunkt vid Skara läroverk.	P. Morell, rektor.	1805 ²² / ₇	6	188	4,150	—	D:o.
Beroniska d:o.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	H. Thunberg, f. Beronius.	1806 ¹⁶ / ₁	7	26	500	500	D:o.
Heutzelliska d:o.	D:o d:o.	J. Heutzell, handlande.	1806 ¹ / ₈	8	275	6,600	—	D:o.
Thunberg-Beroniska d:o.	D:o d:o.	H. Thunberg, f. Beronius.	1810 ²² / ₅	7	142	2,475	2,475	D:o.
Siggeikowska d:o.	D:o d:o.	G. Siggeikow, prost.	1812 ¹² / ₈	2	126	2,550	—	D:o.
Rydbergska d:o.	D:o d:o.	M. Rydberg, handlande.	1813 ⁹ / ₆	2	156	3,600	—	D:o.
Scherpingska d:o.	D:o d:o.	E. Scherping, enka.	1813 ³⁰ / ₁₂	2	126	3,050	—	D:o.
Otoniska d:o.	D:o d:o.	J. Otonius, aktuarie.	1816 ³⁰ / ₇	3	29	750	—	D:o.
Jungbladiska d:o.	D:o d:o.	B. Jungblad, prost.	1818 ¹² / ₆	3	218	4,500	—	D:o.
J. Winbomska d:o.	D:o d:o.	J. Winbom, professor.	1819 ⁷ / ₆	1	18	500	—	D:o.
Weidemanska d:o.	D:o d:o.	Th. Weideman, biskop.	1825 ⁹ / ₆	1	35	750	—	D:o.
Landblomska d:o.	D:o d:o.	L. Landblom, prestman.	1826 ²⁵ / ₄	4	95	2,000	—	D:o.
Fobergska d:o.	D:o d:o.	S. Floberg, guldsmed.	1834 ¹⁶ / ₆	2	104	2,250	—	D:o.
Possekska d:o.	D:o d:o.	C. H. Posse, excellens.	1839 ²⁹ / ₆	2	95	2,000	—	D:o.
Anderssonska d:o.	D:o d:o.	J. Andersson, fil. magister.	1857 ²⁰ / ₈	3	184	3,896	—	D:o.
Lars Svenssonska d:o.	D:o d:o.	Lars Svensson, bonde.	1861 ¹¹ / ₂	2	57	1,000	—	D:o.
Forsbladiska d:o.	Understöd åt teologie studerande vid Uppsala och Lunds universitet, som utgått från Skara läroverk.	L. Forsblad, prost.	1869 ² / ₃	—	—	2,120	—	D:o.
Collénska d:o.	D:o d:o d:o.	J. Collén, teol. doktor.	1871 ⁴ / ₁	2	150	3,182	—	D:o.
Norénska d:o.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	A. Norén, auditör.	1873 ⁷ / ₄	1	67	1,500	—	D:o.
Stipendium Johanneum.	D:o d:o.	J. A. Butsch, biskop.	1874 ²⁵ / ₁₂	1	100	2,000	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895.		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		7. Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	8. Deraf värde af fastigheter. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.				
Stipendium Lundbladianum.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	J. A. Butsch, biskop.	1874 ²³ / ₁₂	1	100	2,000	—	—	—	Skara domkapitel.	
J. G. Carléns stipendium.	D:o d:o.	Emelie Carlén, enkefru.	1876 ⁹ / ₇	2	145	3,000	—	—	—	D:o.	
Humaniora d:o.	D:o d:o.	J. Collén, teol. doktor.	1877 ²¹ / ₄	2	114	3,000	—	—	—	D:o.	
Kjerneriska d:o.	D:o d:o.	Densamme.	D:o	2	152	4,000	—	—	—	D:o.	
Wallinska stipendifonden.	D:o d:o.	M. C. Wallin, mamsell.	1869 ¹⁴ / ₉	12	1,271	16,374	—	—	—	Läroverkkollegium.	
Alanderska d:o.	D:o d:o.	S. A. Alander, rektor.	1873 ⁸ / ₇	2	165	3,000	—	—	—	D:o.	
Fagerströmska d:o.	D:o d:o.	F. E. Fagerström, lektor.	1876 ¹⁷ / ₁	—	—	3,750	—	—	—	D:o.	41)
Lidbeckska d:o.	D:o d:o.	Anna Lisa Lidbeck, mamsell.	1878 ²¹ / ₁₁	8	1,143	25,179	—	—	—	D:o.	
H. K. H. Hertig Carls d:o.	D:o d:o.	H. M. K. Oscar II.	1880 ¹⁸ / ₅	1	200	4,651	—	—	—	D:o.	
Berger-Frödingska stip.-f.	D:o d:o.	A. C. Berger, f. Fröding, fru.	1881 ¹⁴ / ₉	—	—	10,000	10,000	—	—	D:o.	42)
Hultströmska d:o.	D:o d:o.	C. S. Hultström, rektor.	1882 ¹ / ₂	1	38	1,000	—	—	—	D:o.	
Hedvallska d:o.	D:o d:o.	J. P. Hedvall, hofrättskommisarie.	1890 ³⁰ / ₆	—	—	2,000	—	—	—	D:o.	39)
Badbassinsfonden.	Beredande af fria bad åt lärjungarne vid Skara läroverk.	A. F. Beckman, med flere.	1845 ² / ₆	—	—	3,055	—	—	—	D:o.	16)
e) Sjuk- och begravningskassor.											
Skara handverksförenings sjuk- o. understödkassa.	Beredande af sjuk- och begravningshjälp.	Stadens handverkare.	1870 ²⁴ / ₁	19	95	2,086	—	—	—	En styrelse af 5 handverkare.	
Skara arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1877 ¹⁶ / ₆	1	14	3,817	—	—	—	En styrelse af 5 personer.	
Skara goodtemplars d:o d:o.	D:o d:o.	D:o.	1892 ⁸ / ₈	7	238	1,356	—	—	—	D:o d:o.	
Skara hundramannaförenings d:o d:o.	D:o d:o.	D:o.	1892 ⁸ / ₈	7	112	849	—	—	—	D:o af 6 d:o.	
f) Pensionsfonder.											
Skara handelsförenings pensionskassa.	Understöd åt behöfvande handelsidkare samt deras enkör och barn.	Stadens handelsidkare.	1868 ²¹ / ₇	1	240	7,576	—	—	—	En styrelse af 5 personer.	
Frondeiska fonden.	Understöd åt fattiga prestdöttrar inom Skara stift.	J. Frondell, prost.	1803 ¹⁷ / ₃	6	88	1,866	—	—	—	Skara domkapitel.	
Cleanderska d:o.	D:o d:o.	N. Cleander, prost.	1818 ³⁰ / ₁	6	180	3,300	—	—	—	D:o.	
Jungbladska d:o.	D:o åt behöfvande prestenkoro. otjenstbara prestmän.	B. Jungblad, prost.	1832 ⁶ / ₅	3	135	3,000	—	—	—	D:o.	
Butschiska d:o.	D:o åt behöfvande prestenkor.	J. A. Butsch, biskop.	1874 ²³ / ₁₂	3	300	6,000	—	—	—	D:o.	
Kjerneriska d:o.	D:o åt d:o o. oförsörjda prestdöttrar.	C. Kjerner, prost.	1877 ¹⁶ / ₂	3	150	3,000	—	—	—	D:o.	
Colléniska d:o.	D:o åt d:o d:o.	J. Collén, teol. doktor.	1877 ³⁰ / ₄	2	113	3,000	—	—	—	D:o.	
Skara stifts enke- o. pupillkassa.	D:o åt behöfvande enkör och oförsörjda barn efter afidne prestmän.	Fr. Berger, komminister.	1885 ⁷ / ₇	2	100	2,510	—	—	—	D:o.	
Luthska fonden.	Understöd åt faderlösa, ogifta, fattiga prestdöttrar.	Joh. Luth, enka.	1886 ¹¹ / ₁	10	1,000	21,975	—	—	—	D:o.	
Wennerholmska d:o.	D:o åt fattiga prestdöttrar.	L. Wennerholm, enka.	1887 ⁹ / ₁₂	1	50	1,000	—	—	—	D:o.	
Prestdöttersfonden.	D:o åt ogifta, faderlösa, fattiga och välfredade prestdöttrar.	Sammanskott af stiftets presterskap.	—	9	450	11,052	—	—	—	D:o.	
Treprocentfonden.	Understöd åt fattiga prestdöttrar.	D:o d:o.	—	2	48	950	—	—	—	D:o.	
			Summa	—	265	10,423	247,559	18,971			
D. I Lidköpings stad.											
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.											
Sundholm-Ekebladiska donationen.	Räntan utdelas i allmän fattigvård.	Mamsell A. M. Sundholm o. grefvinnan E. M. Ekeblad.	1821 ²⁸ / ₄	—	50	1,000	—	—	—	Fattigvårdstyrelsen.	
Bergmanska d:o.	D:o d:o.	Carl Bergman, handlande.	1861 ³⁰ / ₈	—	75	1,500	—	—	—	D:o.	
Kyländerska donationsfonden.	Af räntan utdelas i medio af juni och december 25 kr. fruntimmer i Lidköping öfver 50 år, af borgare- och den arbetande klassen.	M. Kylander, apotekare och riddare.	1866 ²² / ₁₂	12	372	10,000	—	—	—	Borgmästare och råd samt pastor i Lidköping.	

A. W. Winbergs donationsfond.	Kapitalets afkastning användes till understöd åt pauvres honteux i Lidköping, ärligen utsedde af stadens borgmästare, pastor och stadsfullmäktiges ordförande.	A. W. Winberg, kamererare.	1888 ¹⁷ / ₈	26	2,300	55,259	—	Drätselkammaren.	43)
Lidbeckska stiftelsen.	Räntan användes till bespising af gamla fattiga inom Lidköping ärligen den 3 dec., stiftarinnans begrafningsdag.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	221	119	2,500	—	Fattigvårdsstyrelsen under stadsfullmäktiges uppsigt.	
<i>b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Lidköpings barnhus.	Föräldralösa barns vård och uppfostran.	Grefve Magnus Gabriel De la Gardie.	1675 ⁷ / ₅	43	1,748	5,546	—	Borgmästaren och kyrkoherden samt en syssloman.	44)
Lidbeckska slöjdskolefonden.	Ärliga räntan användes till bidrag för uppehållande af en slöjdskola för barn inom staden.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1875 ²⁰ / ₁₂ o. 1878 ²¹ / ₁₁	—	400	8,000	—	Af stadsfullmäktige tillsatt styrelse.	45)
Lidbeckska väf- och arbetsskolan.	Att lemna unga qvinnor undervisning i väfnad och qvinnlig slöjd.	Densamma.	1878 ²¹ / ₁₁	20	950	23,386	—	Drätselkammaren.	46)
Lidbeckska stiftelsen.	Af ärliga räntan användas ² / ₅ såsom premier åt folkskolebarn och ³ / ₅ såsom bidrag till kläder åt fattiga folkskolebarn.	Densamma.	1878 ²¹ / ₁₁	68	254	5,000	—	Skolstyrelsen o. lärarne under stadsfullmäktiges uppsigt.	
Lidköpings räddningshem.	Uppfostringsanstalt för barn, som blifvit för brott sakfälda eller eljest visat sig vanartiga och ej inom eget hem kunna erhålla vård och kristlig uppfostran.	Densamma.	1878 ²¹ / ₁₁	14	7,237	405,152	79,590	En styrelse af 5 personer.	47)
Fröken Charlotta Pählmans barnhusfond.	Räntan utdelas till behöfvande barn, till dess de kunna försörja sig sjelfva.	Fröken Charlotta Pählman.	1877 ²² / ₁₂	3	150	3,000	—	Kyrkorådet.	
Schougska donationsfonden.	Räntan utdelas ärligen till de fattigaste och mest välartrade barn i Lidköpings folkskola.	J. P. Schoug, grosshandlare och riddare.	1879 ⁶ / ₁₂	4	25	545	—	Skolorådet.	
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Lindrothska donationen.	Förbättrande af lärarnes vid Lidköpings läroverk löner.	Anders Lindroth, grosshandl.	1769 ² / ₁₀	2	30	500	—	Drätselkammaren.	
Tollska d:o.	Räntan utdelas ärligen såsom premium åt en eller två lärjungar vid allmänna läroverket.	Carl Gustaf Toll.	1802 ² / ₁₂	1	1	25	—	Rektor.	
Apelqvist-Mellinska d:o.	Räntan utdelas ärligen till några flitiga och behöfvande lärjungar vid läroverket.	J. F. Mellin, rektor, o. J. P. Apelqvist, komminister.	1802 ¹² / ₁₂	2	4	100	—	Pastor och borgmästare.	
Ekströmska d:o.	Af räntan erhåller rektorn 100 kr. och en kollega 100 kr. Återstående 35 kr. utdelas till premier åt lärjungar vid läroverket.	Henrik Ekström, grosshandl. och källarmästare.	1842 ¹⁰ / ₂	4	210	4,500	—	Kyrkorådet.	
Rektor Nils Wennerstens donation.	Löneförbättring till tjänstgörande collega scholæ eller andre läraren vid Lidköpings läroverk.	Nils Wennersten, rector scholæ lidcopensis emerit.	1846 ¹² / ₈	1	—	6,000	6,000	Kyrkoherden, komministern, rektorn, stadsläkaren och apotekaren i Lidköping.	48)
Kjernerska donationen.	Räntan utdelas till tre lärjungar vid läroverket.	Constans Kjerner, prost.	1867 ¹ / ₅	3	8	300	—	Läroverkskollegium.	
Werner-Wennbergiska d:o.	Räntan utdelas ärligen till några lärjungar vid Lidköpings läroverk.	H. Werner, teckningslärare, E. O. Wennberg, handl.	1877 ¹² / ₄	3	4	100	—	Rektor.	
Lidbeckska stiftelsen.	Räntan användes till understöd åt tio välartrade och behöfvande lärjungar vid Lidköpings läroverk, helst af stiftarinnans slägt.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	10	499	10,000	—	Samtliga lärare efter omröstning.	
Lidbeckska premiedonationen.	Att bilda premium för en fattig lärjunge af stadens handelsklass vid allmänna läroverket.	Densamma.	1878 ²¹ / ₁₁	1	15	100	100	Rektor.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Kyländerska donationsfonden.	Räntan å 13,000 kr. tillfaller lasarettsläkaren i lönettillägg och d:o å 4,000 kr. användes till underhåll å lasarettet af fattiga sjuka från Lidköpings stad.	M. Kyländer, apotekare och riddare.	1864 ¹¹ / ₃	1 3	650 177	13,000 5,498	—	Lasarettsdirektionen.	
Richertska d:o.	Icke någon särskild bestämmelse, men stiftarens brorson har i skrifvelse uttalat den önskan, att sjuksäng måtte lemnas åt fattige från grannskapet af Trufve.	J. G. Richert, expeditionsskreterare o. kommandör.	1864 ²⁷ / ₇	—	—	2,439	—	D:o.	
Lidbeckska stiftelsen.	Räntan å 4,000 kr. användes till kostnadsfri vård å lasarettet af en obemedlad person från staden eller landet.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	1	189	4,054	—	D:o under stadsfullmäktiges tilllysn.	
<i>e) Sjuk- och begrafningskassor.</i>									
Lidköpings arbetarefören.	Sjuk- och begrafningshjelp.	I. Hultstrand.	1868 ¹⁰ / ₈	15	466	1,200	—	Af delegarne vald styrelse.	49)
Lidköpings handtverkareshudrainnafförening.	D:o d:o.	F. O. Landin m. fl.	1877	36	1,144	2,046	—	D:o d:o.	50)
Allmänna sjukkassan v. Lidköpings tändsticksfabrik.	Sjukhjelp.	V. Lundmarker, disponent.	1886	90	800	1,050	—	Disponenten vid fabriken.	51)
Tändsticksfabrikarbetarnes sjuk- o. begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjelp.	—	1890 ¹⁷ / ₄	26	334	719	—	En af delegarne vald styrelse.	52)
Lidköpings mekaniska arbetares d:o.	D:o d:o.	C. G. Hallgren.	1876 ⁷ / ₄	57	526	468	—	D:o d:o.	53)
Enigheten.	D:o d:o.	—	1887 ³ / ₁₀	9	660	618	—	D:o d:o.	54)
Bikupan.	D:o d:o.	C. Westerstål m. fl.	1891 ¹⁸ / ₁	17	260	433	—	D:o d:o.	55)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
f) Pensionsfonder.									
Chölerska donationsfonden.	Räntan anslås till två fattiga flickor öfver 20 år af prestestånd- eller borgareföräldrar, hälften till hvardera.	Mamsell Petronella Chöler.	1851 7/2	2	188	4,000	—	Kyrkorådet.	
D:o d:o.	Samma ändamål.	Densamma.	1867 12/3	2	100	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
A. P. Särnmarks pensionsfond.	Årliga räntan användes till understöd åt s. k. bättre klassens obemedlade, äldre eller bräcklige och välfredade personer, tillhörande Lidköping.	A. P. Särnmark, handlande, och h. b. Carolina Sofia Särnmark, f. Härnqvist.	1865 6/10	16	1,525	31,027	—	Stadsfullmäktige.	
Lidköpings köpmannafond.	Räntan utdelas åt aktningssvärda och behöfvande medlemmar af köpmannaståndet eller deras närmaste anhöriga.	Lidköpings handels societet.	1873 1/5	3	150	4,112	—	D:o.	
Fröken Lidbecks donationsfond.	Räntan tillfaller ett ogift, obemedladt, välfredadt fruntimmer inom Lidköping i dess lifstid.	Mamsell Fika Lidbeck.	1874 12/1	1	80	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Lidbeckeska stiftelsen.	Till understöd åt gamla, fattiga och sjuka mamseller, som äro födda och bosatta eller en längre tid varit bosatta i Lidköping, helet af handelsklassen och med företrädesrätt för personer af stiftarinnans slägt.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 21/11	25	2,500	58,200	58,200	Stadsfullmäktige.	56)
D:o d:o.	Räntan af 2,000 kr. användes till understöd åt 4 gamla fattiga enkor af handverksklassen i Lidköping och räntan af 450 kr. till understöd åt 2 gamla sedsamma tjänstepigor i samma stad.	Densamma.	1878 21/11	6	86	2,450	—	Kyrkoherden under stadsfullmäktiges uppsigt.	
Summa			—	—	748	24,286	677,827	148,890	
E. I Sköfde stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Rådbergska fonden.	Utdelning till fattiga, som ej äro intagna å fattighuset.	Theodor Rådberg, handl.	1853 1/10	46	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Haugwitzska stiftelsen.	Understöd åt f. d. tjänarinor i bortliga omständigheter eller ock s. k. pauvres honteux.	Fröknarna v. Haugwitz.	1885 12/3	7	200	18,500	7,500	En styrelse.	57)
Sylvénska fonden.	Understöd åt pauvres honteux.	O. Sylvén, regementsläkare, o. h. fru, f. Grönvall.	1890 22/2	5	225	5,000	—	Drätselkammaren.	
Winbergska fonden.	D:o d:o.	A. W. Winberg, kamererare.	1890 april	16	515	10,000	—	D:o.	
Reenstjernska d:o.	D:o d:o.	Hedda Reenstjerna, fru.	1892 2/4	2	100	4,300	—	D:o.	
b) Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.									
Jultomtarna.	Beklädnad vid jultider åt fattiga barn.	—	—	—	25	—	6,080	—	Vald styrelse.
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Föreningsjubileifonden.	Premier till lärjungar vid Sköfde allmänna läroverk.	Sköfde stad.	1864 4/11	3	25	549	—	Läroverkskollegium.	
Justus Collins stipendiefond.	D:o d:o d:o.	Justus Collin, teol. doktor.	1877 27/4	3	40	1,066	—	D:o o. rektor.	
Pariserkörfonden.	D:o d:o d:o.	Sköfde stad.	1878 12/7	1	10	365	—	D:o d:o.	
Backmanska stipendiefond.	D:o d:o d:o.	J. E. Backman, inspektor.	1876 29/10	1	20	420	—	D:o d:o.	
Knut Esselii stipendiefond.	D:o d:o d:o.	Knut Esselius, ingenjör.	1876 21/8	1	5	107	—	D:o d:o.	
Gustaf Adolf v. Haugwitz stipendiefond.	D:o d:o d:o.	D. och Ch. von Haugwitz, fröknar.	1885 12/8	6	279	6,300	—	D:o d:o.	
d) Stiftelser för sjukvård.									
J. E. Lundgrens donation.	Understöd åt äldre sjukliga qvinliga tjänare.	J. E. Lundgren, grosshandl.	1888 12/4	10	300	5,000	—	Drätselkammaren.	
Sköfde sparbanks understödsfond för medellösa.	D:o åt fattiga och sjuka.	Sköfde sparbanks delegare.	1890 22/4	78	200	5,000	—	Sköfde sparbanks styrelse.	
Erlandssonska fonden.	D:o d:o.	Th. Erlandsson, doktor.	1890 21/12	—	—	2,000	—	Pastor, stadsläkaren, ordf. i fattigvårdsstyrelsen och drätselkammaren.	
e) Sjuk- och begravningskassor.									
Sköfde mekaniska verkstads- arbetares sj. o. b.-kassa.	Sjuk- och begravningshjelp åt verkstadsarbetare.	John Grönvall o. k.ni.	1872	64	979	3,868	—	Sköfde mekaniska verkstads aktiebolag.	59)

Sköfde goodtemplars sjuk- o. begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp åt medlemmar i goodtemplarorden.	Medlemmar af goodtemplarorden »Thor».	1882 ²⁷ / ₉	16	422	236	—	En styrelse.	60)
Sköfde blåbandsförenings d:o.	D:o d:o åt d:o i föreningen.	Blåbandsföreningen.	1890 ¹⁹ / ₇	6	36	322	—	D:o.	61)
Sköfde arbetareförenings d:o.	D:o d:o åt d:o d:o.	Personer ur borgareklassen.	1871	5	50	1,393	—	D:o.	62)
Sköfde allmänna sjuk- och begravningshjälpsförening.	D:o d:o åt d:o d:o.	D:o ur arbetsklassen.	1885	15	166	716	—	D:o.	63)
f) Pensionsfonder.									
Levinska fonden.	Pension åt behöfvande borgare, f. d. borgare och deras enkör i Sköfde stad.	C. G. Levin, borgmästare.	1842 ¹⁸ / ₈	1	25	500	—	Drätselkammaren.	
Summa			—	311	3,747	74,722	7,500		
F. I Falköpings stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Hjorthska donationskassan.	Understöd åt sådana välfredade personer inom samhället, förnämligast enkör och oförsörjda döttrar inom borgareståndet, som äro i behof af hjälp, men ej anses tillhöra egentliga fattigvården.	Mamsell Beata Katarina Hjorth.	1868 ¹⁵ / ₁₀	13	750	13,605	—	Styrelse af 5 personer.	
Alfred Lauréns understödsfond.	Ärliga räkntan utdelas till sådana fattiga näringsidkares enkör och barn, hvilka icke åtnjuta fattigunderstöd.	J. E. Laurén, rådman.	1892 ²⁴ / ₈	—	450	10,000	—	Stadsfullmäktige.	64)
Linnarssonska donationen.	D:o till samhällets mindre väl lottades understödjande.	G. Linnarsson.	1871 ⁸ / ₃	4	75	1,333	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Hjorthska donationen.	Ärliga räkntan utdelas till två de mest behöfvande fattiga skolbarn.	L. J. Hjorth.	1866 ²⁷ / ₁₁	2	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
d) Stiftelser för sjukvård.									
Falköpings lasarettisfond för tillfällig hjälp.	Gäfvor i penningar eller persedlar åt fattiga, som vårdas å lasarettet eller kurhuset, förnämligast då de derifrån utskrifvas, såsom hjälp under den tid, då krafterna ännu ej äro fullt återställda.	Josefine Sager, f. Schönherr, R. Sager, kammarherre, o. E. Sager, hofstallmästare.	1873	94	576	12,379	—	Lasarettisdirektionen.	
Ryfors bruks frisångar.	Fri sjukvård af fattige eller mindre bemedlade sjuke, som icke njuta understöd af kommunen; i första rummet sjuke bland Ryfors bruks underhafvande.	R. Sager, kammarherre, och E. Sager, hofstallmästare.	1895	10	191	5,000	—	D:o.	
Fond för bildande af 2 frisångar för personer från Gudhems härad.	Att bereda personer från Gudhems härad 2 frisångar, 1 å den qvinliga och 1 å den manliga afdelningen af lasarettet.	Person, som intill sin död önskar vara okänd.	1895	1	41	5,000	—	D:o.	
e) Sjuk- och begravningskassor.									
Falköpings sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	John Söderlund m. fl.	1875 ¹² / ₉	22	351	1,490	—	Styrelse af 5 personer.	65)
Falköpings hundramannaföreningens d:o.	D:o d:o.	J. Sylfvén m. fl.	1887 ¹⁵ / ₉	24	604	772	—	D:o af 7 d:o.	66)
Sällskapet Enighetens d:o.	D:o d:o.	Sällskapet Enigheten.	1888 ¹⁶ / ₄	9	141	101	—	D:o af 5 d:o.	67)
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
Falköpings handtverksfören.	Att verka för näringsarnes befrämjande inom staden.	V. From.	1880 ⁶ / ₉	—	—	246	—	Styrelse af 8 personer.	
Summa			—	179	3,204	50,426	—		
G. I Hjo stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Granströmska stiftelsen.	Att bereda understöd åt ärlige, fattige borgare eller borgarens enkör eller till behöfvande borgarebarns uppfostran.	O. Granström, kopparslagare.	1858 ¹³ / ₆	4	30	500	—	Magistraten, kyrkoherden, o. drätselkammarens ordförande.	
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Sediga barns fond.	Att ärligen utdela fullständig bekladnad till ett antal sediga och fattiga barn.	Önämnd person.	1876 ⁸ / ₁₀	16	106	1,769	—	Drätselkammaren, borgmästaren och kyrkoherden.	
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Abraham Jaehel donationsfond.	Ärlig tillökning af skollärares lön med 75 kr. och ärlig utdelning af 15 kr. till premier eller inköp af böcker åt flitige och sediga ynglingar i Hjo skola.	Abraham Jaehel.	1832 ⁶ / ₈	—	—	2,172	—	Drätselkammaren.	68)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Wigholmska donationen.	Tillökning af lärarnes vid Hjo pedagogi löner.	J. Wigholm, rådman.	1843 ^{26/12}	—	—	1,759	—	Drätselkammaren.	68)
Magister J. Anderssons donationsfond.	Att bereda premier och understöd åt deraf förtjente behövande lärjungar vid Hjo pedagogi.	Mag. J. Andersson, Lund.	1857 ^{20/3}	—	—	3,265	—	D:o.	
Hjo stadsstädskaola f. flickor.	Att bereda tillfälle till undervisning i husslöjd.	D:o och medlemmar af Hjo samhälle.	1857 ^{26/3} o. 1873 ^{10/8}	41	500	12,739	—	D:o jemte af staden utsedd styrelse.	68)
Förhoppningarnes fond.	Räntan utdelas årligen till sådana från skolan utgående ynglingar, som genom sedlighet, lit och förvärfvade kunskaper gjort sig af uppmuntran och understöd förtjente.	Medlemmar af Hjo samhälle.	1861 ^{5/4}						
e) Sjuk- och begrafningskassor.									
Hjo arbetareförenings sjuk- och begrafningskassa.	Att räcka sina medlemmar hjälp vid sjukdoms- och dödsfall.	Flere stiftare.	1889 ^{20/3}	18	386	690	—	Styrelse af 9 personer.	
f) Pensionsfonder.									
Hjo-Stenstorps jernvägs-personals understöds-kassa.	Att bereda understöd till personer, som tillhört eller tillhöra Hjo-Stenstorps jernvägsaktiebolags personal.	Hjo-Stenstorps jernvägsaktiebolag.	1889	—	—	3,335	—	En af personalen vid jernvägen utsedd styrelse.	16)
			Summa	—	79	1,022	26,988	—	

Anmärkingar:

1) Räntan skall enligt donationsbref tilläggas kapitalet, tills summan fördubblats. Som detta ej ännu egt rum, har ej heller någon utdelning hittills kunnat ske. — 2) Kammarjunkar Königs arvingar bestämma, hvilka personer böra erhålla understöd. — 3) Räntan utbetalas 2 gånger årligen. — 4) Fonden utgöres af frälseränta. — 5) Fonden utgöres af frälseränta från Halfås Lillgården. — 6) Som räntor först vid 1895 års slut influtit, kan ingen utdelning ega rum förr än vid 1896 års examen. — 7) Sammanslagna till en gemensam premiefond för skolbar. Under de senaste fem åren hafva donationerna fått växa till en fond, som den 31 dec. 1895 ökat till 2,258 kr., emedan herr R. Dickson under nämnda tid årligen skänkt fonden 50 kr. — 8) Här ingår värdet af 38 kubikfot råg. — 9) Räntan lägges till kapitalet. — 10) Enligt pastors uppgift år 1890 lades afkastningen till skolkassan, men enligt senaste uppgifter är donationen icke mer att finna. — 11) Större delen af räntorna ingå till kyrko- och skolkassorna; och blifver sålunda skattelindring för hela församlingen. — 12) Fonden utgöres delvis af frälseränta. — 13) Utom penningar består fonden äfven af 9·85 hektoliter råg och 71·63 hektoliter hafre. — 14) Utdelning i form af slöjd-undervisning åt 55 elever. — 15) Utdelning i form af underhåll, sjukvård och bad åt 31 patienter, jemte förvaltningskostnad. — 16) Fonden står under tillväxt. — 17) År 1895 influtna delegareafgifter 222·20 kr. — 18) D:o 472·25 kr. — 19) D:o 126·90 kr. — 20) D:o 472·36 kr. — 21) D:o 237 kr. — 22) D:o 1,249·38 kr. — 23) D:o 390·50 kr. — 24) D:o 365·50 kr. — 25) Behållning 503·53 kr. — 26) D:o 612·73 kr. — 27) D:o 479·70 kr. — 28) Tillfaller kommunen först efter nuvarande innehafvarens död. — 29) Ur denna fond göres ingen utdelning. Utgifter, när sådana förekomma, endast för det nägfina ändamålet. — 30) År 1895 influtna delegareafgifter 71·22 kr. — 31) Stiftelsen eger ingen fond. Räntan utgår af hemmanet Hvalstaberg. — 32) Donationsurkund saknas. — 33) Fonden utgöres af afkastningen af gården Trilleholm med qvarn i Ullervads socken. — 34) Den ursprungliga stiftelseurkunden var skriven år 1872, men återtog af stiftaren år 1891, då han till fondu skänkte ytterligare 150 kronor och på samma gång skref ett nytt gåfvobref på hela fonden. — 35) År 1895 influtna delegareafgifter 239·50 kr. — 36) D:o 657·25 kr. — 37) D:o 238·75

kr. — 38) Uppgifterna i kol. 5—7 afse ett föregående år. — 39) Fonden bekommen år 1895. — 40) Enligt domkapitlets beslut reserveras räntorna tills vidare. — 41) Utdelning först efter två ännu lefvande personers död. — 42) Donerade fastigheten innehafves af uppgifven person under densammas lifstid. — 43) Understöd från fonden må för ett år ej öfverstiga 150 kr. till en person. Kapitalet utgjorde ursprungligen 55,000 kr. Af afkastningen har stiftaren föreskrifvit att 7 namngifna personer, af hvilka 3 numera afidit, under sin lifstid skola erhålla lifränta till uppgifna belopp. — 44) Fonden uppehålles af till barnhuset anslagen kronotonde, utgörande 103 tinnor 18 papp, jemte kollekt från en del församlingar i Lidköpings och Barne fogderier. Genom anstaltens försorg vårdas och uppfostras fattiga barn, intill dess de uppnått 16 års ålder. — 45) Fonden utgöres af 5,000 kr. enligt gåfvobref den 29 dec. 1875 och 3,000 kr. enligt testamente den 21 nov. 1878. — 46) Elevernas antal 1895 var 20; underhållskostnaden för samma år 950 kr. — 47) Elevernas antal utgjorde år 1895 fjorton. Af styrelsen utses två af stadsfullmäktige i Lidköping, en af biskopen i Skara, en af Konungens Befallningshafvande samt en af landstinget i Skaraborgs län. Utdelning i form af underhåll, vård och uppfostran åt 14 vanartige gossar jemte förvaltningskostnad. — 48) Ländriet Kristinelund, om 176·79 ar, disponeras af andre läraren vid Lidköpings allmänna läroverk. Utdelningen utgöres af fastighetens afkastning. — 49) År 1895 influtna delegareafgifter 466 kr. — 50) D:o 1,502·05 kr. — 51) D:o 800 kr. — 52) D:o 537·09 kr. — 53) D:o 422·94 kr. — 54) D:o 735·25 kr. — 55) D:o 310·60 kr. — 56) Utdelningen utgöres af årliga hyresafgiften för tomterna nr 7 och 8 i gamla staden, efter afdrag af 600 kr., anslagna till underhåll och utskylder. — 57) Utdelning i öfrigt i form af fri bostad åt 6 personer. — 58) Stiftelseurkund saknas. Stiftelsen upprätthålles genom årliga sammanskott. Utdelning af klädespersedlar. — 59) År 1895 influtna delegareafgifter 364·81 kr. — 60) D:o 225·10 kr. — 61) D:o 118·87 kr. — 62) D:o 121·70 kr. — 63) D:o 184·20 kr. — 64) Donationsfondens kapital får aldrig minskas. — 65) År 1895 influtna delegareafgifter 341·50 kr. — 66) D:o 745·49 kr. — 67) D:o 105·50 kr. — 68) Sedan pedagogien indragits, har utdelning från fonden ej egt rum.